

ชุดวิชา

ประวัติศาสตร์ ชาติไทย

รหัสรายวิชา สค22020

รายวิชาเลือกบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

หน่วยงานหรือสถานศึกษา

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ
เอกสารทางวิชาการ ลำดับที่ 3/2561

ชุดวิชา ประวัติศาสตร์ชาติไทย

รหัสรายวิชา สค22020

รายวิชาเลือกบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ชุดวิชา ประวัติศาสตร์ชาติไทย รหัสรายวิชา สค22020 รายวิชาเลือกบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชุดวิชานี้ประกอบด้วยเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมืองการปกครองของชาติไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ความภูมิใจในความเป็นไทย มรดกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี บทเรียนจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในสมัย กรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี และความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัย กรุงธนบุรี และชุดวิชานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียน กศน. มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึง ความเป็นมาของชาติไทยในดินแดนที่เป็นประเทศไทยที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลา ยาวนานตราบนับปัจจุบัน ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและบรรพบุรุษในสมัยต่าง ๆ ที่ช่วยลงหลักปักฐาน ปกป้องรักษาถิ่นที่อยู่และสร้างสรรค์อารยธรรมอันดีสืบทอดแก่ชนรุ่นหลัง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอขอบคุณ ผู้เชี่ยวชาญเนื้อหา ที่ให้การสนับสนุนองค์ความรู้ประกอบการนำเสนอเนื้อหา รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง ในการจัดทำชุดวิชา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าชุดวิชานี้จะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน กศน. และนำไปสู่ การปฏิบัติอย่างเห็นคุณค่าต่อไป

สำนักงาน กศน.

พฤษภาคม 2561

คำแนะนำการใช้ชุดวิชา ประวัติศาสตร์ชาติไทย

ชุดวิชา ประวัติศาสตร์ชาติไทย รหัสรายวิชา สค22020 ใช้สำหรับผู้เรียน หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 โครงสร้างของชุดวิชา แบบทดสอบก่อนเรียน โครงสร้างของหน่วย การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรม เรียงลำดับตามหน่วยการเรียนรู้ และแบบทดสอบหลังเรียน

ส่วนที่ 2 เฉลยแบบทดสอบและกิจกรรม ประกอบด้วย เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน เฉลยกิจกรรม เรียงลำดับตามหน่วยการเรียนรู้

วิธีการใช้ชุดวิชา

ให้ผู้เรียนดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดโครงสร้างชุดวิชาโดยละเอียดเพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนต้อง เรียนรู้เนื้อหาในเรื่องใดบ้างในรายวิชานี้
2. วางแผนเพื่อกำหนดระยะเวลาและจัดเวลาที่มีผู้เรียนมีความพร้อมที่จะศึกษา ชุดวิชา เพื่อให้สามารถศึกษารายละเอียดของเนื้อหาได้ครบทุกหน่วยการเรียนรู้พร้อมทำ กิจกรรมตามที่กำหนดให้ทันก่อนสอบปลายภาค
3. ทำแบบทดสอบก่อนเรียนของชุดวิชาตามที่กำหนดเพื่อทราบพื้นฐานความรู้ เดิมของผู้เรียน โดยให้ทำลงในสมุดบันทึกการเรียนรู้และตรวจสอบคำตอบจากเฉลยแบบทดสอบ ท้ายเล่ม
4. ศึกษาเนื้อหาในชุดวิชาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้อย่างละเอียดให้เข้าใจทั้งใน ชุดวิชาและสื่อประกอบ (ถ้ามี) และทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ให้ครบถ้วน
5. เมื่อทำกิจกรรมเสร็จแต่ละกิจกรรมแล้ว ผู้เรียนสามารถตรวจสอบคำตอบได้ จากแนวตอบ/เฉลยท้ายเล่ม หากผู้เรียนยังทำกิจกรรมไม่ถูกต้องให้ผู้เรียนกลับไปทบทวนเนื้อหา สาระในเรื่องนั้นซ้ำจนกว่าจะเข้าใจ
6. เมื่อศึกษาเนื้อหาสาระครบทุกหน่วยการเรียนรู้แล้ว ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบ หลังเรียนและตรวจกระดาษคำตอบจากเฉลยท้ายเล่มว่าผู้เรียนสามารถทำแบบทดสอบได้ ถูกต้องทุกข้อหรือไม่ หากข้อใดยังไม่ถูกต้องให้ผู้เรียนกลับไปทบทวนเนื้อหาสาระในเรื่องนั้นให้ เข้าใจอีกครั้งหนึ่ง ผู้เรียนควรทำแบบทดสอบหลังเรียนให้ได้คะแนนมากกว่าแบบทดสอบก่อนเรียน และควรได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของแบบทดสอบทั้งหมด (หรือ 24 ข้อ จาก 30 ข้อ) เพื่อให้มั่นใจว่าจะสามารถสอบปลายภาคผ่าน

7. หากผู้เรียนได้ทำการศึกษาเนื้อหาและทำกิจกรรมแล้วยังไม่เข้าใจ ผู้เรียนสามารถสอบถามและขอคำแนะนำได้จากครูหรือแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมอื่น ๆ

หมายเหตุ : การทำแบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียนและกิจกรรมท้ายเรื่อง ให้ทำและบันทึกลงในสมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย

การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

ผู้เรียนอาจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้จากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ที่เผยแพร่ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องและศึกษาจากผู้รู้ เป็นต้น

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้เรียนต้องวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้

1. ระหว่างภาคเรียน วัดผลจากการทำกิจกรรมหรืองานที่ได้รับมอบหมายระหว่างเรียนรายบุคคล
2. ปลายภาคเรียน วัดผลจากการทำข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ปลายภาคเรียน

**โครงสร้างชุดวิชา
ประวัติศาสตร์ชาติไทย
สาระการพัฒนาสังคม**

มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ

มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครองในทวีปเอเชีย และนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อความมั่นคงของชาติ

ตัวชี้วัด

1. อธิบายความหมายของชาติ
 2. อธิบายความเป็นมาของชนชาติไทย
 3. บอกพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทยกับการรวมชาติ
 4. อธิบายประวัติความเป็นมาของศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม
 5. อธิบายความสำคัญของสถาบันศาสนา
 6. ระบุบทบาท และความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์
 7. อธิบายบุญคุณของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต
 8. บอกพระปรีชาสามารถ คุณงามความดี และวีรกรรม ของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
 9. บอกคุณงามความดีของสมเด็จพระสุริโยทัย พระสุพรรณกัลยา ขุนรองปลัดชู ชาวบ้านบางระจัน และพระยาพิชัยดาบหัก
 10. อธิบายความหมาย/นิยาม “มรดกไทย”
 11. อธิบายถึงคุณค่าของประเพณีไทย
 12. บอกเล่าวัฒนธรรมไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี การแต่งกาย การใช้ภาษา อาหารไทย และการละเล่น เป็นต้น
 13. ยกตัวอย่างวรรณกรรมในสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี
 14. ระบุลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรม ประติมากรรมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี
 15. อธิบายความภาคภูมิใจในมรดกไทย
 16. ยกตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงความภาคภูมิใจในมรดกไทย
- อย่างน้อย 3 ตัวอย่าง
17. เล่าเหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี

18. เลือกแนวทางในการนำบทเรียนจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

19. อธิบายความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

20. วิเคราะห์ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในทวีปเอเชีย และทวีปยุโรปที่ส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ

- 1) ด้านเศรษฐกิจ การค้า
- 2) ด้านการเมืองการปกครอง
- 3) ด้านการทูต
- 4) ด้านศาสนา และวัฒนธรรม
- 5) ด้านการศึกษา

สาระสำคัญ

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทยก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ได้เรียนรู้ ความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของสถาบันหลักของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ความเป็นมาของชาติไทย เสรีภาพในการนับถือศาสนาของไทย และบุญคุณของพระมหากษัตริย์ไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ชูตริวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเรียนรู้เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ บรรพบุรุษ วีรกรรมของบรรพบุรุษไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี เรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี ศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในทวีปเอเชีย ทวีปยุโรป ที่ส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศด้านต่าง ๆ เช่น การทูต เศรษฐกิจ การค้า การเมืองการปกครอง ศาสนา การศึกษา ประเพณี ดนตรี ศิลปะ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม แนวทางการสืบสานและอนุรักษ์มรดกไทย และการถอดองค์ความรู้จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อความมั่นคงของชาติ

ขอบข่ายเนื้อหา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	ความภูมิใจในความเป็นไทย
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	มรดกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	บทเรียนจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

สื่อประกอบการเรียนรู้

1. ชุดวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย รหัสรายวิชา สค22020
2. สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา
3. สื่อเสริมการเรียนรู้อื่น ๆ

จำนวนหน่วยกิต

จำนวน 3 หน่วยกิต

กิจกรรมเรียนรู้

1. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน ตรวจสอบคำตอบจากเฉลยท้ายเล่ม
2. ศึกษาเนื้อหาสาระในหน่วยการเรียนรู้ทุกหน่วย
3. ทำกิจกรรมตามที่กำหนด และตรวจสอบคำตอบจากเฉลยท้ายเล่ม
4. ทำแบบทดสอบหลังเรียน และตรวจสอบคำตอบจากเฉลยท้ายเล่ม

การประเมินผล

1. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน/หลังเรียน
2. ทำกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้
3. เข้ารับการทดสอบปลายภาค

สารบัญ

หน้า

คำนำ	
คำแนะนำการใช้ชุดวิชา	
โครงสร้างชุดวิชา	
สารบัญ	
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความภูมิใจในความเป็นไทย	1
เรื่องที่ 1 สถาบันหลักของชาติ	4
เรื่องที่ 2 บุญคุณของแผ่นดิน	19
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 มรดกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี	37
เรื่องที่ 1 ความหมาย/นิยาม “มรดกไทย”	39
เรื่องที่ 2 ประเพณีไทย	41
เรื่องที่ 3 วัฒนธรรมไทย	46
เรื่องที่ 4 ศิลปะไทย	49
เรื่องที่ 5 การอนุรักษ์มรดกไทย	58
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 บทเรียนจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์	62
ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี	
เรื่องที่ 1 สงครามช้างเผือก	63
เรื่องที่ 2 การเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 1	65
เรื่องที่ 3 สงครามยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	68
เรื่องที่ 4 การเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2	71
เรื่องที่ 5 การกอบกู้เอกราชของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	74
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยา	81
และกรุงธนบุรี	
เรื่องที่ 1 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยา	83
เรื่องที่ 2 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรี	92
บรรณานุกรม	99
คณะผู้จัดทำ	105

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

ความภูมิใจในความเป็นไทย

สาระสำคัญ

การสร้างความภูมิใจในความเป็นชาติของคนทั่วโลก ทุกคนในชาติจะต้องเริ่มจากการศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ รากเหง้าความเป็นมาของชาติ และการรวมชาติให้เป็นปึกแผ่น สำนึกความยากลำบากของเหล่าบรรพชนที่ได้พลีชีพเพื่อการสร้างชาติสร้างแผ่นดินซึ่งในประเทศไทย ถือเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ภาษาของตนเองและมีบูรพมหากษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถ เคยเป็นศูนย์รวมและมหาอำนาจทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ ที่ไม่แพ้ชาติใดในโลก ซึ่งคนไทยทุกคนควรภูมิใจในหน่วยการเรียนรู้เพื่อสร้างความภูมิใจในความเป็นไทยให้กับทุกคนนี้ จะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสถาบันหลักของชาติไทย ซึ่งประกอบด้วย สถาบันชาติ สถาบันศาสนา ที่ไม่มีประเทศใดเสมอเหมือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมใจของคนในชาติ ชาติไทยและผืนแผ่นดินไทย ที่ดำรงคงอยู่ได้ เพราะบุญคุณของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งถือเป็นบุญคุณของแผ่นดินที่ลูกหลานไทยทุกคนต้องเรียนรู้และซาบซึ้ง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทยสืบต่อไป

ตัวชี้วัด

1. อธิบายความหมายของชาติ
2. อธิบายความเป็นมาของชนชาติไทย
3. บอกพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทยกับการรวมชาติ
4. อธิบายประวัติความเป็นมาของศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม
5. อธิบายความสำคัญของสถาบันศาสนา
6. ระบุบทบาท และความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์
7. อธิบายบุญคุณของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต
8. บอกพระปรีชาสามารถ คุณงามความดี และวีรกรรม ของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
9. บอกคุณงามความดีของสมเด็จพระสุริโยทัย พระสุพรรณกัลยา ขุนรองปลัดชู ชาวบ้านบางระจัน และพระยาพิชัยดาบหัก

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 สถาบันหลักของชาติ

1.1 สถาบันชาติ

- 1.1.1 ความหมายของชาติ
- 1.1.2 ความเป็นมาของชนชาติไทย
- 1.1.3 การรวมชาติไทยเป็นปึกแผ่น
- 1.1.4 บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในการรวมชาติ

1.2 สถาบันชาติ

- 1.2.1 ศาสนาพุทธ
- 1.2.2 ศาสนาคริสต์
- 1.2.3 ศาสนาอิสลาม

1.3 สถาบันพระมหากษัตริย์

- 1.3.1 บทบาทและความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์
- 1.3.2 พระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทย
- 1.3.3 สถาบันพระมหากษัตริย์คือศูนย์รวมใจของคนในชาติ

เรื่องที่ 2 บุญคุณของแผ่นดิน

2.1 บุญคุณของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์

2.2 พระมหากษัตริย์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

- 2.2.1 รายนามพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา
- 2.2.2 รายนามพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงธนบุรี

2.3 วีรกษัตริย์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

- 2.3.1 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง)
- 2.3.2 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- 2.3.3 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- 2.3.4 สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

2.4 วีรกษัตริย์ไทยสมัยกรุงธนบุรี

- 2.4.1 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

2.5 วีรบุรุษและวีรสตรีไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

2.5.1 สมัยกรุงศรีอยุธยา

- 1) สมเด็จพระสุริโยทัย
- 2) พระสุพรรณกัลยา
- 3) ขุนรองปลัดชู

- 4) ชาวบ้านบางระจัน
2.5.2 สมัยกรุงธนบุรี
1) พระยาพิชัยดาบหัก

เวลาที่ใช้ในการศึกษา

60 ชั่วโมง

สื่อการเรียนรู้

1. ชุดวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย รหัสรายวิชา สค22020
2. สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา

เรื่องที่ 1 สถาบันหลักของชาติ

“ชนชาติไทย” เป็นชนชาติที่มีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์และความเป็นมาที่ยาวนานไม่แพ้ชาติใดในโลก เรามีผืนแผ่นดินไทยที่อุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว มีพืชพันธุ์ธัญญาหารที่อุดมสมบูรณ์ มีภูมิอากาศ และภูมิประเทศที่เป็นชัยภูมิ อากาศไม่ร้อนมาก ไม่หนาวมาก มีความหลากหลายของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ มีที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก มีภูเขา มีทะเลที่มีความสมดุลและสมบูรณ์เพียบพร้อมเป็นที่หมายปองของนานาชาติ นอกจากนี้ ชนชาติไทย ยังมีขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่งดงามหลากหลาย งดงาม เป็นเอกลักษณ์ของชาติที่โดดเด่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ลูกหลานไทยทุกคนควรมีความภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นคนไทยในแผ่นดินไทย แต่ก่อนที่จะสามารถรวมชนชาติไทยให้เป็นปึกแผ่น ทำให้ลูกหลานไทยได้มีแผ่นดินอาศัยอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขหลายชั่วอายุคนมา จวบจนทุกวันนี้ บรรพบุรุษของชนชาติไทยในอดีต ท่านได้สละชีพเพื่อชาติ ใช้เลือดทาแผ่นดินต่อสู้เพื่อปกป้องดินแดนไทย กอบกู้เอกราชด้วยหวังไว้ว่า ลูกหลานไทยต้องมีแผ่นดินอยู่ ไม่ต้องไปเป็นทาสของชนชาติอื่น ซึ่งการรวมตัวมาเป็นชนชาติไทยที่มีทั้งคนไทยและแผ่นดินไทยของบรรพบุรุษไทยในอดีต ก็ไม่ใช่เรื่องที่สามารถทำได้โดยง่าย ต้องอาศัยความรัก ความสามัคคี ความกล้าหาญ ความเสียสละอดทน และสิ่งที่สำคัญ คือ ต้องมีศรัทธารวมใจที่เป็นเสมือนพลังในการต่อสู้และผู้นำที่มีความชาญฉลาดทั้งในด้านการปกครองและการรบ ซึ่งก็คือสถาบันพระมหากษัตริย์ที่อยู่คู่คนไทยมาช้านาน และหากลูกหลานไทยและคนไทยทุกคนได้ศึกษาพงศาวดารและประวัติศาสตร์ชาติไทย ก็จะเห็นว่า ด้วยเดชพระบารมีและพระปรีชาสามารถของบูรพมหากษัตริย์ของไทยในอดีตที่เป็นผู้นำสามารถรวบรวมชนชาติไทยให้เป็นปึกแผ่น และแม้ว่าเราจะเคยเสียเอกราชและดินแดนมากมายหลายครั้ง บูรพมหากษัตริย์ไทยก็สามารถกอบกู้เอกราชและรวบรวมชนชาติไทยให้เป็นปึกแผ่นได้เสมอมา และเหนือสิ่งอื่นใดพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ เป็นพระมหากษัตริย์ที่ปกครองประเทศชาติด้วยพระบารมีและทศพิธราชธรรม ใช้ธรรมะและคำสั่งสอนของพระพุทธองค์มาเป็นแนวในการปกครอง ทำให้คนในชาติอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข สมกับคำที่ว่า “ประเทศไทย เป็นประเทศแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง” ซึ่งแผ่นดินธรรม หมายถึง แผ่นดินที่มีผู้ปฏิบัติธรรม และการปฏิบัติธรรมนั้น หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง แผ่นดินทอง หมายถึง แผ่นดินที่ประชาชน ได้รับประโยชน์และความสุขอย่างทั่วถึงตามควรแก่อัตภาพ

ดังนั้น ชนชาติไทยในอดีต จึงถือว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันสูงสุดของชาติ ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำ รวบรวมประเทศชาติให้เป็นปึกแผ่น และกษัตริย์ทุกพระองค์ปกครอง ดูแลและบริหารประเทศชาติโดยใช้หลักธรรม ที่เป็นคำสั่งสอนของศาสนาด้วยความเข้มแข็งของสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในสถาบันศาสนา ที่เป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้คนในชาติประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงาม เพราะทุกศาสนาล้วนแต่สอนให้คนประพฤติและคอยประคับประคองจิตใจให้ดีงาม มีความศรัทธาในการบำเพ็ญตน

ตามรอยพระศาสดาของแต่ละศาสนา และเมื่อพระมหากษัตริย์เป็นผู้ที่ประพัตินอยู่ในธรรม และปกครองแผ่นดินโดยธรรมแล้ว ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ต่างอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข จึงทำให้สถาบันชาติ ที่เป็นสัญลักษณ์เปรียบเสมือนอาณาเขตผืนแผ่นดินที่เราอยู่อาศัย มีความมั่นคง พัฒนาและยืนหยัดได้อย่างเท่าเทียมอารยประเทศ ดังนั้น สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงเป็นสถาบันหลักของชาติไทย ที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของปวงชาวไทยและคนในชาติมาจวบจนทุกวันนี้

1.1 สถาบันชาติ

1.1.1 ความหมายของ ชาติ

ชาติ [ชาติ ชาติติ] น. ในพจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน ความหมายที่ 2 หมายถึง ประเทศ ประชาชนที่เป็นพลเมืองของประเทศ กลุ่มชนที่มีความรู้สึกร่วมกันในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอย่างเดียวกันหรืออยู่ในปกครองรัฐบาลเดียวกัน

หรืออีกนัยหนึ่ง ชาติ จะหมายถึง กลุ่มคน หรือประชาชนที่มีจุดร่วมของการเป็นชาติ เช่น มีประวัติศาสตร์ มีผู้นำหรือกษัตริย์ที่เก่งกล้า มีวัฒนธรรมที่สืบต่อกันมา หรือมีเป้าหมายที่ดีสำหรับการรวมเป็นชาติเดียวกัน มีแผ่นดินที่มีประชาชนยึดครอง มีอาณาเขตที่แน่นอน มีการปกครองเป็นสัดส่วน มีผู้นำเป็นผู้ปกครองประเทศและประชาชนทั้งหมด ด้วยกฎหมายที่ประชาชนในชาตินั้นกำหนดขึ้น เช่น ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข มีศาสนาพุทธ เป็นศาสนาประจำชาติ มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติของตนเอง สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษเป็นเวลายาวนาน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ท่านได้มีพระกระแสรับสั่งเกี่ยวกับคำว่า “ชาติ” ไว้ว่า “การที่จะเป็นชาติได้ ต้องมีองค์ประกอบ 2 สิ่ง คือ 1) คน และ 2) แผ่นดิน ถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นชาติไม่ได้ อธิบายได้ว่า ผืนแผ่นดินใด หากไร้คนอยู่อาศัย จะจัดว่าเป็นที่รกร้าง และหากผืนแผ่นดินใดมีแต่คน แต่ผืนแผ่นดินนั้นไม่ใช่ของกลุ่มคนนั้นเป็นเจ้าของ ถือว่าพวกเขาเป็นชนกลุ่มน้อย ไม่ถือเป็นชาติ

1.1.2 ความเป็นมาของชนชาติไทย

การศึกษาเรื่องถิ่นกำเนิดของชนชาติไทย ได้เริ่มขึ้นเมื่อประมาณ 100 ปีเศษมาแล้ว โดยนักวิชาการชาวตะวันตก ต่อมาได้มีนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศได้ศึกษาค้นคว้าต่อมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน การศึกษาค้นคว้าได้อาศัยหลักฐานต่าง ๆ เช่น โครงกระดูกมนุษย์ เครื่องมือเครื่องใช้ เอกสารโบราณ หลักฐานทางภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลจากการค้นคว้าปรากฏว่ามีนักวิชาการและผู้สนใจเรื่องถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยต่างเสนอแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับที่มาของชนชาติไทยไว้หลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มแรก

ในระยะแรก ๆ นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ในดินแดนเทือกเขาอัลไต แล้วอพยพลงมาทางตอนใต้ของประเทศจีน หรือกลุ่มที่สอง เชื่อว่า ถิ่นฐานกำเนิดของชนชาติไทย น่าจะอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนบริเวณมณฑลเสฉวน ลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง แล้วอพยพลงมาทางใต้ และแนวคิดอีกกลุ่มหนึ่ง เชื่อว่าถิ่นฐานเดิมของคนไทยอยู่กระจายทางตอนใต้ของประเทศจีนและทางตอนเหนือของภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนบริเวณรัฐฮัสสัมของอินเดีย ต่อมาได้อพยพย้ายถิ่นกระจายออกไป นอกจากนี้ ยังมีนักประวัติศาสตร์และนักวิชาการไทยและต่างชาติ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญและนักประวัติศาสตร์บางท่าน ได้ศึกษาค้นคว้าจากโครงกระดูกมนุษย์ของยุคหินใหม่ ที่ค้นพบในประเทศไทยจำนวนมาก ๆ โครงกระดูก มีลักษณะเหมือนโครงกระดูกของคนไทยในปัจจุบัน จึงได้เสนอแนวคิดว่า ดินแดนประเทศไทยน่าจะเป็นที่อยู่ของบรรพบุรุษคนไทยมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งแต่ละแนวคิด ก็มีเหตุผลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์และทางกายวิภาคศาสตร์ที่น่าสนใจ แต่ยังไม่มีความคิดใดเป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบัน

จากร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดี จดหมายเหตุจีน พระราชพงศาวดาร รวมถึงเอกสารทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ มีการยืนยันและเชื่อว่า ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยในแหลมทอง (Golden Khersonese) เริ่มต้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 800 (พุทธศตวรรษที่ 8 - 12) เป็นต้นมา โดยมีดินแดนของอาณาจักรและแคว้นต่าง ๆ เช่น อาณาจักรฟูนัน ตั้งอยู่บริเวณทางทิศตะวันตกและชายทะเลขอบอ่าวไทย และมีอาณาจักรทริภุชชัยทางเหนือ อาณาจักรศรีวิชัยทางใต้ และมีอาณาจักรทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12) บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง เป็นต้น ต่อมาได้มีการรวมตัวเป็นปึกแผ่น โดยมีพระมหากษัตริย์ มีดินแดนและสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยเป็นราชธานีแห่งแรกของชนชาติไทย ราวปี พ.ศ. 1762 โดยพ่อขุนศรีนาวนำถม พระราชบิดาของพ่อขุนผาเมือง เป็นผู้ปกครองอาณาจักร

จากหลักฐานและข้อมูลข้างต้นนี้ รวมถึงสมมติฐานของแหล่งอารยธรรมต่าง ๆ ของโลก ซึ่งส่วนใหญ่แหล่งกำเนิดของชนชาติกลุ่มต่าง ๆ ในอดีตจะอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ อาทิ แหล่งอารยธรรมเมโสโปเตเมีย ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มระหว่างแม่น้ำไทกริส (Tigris) ทางตะวันออกเฉียง และแม่น้ำยูเฟรติส (Euphrates) ทางตะวันตก หรืออารยธรรมอินเดียโบราณหรืออารยธรรมลุ่มน้ำสินธุ ก็ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำ เป็นต้น ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่ชนชาติกลุ่มต่าง ๆ ที่เคยอาศัยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หรือบริเวณรอบอ่าวไทย จะมีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นแล้วมีการพัฒนาเป็นชุมชน สังคม และเมือง จนกลายมาเป็นอาณาจักรต่าง ๆ ของชนชาติไทยตามพงศาวดาร

1.1.3 การรวมชาติไทยเป็นปึกแผ่น

ไม่ว่าแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของชนชาติไทย จะอพยพมาจากที่ใด จะมีการพิสูจน์หรือได้รับการยอมรับหรือไม่ คงไม่ใช่ประเด็นสำคัญที่จะต้องพิสูจน์หาคำตอบ คงปล่อยให้เป็นเรื่องของนักประวัติศาสตร์หรือนักวิชาการที่ต้องศึกษาหรือค้นคว้าต่อไป

แต่ความสำคัญอยู่ที่ลูกหลานคนไทยทุกคนที่อาศัยอยู่บนพื้นแผ่นดินไทย ต้องได้เรียนรู้และต้องยอมรับว่าการรวบรวมชนชาติไทยให้เป็นปึกแผ่น และให้ชนชาติไทยมีแผ่นดินอยู่สุขสบายชั่วลูกชั่วหลานจนถึงปัจจุบันนี้ ไม่ใช่เรื่องที่ใคร ๆ จะสามารถทำได้โดยง่าย จะสังเกตจากที่หลายชนชาติที่เคยเรืองอำนาจในอดีต แต่เนื่องจากขาดผู้นำที่เข้มแข็ง ไม่สามารถรวบรวมประชาชนให้เป็นปึกแผ่น ปัจจุบันได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อย ต้องไปอาศัยแผ่นดินของชนชาติอื่นอยู่ หรือต้องไปอยู่ภายใต้การปกครองของชนชาติอื่น ด้วยเหตุนี้ คนไทยและลูกหลานไทยทุกคนต้องตระหนักถึงบุญคุณของบรรพบุรุษไทยและพระปรีชาสามารถของบูรพมหากษัตริย์ไทยในอดีตที่สามารถรวบรวมชนชาวไทย ปกป้องรักษาเอกราชและดินแดนของประเทศไทยไว้ได้มาโดยตลอด การรวบรวมชาติไทยให้เป็นปึกแผ่น จึงเป็นเสมือนเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตซึ่งหากจะย้อนรอยไปศึกษาพงศาวดารฉบับต่าง ๆ รวมถึงประวัติศาสตร์ชาติไทย ตั้งแต่ยุคก่อนการสถาปนากรุงสุโขทัย ให้เป็นราชธานีแห่งแรกของชนชาวไทยแล้ว การสถาปนาราชธานีของชนชาวไทยทุกยุคทุกสมัยไม่ว่าจะเป็นการสถาปนากรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ รวมไปถึงการกอบกู้เอกราชหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยา ทั้ง 2 ครั้ง ล้วนเป็นวีรกรรมและบทบาทอันสำคัญของพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น

เหตุการณ์การรวบรวมชนชาติไทยให้เป็นปึกแผ่นในอดีต เกิดขึ้นหลายครั้ง นับตั้งแต่การรวมชาติครั้งแรกในสมัยพ่อขุนศรีนาวนำถมผู้สถาปนากรุงสุโขทัย ให้เป็นราชธานีของชนชาติไทย ต่อมาเมื่อพระองค์ได้เสด็จสวรรคต ขอมสบาดโขลญลำพง ได้ทำการยึดกรุงสุโขทัย พระราชโอรสของพ่อขุนศรีนาวนำถม พระนามว่า พ่อขุนผาเมือง และพระสหายนามว่า พ่อขุนบางกลางหาว เจ้าเมืองบางยางได้เข้ายึดอำนาจคืนจากขอมได้สำเร็จ พ่อขุนผาเมืองจึงได้ยกให้พ่อขุนบางกลางหาวขึ้นเป็นกษัตริย์ในปี พ.ศ. 1792 ภายหลังจากถวายพระนามเป็นพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ จึงถือเป็นปฐมกษัตริย์พระองค์แรกของราชวงศ์พระร่วงแห่งกรุงสุโขทัย

กรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทยได้ประมาณ 200 ปี ก่อนที่อ่อนอำนาจลง และถูกผนวกในฐานะหัวเมืองหนึ่งในพระราชอาณาเขตของกรุงศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. 1921 ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 2

แม้ว่าพระมหากษัตริย์ของราชวงศ์พระร่วงหรือราชวงศ์สุโขทัยจะหมดอำนาจลง แต่การรวมอำนาจของเมืองอโยธยา กับเมืองสุพรรณบุรี ได้สถาปนากรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานีแห่งใหม่ โดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หรือสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง ในปี พ.ศ. 2893 สุโขทัยก็ได้ถูกผนวกในฐานะเมืองประเทศราชซึ่งต่อมาผู้สืบทอดอำนาจราชวงศ์สุโขทัยหรือราชวงศ์พระร่วง ยังกลับมามีบทบาทและมีอำนาจอีกครั้งในสมัยกรุงศรีอยุธยา อย่างไรก็ตาม การเรืองอำนาจหรือหมดอำนาจของอาณาจักรน้อยใหญ่ในอดีต เป็นแค่เพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามกาลเวลา แคว้นใดหรืออาณาจักรใด มีผู้นำที่เข้มแข็ง แคว้นนั้นหรืออาณาจักรนั้น ก็จะสามารถยึดเมือง รวบรวมประชาชนและสถาปนาเมืองขึ้นมาให้เป็นปึกแผ่นได้ เฉกเช่น ชนชาติไทยในอดีตทั้งในสมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา รวมไปถึงอาณาจักรล้านนา หรือญชัย พิชญโลก

ซากังราว สุพรรณบุรี และเมืองอื่น ๆ ในดินแดนสุวรรณภูมิหรือแหลมทองแห่งนี้ แม้ว่าจะเสื่อมอำนาจลง ถูกผนวกเข้ามารวมเป็นปึกแผ่นภายหลัง แต่ประชาชนและชนชาติในอาณาจักรต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนถือเป็นบรรพบุรุษรากเหง้าของคนไทยในปัจจุบันเช่นเดียวกัน

ชนชาติใดหรือกลุ่มคนใดก็ตาม ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ ย่อมมีหลักยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตที่คล้ายกัน เช่น มีพระมหากษัตริย์ที่รักและเคารพองค์เดียวกัน มีศาสนาที่รักและศรัทธาเหมือนกัน มีบ้านเมืองที่อยู่อาศัยในอาณาเขตเดียวกัน และมีแผ่นดินที่ต้องปกป้องผืนเดียวกัน ชนชาติไทยในอดีตก็เช่นเดียวกัน ประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็่นพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ เหล่าเสนาอำมาตย์ ทหาร นักรบ นักบวชพระภิกษุสงฆ์ ชาวบ้านหญิงชาย และอื่น ๆ จะมีหลักยึดเหนี่ยวของการเป็นชนชาติเดียวกัน จึงทำให้การต่อสู้เพื่อรวมชาติไทยให้เป็นปึกแผ่นเกิดขึ้นหลายครั้ง แม้ว่าจะถูกรุกราน ตีแตกพ่ายอพยพไร้แผ่นดินอยู่ หรือจะถูกยึดครองหลายต่อหลายครั้ง แต่บรรพบุรุษไทยที่มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ไม่เคยยอมให้สิ้นชาติสิ้นแผ่นดิน มีการต่อสู้เพื่อกอบกู้เอกราชและดินแดน เพื่อหวังว่าลูกหลานไทยจะได้มีชาติ มีแผ่นดินอยู่สืบต่อไป

1.1.4 บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในการรวมชาติ

ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นว่า บทบาทการรวบรวมชาติไทยให้เป็นปึกแผ่นเป็นบทบาทที่สำคัญของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต หากรัฐใดแคว้นใด ไม่มีผู้นำหรือพระมหากษัตริย์ที่เข้มแข็ง มีพระปรีชาสามารถทั้งด้านการรบ การปกครองรวมถึงด้านการค้า เศรษฐกิจการคลัง รัฐนั้นหรือแคว้นนั้น ย่อมมีการเสื่อมอำนาจลงและถูกยึดครอง ผนวกไปเป็นเมืองขึ้นหรือประเทศราชภายใต้การปกครองของชนชาติอื่นไป การถูกยึดครองหรือผนวกไปเป็นเมืองขึ้นภายใต้การปกครองของอาณาจักรอื่นในอดีต สามารถทำได้หลายกรณี อาทิเช่น การยอมศิโรราบโดยดี โดยการเจริญไมตรีและส่งบรรณาธิการถวาย โดยไม่มีศึกสงครามและการเสียเลือดเนื้อ เช่น การรวมแผ่นดินและสถาปนากรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง กษัตริย์พระองค์แรกของกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 1893 พระองค์ได้ทรงสร้างพระราชวังและพระที่นั่งต่าง ๆ ให้มีความมั่นคง ต่อมาพระยาประเทศราชทั้ง 16 หัวเมือง คือ เมืองมะละกา เมืองชวา เมืองนครศรีธรรมราช เมืองทวาย เมืองเมาะตะมะ เมืองเมาะลำเริง เมืองสงขลา เมืองจันทบูร เมืองพิษณุโลก เมืองสุโขทัย เมืองพิชัย เมืองสวรรคโลก เมืองกำแพงเพชร และเมืองนครสวรรค์ ได้มาถวายบังคมอยู่ร่วมเขตชั้นขัณฑสีมา หรือการรวมแผ่นดินโดยการยกทัพไปตีเมื่อชนะ ก็ยึดครองเกณฑ์ไพร่พลกลับมาเมืองตนเองและแต่งตั้งเจ้านายหรือผู้ที่ได้รับการไว้วางใจไปปกครอง เช่น สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง ทรงพระกรุณาให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระรามศวร ยกพล 5000 ไปตีกรุงกัมพูชาธิบดี ซึ่งพระองค์ทรงรบชนะ จึงได้กวาดเอาครัวชาวกรุงกัมพูชาธิบดีเข้าพระนครเป็นอันมาก

จะเห็นว่าในการทำศึกสงครามเพื่อการปกป้องแผ่นดินของตนเองหรือการทำศึกสงครามเพื่อขยายพระราชอาณาเขต ล้วนเป็นบทบาทของพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ ที่ต้องยกทัพนำไพร่พลออกทำศึกสงครามด้วยพระองค์เอง การศึกสงครามเพื่อปกป้องบ้านเมืองจากอริราชศัตรูในอดีตสมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา เกิดขึ้นหลายครั้ง เช่น การทำยุทธหัตถีหรือการชนช้างระหว่างเจ้าราม หรือพ่อขุนรามคำแหง กับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด ในสมัยของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พระราชบิดา ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ราวปี พ.ศ. 1800 หรือเหตุการณ์การยุทธหัตถี และการกอบกู้เอกราช และรวบรวมไพร่พลเพื่อสร้างกรุงศรีอยุธยา ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หลังจากที่เสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 1 ให้กับพระเจ้าหงสาวดี ซึ่งในขณะนั้นคือพระเจ้าบุเรงนอง เมื่อปี พ.ศ. 2112

ภาพแผนที่ฝรั่งเศส ปี พ.ศ. 2229 แสดงอาณาเขตของอาณาจักรสยาม พุกาม เขมร ลาว โคชินจีนกับแคว้นตังเกี๋ย ทั้งหมดเป็นแคว้นแคว้นในสายตาของชาวตะวันตกที่เดินทางเข้าสู่ภูมิภาคในยุคนี้ นั่นคือช่วงปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

(ที่มา : <https://mgronline.com/indochina/detail/9560000008955>)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้มีบทบาทสำคัญในการรวมชนชาติให้เป็นปึกแผ่น รวมถึงการปกป้องประเทศชาติและมาตุภูมิเพื่อสืบไว้ให้

ลูกหลานไทยได้มีแผ่นดินอยู่ ซึ่งหากชนชาติไทยในอดีต ไม่มีผู้นำหรือกษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถแล้ว ในวันนี้อาจไม่มีชาติไทยหลงเหลืออยู่ในแผนที่โลก หรือชนชาติไทยอาจต้องตกไปอยู่ภายใต้การปกครองของชาติใดชาติหนึ่ง ดังเช่น ชาติมอญ ที่อดีตเคยเป็นชนชาติที่ยิ่งใหญ่ แต่หลังจากที่พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ กษัตริย์แห่งตองอู ซึ่งเป็นกษัตริย์พม่าพระองค์แรก ที่ตีเมืองหงสาวดี เมืองหลวงของชนชาติมอญ และต่อมาได้สถาปนาเมืองหงสาวดีเป็นเมืองหลวงของพม่า จากนั้นเป็นต้นมาชนชาติมอญก็ถูกกลืนชาติไปตราบนานทุกวันนี้ ดังบทกวี “วันสิ้นชาติ” ของ ชาลี ชลिया ที่ได้เตือนสติคนไทยให้มีความรักชาติ ศาสนา มีความจงรักภักดีและสำนึกในบุญคุณของพระมหากษัตริย์ โดยได้คัดมาตอนหนึ่งว่า

การสิ้นชาติขาดกษัตริย์ประวัติศาสตร์	หากประมาทอาจเกิดได้ไม่วันไหน
คน-แผ่นดิน-ภาษา-วัฒนธรรมใด	มีรวมได้กลายเป็นชาติอันสมบูรณ์
หากชาติซึ่งส่วนใดให้สิ้นชาติ	รวมทั้งศาสน์กษัตริย์อาจสิ้นสูญ
ตัวอย่างมอญถูกทำลายให้อาดูร	เราและคุณรักชาติไทยให้ร่วมกัน...

1.2 สถาบันศาสนา

ศาสนา เป็นลัทธิความเชื่อของมนุษย์ เกี่ยวกับการกำเนิดและสิ้นสุดของโลก หลักศีลธรรมตลอดจนลัทธิพิธีที่กระทำตามความเชื่อนั้น ๆ หลายศาสนามีการบรรยายสัญลักษณ์และประวัติศาสตร์ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเจตนาอธิบายความหมายของชีวิตและหรืออธิบายกำเนิดชีวิตหรือเอกภพ จากความเชื่อของศาสนาเกี่ยวกับจักรวาลและธรรมชาติมนุษย์ โดยศาสนาถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมนุษย์ให้รู้จักผิดชอบชั่วดี และขัดเกลาจิตใจมนุษย์จากที่กระด้างให้บริสุทธิ์ โดยก่อนที่จะมีศาสนากำเนิดขึ้นมามนุษย์ยุคแรก ๆ นั้นมีนิสัยดุร้าย ก้าวร้าว เนื่องจากไม่มีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่ต่อมาเมื่อมีศาสนากำเนิดขึ้นมาทำให้จิตใจมนุษย์อ่อนโยนลง มนุษย์มีความเห็นใจต่อกันและกัน มีน้ำใจโอบอ้อมอารีต่อกัน และจะเห็นได้ว่าแต่ละประเทศนั้นจะยึดคำสั่งสอนของศาสนาเป็นหลักในการปกครองประเทศ และมีการกำหนดศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติด้วย นอกจากศาสนาจะมีอิทธิพลต่อการปกครองของประเทศแล้วยังมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของแต่ละประเทศด้วย เช่น ประเทศไทยที่มีการหล่อพระพุทธรูปเป็นงานศิลปะ วัฒนธรรมการไหว้ การเผาศพ วัฒนธรรมเหล่านี้ก็นำมาจากศาสนาเหมือนกัน ดังนั้น ศาสนาจึงเป็นสถาบันที่สำคัญต่อประเทศเป็นอย่างมาก

ประเทศไทย เป็นประเทศเสรี รัฐมอบสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชนในการนับถือศาสนา จึงทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา การสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม เน้นในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของประชากร 3 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ (ไม่รวมผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ และผู้ไม่มีศาสนา) จากผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2554 พบว่าประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ 90 เป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 94.6) รองลงมา นับถือศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 4.6)

และนับถือศาสนาคริสต์ (ร้อยละ 0.7) ที่เหลือคือผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ รวมทั้ง ผู้ไม่มีศาสนา (ร้อยละ 0.1)

หน้าที่ของสถาบันศาสนา

- 1) สร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม
- 2) สร้างเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่สังคม
- 3) ควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม
- 4) สนองความต้องการทางจิตใจแก่สมาชิกเมื่อสมาชิกเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ

แบบแผนพฤติกรรมในการประพฤติปฏิบัติตนของสมาชิก โดยทั่วไปแบบแผนพฤติกรรมในการปฏิบัติของสมาชิกในสังคม ย่อมเป็นไปตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ และเป็นไปตามประเพณีทางศาสนานั้น ๆ กิจกรรมของประเพณีทางศาสนามีความสำคัญในการสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในสังคม

1.2.1 ศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธ ได้เผยแผ่เข้ามาในดินแดนประเทศไทยเป็นครั้งแรก โดยพระเถระชาวอินเดีย เมื่อประมาณ พ.ศ. 236 โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช แห่งอินเดีย ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ ที่มีอาณาเขตกว้างขวาง มีหลายประเทศรวมกันในดินแดนส่วนนี้ จำนวน 7 ประเทศในปัจจุบัน ได้แก่ ประเทศไทย พม่า ศรีลังกา ญวน กัมพูชา ลาว และมาเลเซีย ซึ่งพระพุทธศาสนาที่เข้ามาในครั้งนั้น เป็นนิกายหินยาน หรือเถรวาทแบบดั้งเดิม มีพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาบวชเป็นพระภิกษุเป็นจำนวนมาก และได้สร้างวัด สถูปเจดีย์ไว้สักการบูชา ต่อมาภายหลัง กษัตริย์ในสมัยศรีวิชัยทรงนับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายาน จึงทำให้ศาสนาพุทธนิกายมหายานเผยแผ่เข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยทางตอนใต้ ซึ่งก็ได้มีการรับพระพุทธศาสนาทั้งแบบเถรวาท และแบบมหายาน และศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาใหม่ จึงทำให้ประเทศไทยมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั้ง 2 แบบ และมีพระสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่ายด้วยเช่นกัน

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระพุทธศาสนาในสมัยนี้ ได้รับอิทธิพลของพราหมณ์เข้ามามาก แต่พระมหากษัตริย์ทั้ง 33 พระองค์ ทรงนับถือพุทธศาสนาทั้งหมด ทรงอุปถัมภ์บำรุงวัดวาอารามอย่างจริงจัง จะเห็นได้จากในแต่ละสมัยรัชกาล จะมีการหล่อพระพุทธรูป และสร้างวัดขึ้นมาหลายแห่ง เช่น ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง) ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา พระองค์ทรงสร้างวัดพุทไธสวรรย์ ที่ตำบลเวียงเหล็ก ถือเป็นอารามแห่งแรกของอยุธยา สร้างพุทธเจดีย์ที่สำคัญของวัดคือ พระปรางค์ใหญ่พระวิหาร พระพุทธรูปตามระเบียงคด ซึ่งทำด้วยศิลา และกุฏิพระพุทโธษาจารย์ ซึ่งเป็นอธิบดีสงฆ์ฝ่ายคันถธุระ มีตำแหน่งสังฆราชฝ่ายซ้าย

ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เป็นอย่างมาก พระองค์ได้สร้างพระวิหารวัดจุฬามณี และทรงพระผนวช ณ วัดจุฬามณี ถึง 8 เดือน รัชสมัยของพระเจ้าบรมไตรโลกนาถ นับว่ายาวนานที่สุดกว่ากษัตริย์ในสมัยอยุธยาทุก ๆ พระองค์ ทรงอุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญตลอดมาด้วยดี และต่อมาในสมัย สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 พระราชโอรสของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงสร้างพระวิหาร พระศรีสรรเพชญ์ หล่อพระพุทธรูปยืน ทรงถวายพระนามว่า “พระศรีสรรเพชญ์” เป็นพระทองคำ ที่ใหญ่ที่สุดในโลก นอกจากนี้ ตามพระราชพงศาวดารอยุธยา กล่าวว่ามี การสร้างเจดีย์วัดภูเขาทอง และสถาปนาในสมัยพระรามเมศวร และต่อมาได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ ให้เป็นมหาเจดีย์สูงเด่น ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระเพทราชา แล้วเสร็จในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ซึ่งรัชสมัยของพระองค์ให้มีการตั้งสมณวงศ์ในลังกา ที่เรียกว่า สยามวงศ์ หรืออุบาลีวงศ์ มาจนกระทั่งทุกวันนี้

วัดภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ที่มา : <http://m.donmueangairportthai.com/th/popular-destinations/1702/wat-phukhaothong-phra-nakhon-si-ayutthaya>)

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนา เจริญรุ่งเรืองในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พระองค์ทรงโปรดให้สร้างวัดไชยวัฒนาราม วัดชุมพลนิกายารามราชวรวิหาร สร้างพระปรางค์ วัดมหาธาตุ ในช่วงพระราชพิธีประกาศสถาปนาได้โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์พระอารามกว่าร้อยแห่ง และโปรดเสด็จบำเพ็ญพระราชกุศลในโอกาสต่าง ๆ เช่น สมโภชพระพุทธบาท เป็นต้น และต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2199 – 2231 แม้ว่าพระองค์ทรงถูกเชื้อเชิญจากราชทูตฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศที่นับถือศาสนาคริสต์ให้เปลี่ยนศาสนาในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แต่พระองค์ก็มีความเลื่อมใสพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ได้โปรดให้หล่อพระพุทธรูปทองคำ สูง 4 ศอกเศษอยู่องค์หนึ่ง สูง 1 ศอกบ้าง สูง 2 ศอกบ้าง ถวายพระนามว่า “พระบรมไตรโลกนาถ”

และพระบรมไตรภพนาถ และนอกจากนี้พระองค์ ทรงได้ประกาศออกเป็นราชกฤษฎีกา ว่า “บุคคลใดจะนับถือศาสนาใดก็ได้ โดยไม่ทรงบังคับในการที่ประชาชนของพระองค์จะนับถือในเรื่องของศาสนา ในสมัยนั้น พระองค์ยังทรงสร้างวัดแบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ได้แก่ วัดเซนต์เปาโล ปัจจุบันอยู่ที่จังหวัดลพบุรี และวัดเซนต์โยเซฟ อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ส่วนในรัชสมัยพระมหากษัตริย์พระองค์อื่น ๆ แห่งกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากมีการทำศึกสงครามอยู่บ่อยครั้ง แต่หลังจากว่างจากการทำศึก พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ก็จะบูรณะซ่อมแซมและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาได้ขาด อาทิ สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ-ราชาธิราช ได้ทรงสถาปนาวัดวังชัย วัดสพสวรรค์ รวมถึงทรงลาผนวช ทั้งนี้เนื่องจากกษัตริย์ทุกพระองค์ล้วนทรงเป็นพุทธมามกะ สังเกตได้จากหลักฐานในบริเวณกรุงเก่า ที่ยังหลงเหลือร่องรอยของวัดวาอารามต่าง ๆ มาจนตราบเท่าทุกวันนี้ จึงถือว่าเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์ชาติไทยอีกยุคหนึ่ง

พระพุทธศาสนา ในสมัยกรุงธนบุรี แม้ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ทรงครองราชย์สมบัติอยู่เพียง 15 ปี (พ.ศ. 2310–2325) ซึ่งในขณะนั้น เป็นระยะแห่งการกอบกู้ชาติ และต้องย้ายมาสร้างเมืองใหม่ พระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยและทรงงานหนักยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใด พระพุทธศาสนาในสมัยนั้นจึงเสื่อมลง แต่พระองค์เป็นกษัตริย์ที่ทรงสนพระทัยและเลื่อมใสในพระศาสนา มาก พระราชกรณีกิจด้านศาสนาของพระองค์พอสรุปได้ดังนี้

1) จัดสังฆมณฑล (พ.ศ. 2311) เนื่องจากพระสงฆ์แตกแยกและบกพร่องในด้านธรรมวินัย ไม่มีพระเถระที่มีคุณวุฒิ จึงทรงให้มีการประชุมสงฆ์เท่าที่มีในขณะนั้น ณ วัดบางหว้าใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) เลือกพระเถระผู้ทรงคุณวุฒิ แต่งตั้งให้เป็นสมเด็จพระสังฆราช และพระราชอาณัติ ฐานานุกรมใหญ่่น้อยตามลำดับ

2) ทรงบูรณะพระอารามต่าง ๆ มากกว่า 200 หลัง และทรงขอให้พระสงฆ์ตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมวินัย อย่าให้ศาสนาหมัวหมอง

3) บำรุงการเล่าเรียนพระไตรปิฎก โปรดให้มีกรมสังฆการีธรรมการ ทำบัญชีพระสงฆ์เรียนพระไตรปิฎกได้มาก ก็ทรงถวายไตรจีวรเนื้อละเอียดพร้อมถวายจตุปัจจัย และโปรดให้ช่างเขียนภาพจิตรกรรม ที่เป็นสมุทภาพไตรภูมิ

4) บำรุงศาสนา ที่เมืองนครศรีธรรมราช นอกจากบูรณะแล้ว ยังสนับสนุนโดยถวายจีวรและปัจจัย

5) รวบรวมพระไตรปิฎก การเสียดกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเมื่อ พ.ศ. 2310 บ้านเมืองถูกเผาเป็นจำนวนมาก คัมภีร์พระไตรปิฎกสูญหายมาก ทรงโปรดให้สืบหาคัมภีร์ต้นฉบับตามหัวเมืองต่าง ๆ นำมาคัดลอกเพื่อสร้างพระไตรปิฎกฉบับหลวงขึ้น แต่ยังไม่ทันเสร็จก็สิ้นรัชกาลเสียก่อน นอกจากนี้โปรดนิมนต์พระเทพกวีให้ไปเขมร และพระพรหมมุนีไปนครศรีธรรมราช เพื่อรวบรวมคัมภีร์วิสุทธิมรรคเอามาคัดลอกไว้ด้วย

6) ข้าราชการอลัชชี เวลานั้นพระอลัชชีมีอยู่เป็นจำนวนมากที่เป็นพวกก๊กพระเจ้าฝาง และตั้งตนเป็นหัวหน้ากองทัพต่าง ๆ ที่เป็นพระ จึงประกาศให้บรรดาพระสงฆ์หัวเมืองฝ่ายเหนือ มาสารภาพผิด แล้วให้สึกรับราชการ ถ้าไม่ยอมรับจะต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ คือให้ดำน้ำ ต่อหน้าพระที่นั่ง 3 กลั้วใจ ผู้ใดทนได้โปรดให้ดำรงอยู่ในฐานานุศักดิ์ ผู้ใดแพ้โปรดให้สึกออกมา สักข้อมือใช้ในราชการจหนัก ถ้าผู้ใดกล่าวเท็จว่าตนบริสุทธิ์ แต่พอดำน้ำพิสูจน์กลับมาสสารภาพว่า ตนเป็นปาราชิก ก็โปรดให้เอาตัวไปประหารชีวิต ในคราวนั้นพระองค์รวบรวมไทยเป็นปึกแผ่น ได้ภายในเวลา 3 ปีเท่านั้น สมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงสนพระทัยในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ได้รับสั่งสนทนาปัญหาธรรมกับพระเถระอยู่เป็นประจำ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยเพียงพระองค์เดียวที่ทรงปฏิบัติวิปัสสนาเป็นพิเศษ ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือทางพุทธศาสนาไว้เรื่องหนึ่ง ชื่อ “ลักษณะบุญ” เป็นหนังสือที่ว่าด้วยวิธีทำกรรมฐาน

จากพงศาวดารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือมาตั้งแต่ในอดีต และสืบทอดกันมาเป็นช้านาน ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญของวิถีชีวิตของคนไทย รวมถึงวัฒนธรรมและประเพณี จนประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาของโลก โดยมี "พุทธมณฑล" เป็นศูนย์กลางแห่งพุทธศาสนาโลก ตามมติของการประชุมองค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2558

1.2.2 ศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดศาสนาหนึ่ง เป็นศาสนาประเภท เอกเทวนิยม ซึ่งนับถือพระยาห์เวห์เป็นพระเจ้าพระองค์เดียว คำว่า “พระคริสต์” มาจากภาษากรีก ว่า "คริสตอส" แปลว่า ผู้ได้รับเจิม (ให้เป็นตัวแทนของพระเจ้า) ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่เน้นการ มอบความรักที่บริสุทธิ์ให้พระเจ้าและให้มนุษย์ด้วยกัน เพราะหลักการของศาสนาคริสต์ ถือว่ามนุษย์ทุกคนเป็นบุตรของพระเจ้า

ศาสนาคริสต์เข้ามาในประเทศไทยยุคเดียวกับการล่าอาณานิคมของลัทธิ จักรวรรดินิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวโปรตุเกส ชาวสเปน และชาวดัตช์ ที่กำลังบุกเบิกเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งนอกจากกลุ่มที่มีจุดประสงค์ คือล่าเมืองขึ้นและเผยแพร่ศาสนาพร้อมกัน เช่น จักรวรรดิอาณานิคมฝรั่งเศส เข้ามาได้เมืองขึ้นในอินโดจีน เช่น ประเทศเวียดนาม กัมพูชา ลาว โดยลักษณะเดียวกับโปรตุเกสและสเปน ในขณะที่ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้น ส่วนหนึ่งอาจเพราะการเปิดเสรีในการเผยแพร่ศาสนา ทำให้ลดความรุนแรงทางการเมืองลง

ศาสนาคริสต์ที่เผยแพร่ในไทยเป็นครั้งแรกเป็นนิกายโรมันคาทอลิก ปรากฏ หลักฐานว่าในปี พ.ศ. 2110 (ค.ศ. 1567) ตรงกับสมัยอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา โดยมีมิชชันนารี คณะดอมินิกัน 2 คน เข้าสอนศาสนาให้ชาวโปรตุเกส รวมทั้งชาวพื้นเมืองที่เป็นภรรยา ต่อมา จึงมีมิชชันนารีคณะฟรังซิสกันและคณะเยสุอิต เข้ามาด้วย บาทหลวงส่วนมากเป็นชาวโปรตุเกส ระยะแรกที่ยังถูกปิดกั้นทางศาสนา มิชชันนารีจึงเน้นการดูแลกลุ่มคนชาติเดียวกัน กระทั่งรัชสมัย

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประเทศไทยได้มีสัมพันธภาพอันดีกับฝรั่งเศส ตรงกับรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ทำให้มีจำนวนบาทหลวงเข้ามาเผยแผ่ศาสนามากขึ้น และการแสดงบทบาททางสังคมมากขึ้น บ้างก็อยู่จนแก่หรือตลอดชีวิตก็มี ด้านสังคมสงเคราะห์ มีการจัดตั้งโรงพยาบาล ด้านศาสนา มีการตั้งเซมินารีคริสตัง เพื่อผลิตนักบวชพื้นเมือง และมีการโปรดศีลอนุกรมให้นักบวชไทยรุ่นแรก และจัดตั้งคณะรักกางเขน

เมื่อสิ้นรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแล้ว ศาสนาคริสต์กลับไม่ได้รับความสะดวกในการเผยแผ่ศาสนาเช่นเดิม เพราะถูกจำกัดขอบเขต ถูกห้ามประกาศศาสนา ถูกห้ามเขียนหนังสือศาสนาเป็นภาษาไทย และภาษาบาลี ประกอบกับพม่าเข้ามารุกรานประเทศไทย บาทหลวงถูกย้าย โปสตร์ถูกทำลาย मिชชันนารีทั้งหลายรีบหนีออกนอกประเทศ การเผยแผ่ศาสนาคริสต์ยุติในช่วงเสียเอกราชให้พม่ากระทั่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีกอบกู้เอกราชสำเร็จ แม้การเผยแผ่ศาสนาคริสต์เริ่มต้นขึ้นใหม่ แต่เพราะประเทศกำลังอยู่ในภาวะสร้างบ้านเมืองขึ้นใหม่ จึงไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

ส่วนศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และศาสนาคริสต์นิกายอีสเทิร์นออร์ทอดอกซ์ ได้เข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย ในยุคหลัง โดยคณะเผยแผ่ของนิกายโปรเตสแตนต์กลุ่มแรกที่เข้ามาประเทศไทยตามหลักฐานที่ปรากฏ คือ ศิษยาภิบาล 2 ท่าน ศาสนาจารย์ คาร์ล ออกัสตัส เฟรดเดอริค กุตสลาฟ เอ็ม.ดี (Rev. Karl Fredrich Augustus Gutzlaff) ชาวเยอรมัน จากสมาคมเนเธอร์แลนด์มิชชันนารี (Netherlands Missionary Society) และศาสนาจารย์ จาคอบ ทอมลิน (Rev. Jacob Tomlin) ชาวอังกฤษ จากสมาคมลอนดอนมิชชันนารี (London Missionary Society) มาถึงประเทศไทย เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2371 (ค.ศ. 1828) ทั้งสองท่านช่วยกันเผยแผ่ศาสนาด้วยความเข้มแข็ง ส่วนศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ เริ่มในประเทศไทย เป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2546

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ใน พ.ศ. 2557 ประเทศไทยมีคริสต์ศาสนิกชน 617,492 คน คิดเป็น 1.1% ของประชากรทั้งหมด 56,657,790 คน (อายุ 13 ปีขึ้นไป) แบ่งเป็นนิกายโรมันคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์เกือบเท่า ๆ กัน ผลสำรวจโดยองค์กรของคริสต์ศาสนาในนิกายต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2558 พบว่า คริสต์ศาสนิกชนในประเทศไทย มีจำนวนทั้งหมด 814,508 คน คิดเป็น 1.2712% ของประชากร 64,076,033 คน โดยมีนิกายที่สำคัญ คือ นิกายโปรเตสแตนต์ นิกายโรมันคาทอลิก และนิกายออร์ทอดอกซ์ นอกจากนี้ยังมีนิกายมอร์มอน

1.2.3 ศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลาม (Islam) เป็นศาสนาเอกเทวนิยมและศาสนาอับราฮัมบัญญัติไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของอิสลามซึ่งสาวกถือว่าเป็นพระวจนะคำต่อคำของพระเจ้า (อัลลอฮ์) และสำหรับสาวกส่วนใหญ่ เป็นคำสอนและตัวอย่างเชิงบรรทัดฐาน (เรียกว่าสุนัต และประกอบด้วยหะดีษ) ของมุฮัมมัด เป็นศาสดา (นบี) องค์สุดท้ายของพระเจ้า สาวกของศาสนาอิสลาม เรียกว่า มุสลิม มุสลิมเชื่อว่าพระเจ้าเป็นหนึ่งและหาที่เปรียบไม่ได้ และ

จุดประสงค์ของการดำรงอยู่ คือ เพื่อรักและรับใช้พระเป็นเจ้า มุสลิมยังเชื่อว่า ศาสนาอิสลามเป็นบรรพศรัทธาฉบับสมบูรณ์และเป็นสากลที่สุด ซึ่งได้ประจักษ์มาหลายครั้งก่อนหน้านั้นผ่านศาสดา ซึ่งรวมอาดัม โนอาห์ อับราฮัม โมเสส และพระเยซู พวกเขาเชื่อมั่นว่า สารและวิวรรณ์ถูกแปลผิดหรือเปลี่ยนแปลงบางส่วนตามกาล แต่มองว่า อัลกุรอาน ภาษาอาหรับเป็นทั้งวิวรรณ์สุดท้ายและไม่เปลี่ยนแปลงของพระเป็นเจ้า มโนทัศน์และหลักศาสนามีเสาหลักทั้งห้าของศาสนาอิสลามถือเป็นโครงสร้างชีวิตของชาวมุสลิม เสาหลักเหล่านั้นถือเป็นการปฏิญาณตนในเรื่องความศรัทธา การละหมาด การให้ ซากัต (ช่วยเหลือแก่ผู้ยากไร้) การถือศีลอดในช่วงเดือนรอมฎอนและการไปแสวงบุญยังนครเมกกะห์สักครั้งหนึ่งในชีวิตสำหรับผู้ที่สามารถทำได้ ซึ่งเป็นมโนทัศน์พื้นฐานและการปฏิบัติตนนมัศการที่ต้องปฏิบัติตาม และกฎหมายอิสลามที่ตามมา ซึ่งครอบคลุมแทบทุกมุมของชีวิตและสังคม โดยกำหนดแนวทางในหัวเรื่องหลายหลาก ตั้งแต่การธนาคารไปจนถึงสวัสดิการ ชีวิตครอบครัวและสิ่งแวดล้อม

พระมะหะมัด

ศาสดาองค์สุดท้ายของพระเจ้า

(ที่มา : <https://naga00225.wordpress.com/>)

มุสลิมส่วนใหญ่เป็นนิกายซุนนีย์ คิดเป็น 75–90% ของมุสลิมทั้งหมด นิกายใหญ่ที่สุดอันดับสอง คือ ชีอะฮ์ คิดเป็น 10 - 20% ประเทศมุสลิมใหญ่ที่สุด คือ ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีชาวมุสลิม 12.7% ของโลก ตามมาด้วยปากีสถาน (11.0%) อินเดีย (10.9%) และบังกลาเทศ (9.2%) นอกจากนี้ ยังพบชุมชนขนาดใหญ่ในจีน รัสเซียและยุโรปบางส่วน ด้วยสาวกกว่า 1,500 ล้านคน หรือ 22% ของประชากรโลก ศาสนาอิสลามจึงมีผู้นับถือมากที่สุดเป็นอันดับสองของโลก รองจากศาสนาคริสต์

ศาสนาอิสลาม เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยตั้งแต่ยุคสมัยสุโขทัย และกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมา โดยกลุ่มพ่อค้าชาวมุสลิมในคาบสมุทรเปอร์เซียที่เข้ามาค้าขายในแหลมมลายู (อินโดนีเซียและมาเลเซีย) ได้นำศาสนาอิสลามเข้ามาด้วย ภายหลังคนพื้นเมืองจึงได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม และบางคนเป็นถึงขุนนางในราชสำนัก ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีชาวมุสลิมอพยพมาจากมลายูและเปลี่ยนสัญชาติเป็นไทย นอกจากนี้ยังมีชาวมุสลิมอินเดียที่เข้ามาตั้งรกรากรวมถึงชาวมุสลิมยูนนานที่หนีภัยการเบียดเบียนศาสนาหลังการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน

ศาสนาอิสลามในประเทศไทย มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยสถิติระบุว่า ประชากรมุสลิมมีระหว่าง 2.2 ล้านคน ถึง 7.4 ล้านคน ซึ่งมีความหลากหลายจากการอพยพเข้ามาจากทั่วโลก มุสลิมในไทยส่วนใหญ่เป็นนิกายซุนนีย์ ตามข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

เมื่อ พ.ศ. 2550 ประเทศไทยมีมัสยิด 3,494 แห่ง โดยมีในจังหวัดปัตตานีมากที่สุด มีจำนวนถึง 636 แห่ง และส่วนใหญ่มีมัสยิดกว่าร้อยละ 99 เป็นนิกายซุนนีย์ และอีกร้อยละ 1 เป็นชีอะห์

แม้คนไทยส่วนใหญ่จะนับถือพุทธศาสนา แต่ประเทศไทยเป็นดินแดนเสรี ประชาชนได้รับสิทธิที่จะนับถือศาสนาใด ๆ ก็ได้ทราบเท่าที่ไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางศาสนาไม่เคยก่อให้เกิดปัญหาที่ร้ายแรงในประเทศไทย ศาสนิกชนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ต่างก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุขในประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะทุกศาสนาสอนให้คนละเว้นความชั่วประพฤดิแต่ความดี ศาสนาจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ช่วยเหนี่ยวรั้งบุคคลมิให้ประพฤดิไม่ดี

1.3 สถาบันพระมหากษัตริย์

สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นหนึ่งสถาบันหลักของชนชาติไทยมายาวนานตั้งแต่อดีตกาลจวบจนปัจจุบัน คนไทย รัก เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย ทั้งนี้ไม่เพียงมาจากความเชื่อของคนไทยที่ยึดถือในเรื่องของกษัตริย์คือ “ผู้มีบุญ” เป็น “สมมติเทพ” เท่านั้น แต่เพราะพระราชจริยวัตร พระราชกรณียกิจ วิรกรรมมากมาย รวมถึงความเสียสละของบูรพมหากษัตริย์ไทยทุก ๆ พระองค์ที่ทรงปฏิบัติให้ราษฎรและไพร่ฟ้าประชาราษฎร์เห็น ตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน รวมไปถึงรากฐานความเชื่อและวัฒนธรรม ทางด้านศาสนาพุทธ ในเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ ความกตัญญูรู้คุณ จึงทำให้คนไทยสำนึกถึงความสำคัญ และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์มิเสื่อมคลาย

1.3.1 บทบาทและความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์

แม้ว่าบทบาทของพระมหากษัตริย์จะเปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย เช่น ในอดีตพระมหากษัตริย์ต้องเป็นเสมือนจอมทัพ ที่ต้องนำทัพออกบัญชาทำศึกสงคราม ดูแลปกครองไพร่ฟ้าประชาชน รวมถึงบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจการค้าด้วยพระองค์เอง บางพระองค์มีวิรกรรมเป็นที่ประจักษ์ในการกอบกู้เอกราชของชาติด้วยความกล้าหาญและเสียสละ อาทิ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งบทบาทเหล่านี้ อาจแตกต่างไปจากปัจจุบัน เนื่องจากปัจจุบันพระมหากษัตริย์ต่างใช้พระราชอำนาจผ่านกองทัพ ผ่านรัฐสภาหรือผ่านคณะรัฐมนตรี แต่สิ่งที่ทุกรัชสมัยที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง นั่นคือ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เป็นเสมือนประมุขของประเทศ เป็นผู้ที่คอยบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชน ได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้มีความเจริญมั่นคงก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาราษฎร์ แก้ไขปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และที่สำคัญ พระมหากษัตริย์ เป็นเสมือนมิ่งขวัญและศูนย์รวมทางด้านจิตใจให้กับคนไทยทั้งประเทศ แต่ทั้งนี้ อาจสามารถสรุปได้ว่า บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เปรียบเสมือนจอมทัพของประเทศ เป็นนักบริหารและปกครองประเทศ เป็นนักการทูต เป็นศาลยุติธรรม เป็นนักการค้าพาณิชย์ ส่งเสริมการค้าและเศรษฐกิจ รวมไปถึงเป็นผู้ทำนุบำรุง

ส่งเสริม ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นองค์อุปถัมภ์ศาสนา และเป็นนักประวัติศาสตร์และวรรณกรรม เป็นต้น ซึ่งบทบาทเหล่านี้ล้วนเป็นบทบาทและความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

1.3.2 พระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทย

จากอดีตยุคก่อนการสถาปนากรุงสุโขทัย เป็นราชธานีของไทย ราวปี พ.ศ. 1800 มาสู่ยุคสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ รวมระยะเวลาเจ็ดร้อยกว่าปีที่สถาบันพระมหากษัตริย์ยังคงมีความสำคัญและอยู่คู่กับผืนแผ่นดินไทยตลอด คนชาติไทยตระหนักถึงบุญคุณและพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่เริ่มมีการรวมชาติรวมแผ่นดิน ก่อร่างสร้างเมืองตั้งแต่อดีต จนมาเป็นปึกแผ่นได้อย่างทุกวันนี้ ก็เพราะสถาบันพระมหากษัตริย์ แม้ว่ารูปแบบการปกครองหรือสถานะ และบทบาทของพระมหากษัตริย์จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่พระราชกรณียกิจ วิรกรรมและพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยก็ล้วนแต่เป็นประโยชน์เพื่อแผ่นดินและเพื่อประชาชนทั้งสิ้น

พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาส่วนใหญ่จะมีพระปรีชาสามารถทางด้านการศึกและการรบ ซึ่งยังมีเหตุการณ์ วิรกรรม ความกล้าหาญ ความเสียสละ และพระปรีชาสามารถด้านอื่น ๆ ของเหล่าบูรพมหากษัตริย์ไทยพระองค์อื่น ๆ และวีรชนบรรพบุรุษไทยที่ไม่ได้เป็นกษัตริย์อีกหลายท่านในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้มอบไว้ให้กับแผ่นดินและคนชาติไทยที่ยังไม่ได้กล่าวถึง ซึ่งพระปรีชาสามารถและวิรกรรมเหล่านี้มีอีกมากมาย มหาศาลที่ลูกหลานไทยควรได้ศึกษาและเรียนรู้ อาทิ พระปรีชาสามารถและวิรกรรมของสมเด็จพระสุริโยทัย และชาวบ้านบางระจัน ซึ่งจะได้ยกเหตุการณ์ต่าง ๆ มาให้ศึกษาในตอนต่อไป

นับเป็นความโชคดีของประเทศไทย และประชาชนคนไทย ที่เรามีสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เข้มแข็งมาแต่ครั้งในอดีต เรามีพระมหากษัตริย์ที่ทรงทำทุกอย่างเพื่อประเทศชาติและประชาชน หลายพระองค์ได้สละชีพเพื่อปกป้องชาติและผืนแผ่นดินไทยไว้หลายพระองค์สละแม้แต่ความสุขส่วนพระองค์เพื่อความสุขของประชาราษฎร์ หลายพระองค์ต่างทรงปกครองบ้านเมืองด้วยศุภพิธราชธรรม หลายพระองค์ทรงมองการณ์ไกล นำพาประเทศชาติให้รอดพ้นจากภัยสงคราม พัฒนาและนำประชาชนไปสู่ความเจริญที่ดี หลายพระองค์มีพระจริยวัตรที่งดงาม ทรงเป็นแบบอย่างให้พสกนิกรในการดำรงชีวิต ตลอดระยะเวลากว่า 700 ปีที่ผ่านมา ปวงชนชาวไทยมีพระมหากษัตริย์ รวมแล้วเกือบร้อยพระองค์ และด้วยพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อมของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ได้ทำให้ประชาชนคนไทยอยู่เย็นเป็นสุขได้ร่วมพระบารมี พระองค์ได้ช่วยระงับเหตุวิกฤติของบ้านเมืองทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประเทศชาติเราสามารถรอดพ้นจากวิกฤติและสถานการณ์เลวร้ายมาได้ด้วยดี สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นเหมือนเสาหลักของแผ่นดิน เป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ และด้วยเหตุนี้ ประชาชนคนไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน จึงมีความ

ผูกพันอย่างลึกซึ้งกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแนบแน่น ทุกคนต่างรัก เทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์ไว้เหนือสิ่งอื่นใด และการรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็น 3 สถาบันหลักของชาติไทย เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ อารงไว้ซึ่งความเป็นชาติ ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบัน พระมหากษัตริย์ ผู้ที่มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ จะเป็นผู้ที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคี ประองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 1 สถาบันหลักของชาติ

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมท้ายเรื่องที่ 1 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

เรื่องที่ 2 บุญคุณของแผ่นดิน

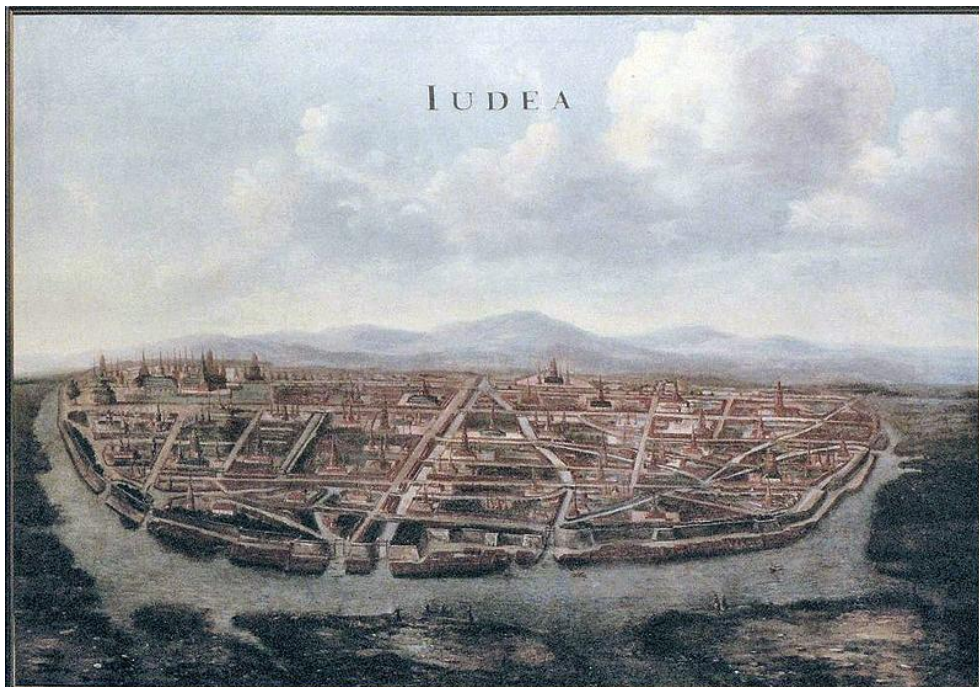
2.1 พระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย

กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์

จากอดีตตั้งแต่ก่อนการสถาปนากรุงสุโขทัย เข้าสู่สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คนชาติไทยมีพระมหากษัตริย์ปกครองที่เริ่มต้นจากพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์พระองค์แรก แห่งกรุงสุโขทัย จนมาถึงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 10 รัชกาลปัจจุบันของราชวงศ์จักรี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตามที่ระบุไว้ในพงศาวดารและประวัติศาสตร์ชาติไทย จำนวนทั้งสิ้น 53 พระองค์ คือ ในสมัยกรุงสุโขทัย จำนวน 9 พระองค์ สมัยกรุงศรีอยุธยา จำนวน 33 พระองค์ สมัยกรุงธนบุรี จำนวน 1 พระองค์ และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จำนวน 10 พระองค์ จะเห็นได้ว่า ตลอดระยะเวลาที่คนชาติไทยได้รวมกันเป็นปึกแผ่น เป็นประเทศชาติพระมหากษัตริย์ เป็นประมุขของประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และประชาธิปไตย พระมหากษัตริย์ถึงแม้ว่าบทบาทและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์จะเปลี่ยนไปและลดลงหลังจากการปฏิวัติเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และถูกจำกัดโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่สถาบันพระมหากษัตริย์ก็ยังคงได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 กับทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับว่า พระมหากษัตริย์ "ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้" นอกจากนั้น พระมหากษัตริย์ยังทรงได้รับความคุ้มครองด้วยกฎหมายอาญา ทำให้การวิพากษ์วิจารณ์พระองค์เป็นความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์

พระมหากษัตริย์ของบูรพมหากษัตริย์ไทย ที่มีต่อชนชาติไทยและประเทศไทย มากมายมหาศาล สู้ที่จะพรรณนาหรือบรรยายออกมาเป็นถ้อยคำได้ หากชนชาติไทยตั้งแต่ สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ไม่มีพระมหากษัตริย์ที่มี พระปรีชาสามารถ ที่เสียสละ และปกป้องผืนแผ่นดินไว้ให้ลูกหลานไทย ป่านนี้ ก็ยังไม่รู้ชะตากรรม ว่าชนชาติไทยจะมีประเทศชาติและผืนแผ่นดินได้อยู่อาศัย และทำมาหากินเหมือนทุกวันนี้ หรือไม่ ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่า ด้วยพระมหากษัตริย์ของบูรพมหากษัตริย์ทุกยุคทุกสมัย สถาปนพระมหากษัตริย์ต้องอยู่คู่ผืนแผ่นดินไทยตลอดไป

ก่อนการสถาปนกรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานีของชาวไทย ในดินแดนสุวรรณภูมิ ได้มีบ้านเมือง และแคว้นน้อยใหญ่กระจัดกระจายอยู่ก่อนแล้ว แต่ไม่เคยมีเมืองใดหรือ อาณาจักรใดที่สามารถรวบรวมบ้านเมืองต่าง ๆ เข้ามาไว้ในอำนาจ สร้างความเติบโต เป็นปึกแผ่นให้แก่กรุงศรีอยุธยาจนมีฐานะเป็นศูนย์กลางการปกครองในดินแดนที่ครอบคลุม พื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ของที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แผ่อำนาจอิทธิพลออกไปไกลถึงดินแดน ในแหลมมาลายู มีความเจริญมั่งคั่งทางด้านการค้าขายและเศรษฐกิจ จึงมีประเทศตะวันตกหลาย ประเทศ อาทิ โปรตุเกส สเปน ฮอลันดา (เนเธอร์แลนด์) และฝรั่งเศส รวมถึงประเทศจีนและ ญี่ปุ่นเข้ามาติดต่อค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรีด้วย จนถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางการค้าขายใน ระดับนานาชาติ

ภาพวาดผังเมืองกรุงศรีอยุธยา

(ที่มา : <https://mgronline.com/indochina/detail/956000008955>)

กรุงศรีอยุธยา เป็นอาณาจักรและราชธานีของชนชาวไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 1893 ถึง พ.ศ. 2310 มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยาวนาน รวมทั้งสิ้น 412 ปี มีพระมหากษัตริย์ปกครองทั้งหมด 33 พระองค์ จาก 5 ราชวงศ์ แม้ว่าจะเกิดศึกสงครามแย่งชิงดินแดนกับอริราชศัตรูภายนอก หรือแม้แต่ศึกภายในระหว่างผู้สืบทอดของราชวงศ์ต่าง ๆ และขุนนางหลายครั้ง จึงทำให้กษัตริย์บางพระองค์มีระยะเวลาการขึ้นครองราชย์ในระยะสั้น ๆ และมีการเปลี่ยนราชวงศ์ถึง 5 ราชวงศ์ แต่สิ่งเหล่านี้ ก็ถือเป็นเรื่องปกติของราชสำนักในอดีตที่มักมีการแย่งชิงเพื่อล้มล้างราชวงศ์ แต่อย่างไรก็ตามพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่ปกครองกรุงศรีอยุธยา หรือแม้แต่สมัยกรุงธนบุรี ทุกพระองค์ล้วนมีพระปรีชาสามารถเก่งกาจ ปราดเปรื่องและโดดเด่นในเรื่องที่แตกต่างกันไป นอกจากนี้ ยังมีบูรพมหากษัตริย์หลายพระองค์ รวมถึงวีรบุรุษและวีรสตรีที่ไม่ได้เป็นกษัตริย์อีกหลายคนในทุกสมัยที่มีบุญคุณปกป้องรักษาชาติและผืนแผ่นดินไทย ไว้ให้ลูกหลานได้อยู่อย่างสุขสบาย ที่ลูกหลานและคนไทยทุกคนควรได้รู้จักและสำนึกในบุญคุณดังนี้

2.2 พระมหากษัตริย์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

2.2.1 พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ลำดับ	พระมหากษัตริย์ไทย	พระราชสมภพ	เริ่มครองราชย์	สิ้นรัชกาล	สวรรคต
ราชวงศ์อู่ทอง (ครั้งที่ 1)					
1	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง)	พ.ศ. 1857	พ.ศ. 1893	พ.ศ. 1912	
2 (1)	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2	พ.ศ. 1882	พ.ศ. 1912	พ.ศ. 1913	พ.ศ. 1938
ราชวงศ์สุพรรณภูมิ (ครั้งที่ 1)					
3	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว)	พ.ศ. 1853	พ.ศ. 1913	พ.ศ. 1931	
4	สมเด็จพระเจ้าทองลั่น (เจ้าทองจันทร์)	พ.ศ. 1917	พ.ศ. 1931	พ.ศ. 1931	
ราชวงศ์อู่ทอง (ครั้งที่ 2)					
2 (2)	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2	พ.ศ. 1882	พ.ศ. 1931	พ.ศ. 1938	

ลำดับ	พระมหากษัตริย์ไทย	พระราชสมภพ	เริ่มครองราชย์	สิ้นรัชกาล	สวรรคต
5	สมเด็จพระเจ้าบรมราชาธิราช	พ.ศ. 1899	พ.ศ. 1938	พ.ศ. 1952	
ราชวงศ์สุพรรณภูมิ (ครั้งที่ 2)					
6	สมเด็จพระอินทราชาธิราช (เจ้านครอินทร์)	พ.ศ. 1882	พ.ศ. 1952		พ.ศ. 1967
7	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา)	พ.ศ. 1929	พ.ศ. 1967		พ.ศ. 1991
8	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	พ.ศ. 1974	พ.ศ. 1991		พ.ศ. 2031
9	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3	พ.ศ. 2005	พ.ศ. 2031		พ.ศ. 2034
10	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2	พ.ศ. 2015	พ.ศ. 2034		พ.ศ. 2072
11	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 4 (หน่อพุทธางกูร)	พ.ศ. 2040	พ.ศ. 2072		พ.ศ. 2076
12	สมเด็จพระรพีธิราช	พ.ศ. 2072		พ.ศ. 2077	
13	สมเด็จพระไชยราชาธิราช	พ.ศ. 2042	พ.ศ. 2077		พ.ศ. 2089
14	สมเด็จพระยอดฟ้า (สมเด็จพระแก้วฟ้า)	พ.ศ. 2079	พ.ศ. 2089		พ.ศ. 2091
-	ขุนวรวงศาธิราช	พ.ศ. 2049		พ.ศ. 2091	
15	สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พระเทียรราชา)	พ.ศ. 2048	พ.ศ. 2091		พ.ศ. 2111
16	สมเด็จพระมหินทราธิราช	พ.ศ. 2082	พ.ศ. 2111		พ.ศ. 2112

ลำดับ	พระมหากษัตริย์ไทย	พระราชสมภพ	เริ่มครองราชย์	สิ้นรัชกาล	สวรรคต
เสียดวงครั้งที่ 1 ปี 7 สิงหาคม พ.ศ. 2112					
ราชวงศ์สุโขทัย					
17	สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 1)	พ.ศ. 2057	พ.ศ. 2112	พ.ศ. 2133	
18	สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 2)	พ.ศ. 2098	พ.ศ. 2133	พ.ศ. 2148	
19	สมเด็จพระเอกาทศรถ (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 3)	พ.ศ. 2103	พ.ศ. 2148	พ.ศ. 2153	
20	สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์ (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 4)	พ.ศ. 2153	พ.ศ. 2153	พ.ศ. 2154	
21	สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (สมเด็จพระบรมราชาที่ 1)	พ.ศ. 2135	พ.ศ. 2154	พ.ศ. 2171	
22	สมเด็จพระเชษฐาธิราช	พ.ศ. 2156	พ.ศ. 2171	พ.ศ. 2172	
23	สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์	พ.ศ. 2161	พ.ศ. 2172	พ.ศ. 2172	พ.ศ. 2178
ราชวงศ์ปราสาททอง					
24	สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 5)	พ.ศ. 2143	พ.ศ. 2172	พ.ศ. 2199	
25	สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 6)		พ.ศ. 2199	พ.ศ. 2199	
26	สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา (พระสรรเพชญ์ที่ 7)		พ.ศ. 2199	พ.ศ. 2199	
27	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 3)	พ.ศ. 2175	พ.ศ. 2199	พ.ศ. 2231	พ.ศ. 2231

ลำดับ	พระมหากษัตริย์ไทย	พระราชสมภพ	เริ่มครองราชย์	สิ้นรัชกาล	สวรรคต
ราชวงศ์บ้านพลูหลวง					
28	สมเด็จพระเพทราชา	พ.ศ. 2175	พ.ศ. 2231	พ.ศ. 2246	
29	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ)	พ.ศ. 2204	พ.ศ. 2246	พ.ศ. 2252	
30	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 9 (พระเจ้าท้ายสระ)	พ.ศ. 2221	พ.ศ. 2252	พ.ศ. 2275	
31	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	พ.ศ. 2224	พ.ศ. 2275	พ.ศ. 2301	
32	สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร	พ.ศ. 2265	พ.ศ. 2301		พ.ศ. 2339
33	สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ (สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์- อมรินทร์)	พ.ศ. 2252	พ.ศ. 2301	พ.ศ. 2310	พ.ศ. 2311
เสียกรุงครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2310					

2.2.2 พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงธนบุรี

ลำดับ	พระมหากษัตริย์ไทย	พระราชสมภพ	เริ่มครองราชย์	สิ้นรัชกาล	สวรรคต
1	สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช)	พ.ศ. 2277	พ.ศ. 2310	พ.ศ. 2325	

2.3 วีรกษัตริย์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

2.3.1 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง)

พระราชประวัติ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง) กษัตริย์พระองค์แรกในราชวงศ์อู่ทอง แห่งกรุงศรีอยุธยา จดหมายเหตุโหราระบุว่า พระเจ้าอู่ทองรามาธิบดี เสด็จพระราชสมภพวันจันทร์ ขึ้น 8 ค่ำ เดือน 5 ปีชาล จ.ศ. 676 (ตรงกับปี พ.ศ. 1857) ได้ทรงสถาปนาเมืองหลวงขึ้นในบริเวณที่หนองโสน เมื่อ จ.ศ. 712 ปีชลาโทศก วันศุกร์ ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 5 เวลา 3 นาฬิกา 9 บาท ตรงกับวันศุกร์ที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 1893 เมื่อครองราชย์ได้รับเฉลิมพระปรมาภิไธยว่า สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต ปีระกา พ.ศ. 1912 อยู่ในราชสมบัติ 20 ปี

(ที่มา : <https://sites.google.com/site/nstays/khn-di-srixyuthya>)

พระราชกรณียกิจ พระปรีชาสามารถและวีรกรรม

1. การสงครามกับเขมร

ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 พระองค์ทรงเจริญสัมพันธไมตรีกับแว่นแคว้นต่าง ๆ มากมาย แม้กระทั่ง ขอม ซึ่งก็เป็นมาด้วยดีจนกระทั่งกษัตริย์ขอมสวรรคต พระราชโอรสนาม พระบรมล่ำพงศ์ ทรงขึ้นครองราชย์ ซึ่งพระบรมล่ำพงศ์ก็แปรพักตร์ไม่เป็นมิตรตั้งแต่ก่อนสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 จึงให้สมเด็จพระรามศวรยกทัพไปตีกัมพูชา และให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) ทรงยกทัพไปช่วย จึงสามารถตีเมืองนครธมแตกได้ พระบรมล่ำพงศ์สวรรคตในศึกครั้งนี้ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 จึงแต่งตั้ง ปาสัต พระราชโอรสของพระบรมล่ำพงศ์เป็นกษัตริย์ขอม

2. การปฏิรูปการปกครองและการตรากฎหมาย

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ทรงปรับปรุงการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง เรียกว่า จตุสดมภ์ ซึ่งประกอบด้วย กรมเวียง กรมวัง กรมคลัง และกรมนา

ต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กรมเวียงเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกรมนครบาล กรมวังเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกรมธรรมาธิการ กรมคลังเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกรมโกษาธิบดี และกรมนาเปลี่ยนชื่อเป็นกรมเกษตรราชการ

ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง มีการประกาศใช้กฎหมายถึง 10 ฉบับ ได้แก่

- 1) พระราชบัญญัติลักษณะพยาน
- 2) พระราชบัญญัติลักษณะอาญาหลวง
- 3) พระราชบัญญัติลักษณะรับฟ้อง
- 4) พระราชบัญญัติลักษณะลักพา
- 5) พระราชบัญญัติลักษณะอาญาราชฎูร์
- 6) พระราชบัญญัติลักษณะโจร
- 7) พระราชบัญญัติเบ็ดเสร็จว่าด้วยที่ดิน
- 8) พระราชบัญญัติลักษณะผิวเมีย
- 9) พระราชบัญญัติลักษณะผิวเมีย (อีกตอนหนึ่ง)
- 10) พระราชบัญญัติลักษณะโจรว่าด้วยโจร

2.3.2 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

พระราชประวัติ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เป็นพระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ 8 แห่งกรุงศรีอยุธยาสมัยราชวงศ์สุพรรณภูมิ เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) ประสูติเมื่อปีกุน จุลศักราช 797 พ.ศ. 1974 เสด็จสวรรคตเมื่อปี พ.ศ. 2031 เมื่อพระชนมายุ 57 พรรษา ทรงครองราชย์ได้ 40 ปี ยาวนานที่สุดของกรุงศรีอยุธยา และเป็นลำดับ 3 ของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พระราชกรณียกิจ พระปรีชาสามารถและวีรกรรม

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เป็นกษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถในด้านการปกครอง ประกอบด้วย การจัดระเบียบการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาค อันเป็นแบบแผนซึ่งยึดสืบต่อกันมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และการตราพระราชกำหนดศักดิ์ดินนา ซึ่งทำให้มีการแบ่งแยกสิทธิ และหน้าที่ของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป โดยทรงเห็นว่ารูปแบบการปกครองนับตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 มีความหละหลวมหัวเมืองต่าง ๆ เบียดบังภาษีอากร และปัญหาการแข็งเมืองในบางช่วงที่พระมหากษัตริย์อ่อนแอ

พระองค์ ทรงปฏิรูปการปกครองโดยมีการแบ่งงานฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนออกจากกันอย่างชัดเจน โดยมี "เจ้าพระยามหาเสนาบดี" ดำรงตำแหน่ง สมุหพระกลาโหม มีหน้าที่ดูแลกิจการทหารทั่วอาณาจักร และ "เจ้าพระยาจักรีศรีอริครักษ์" ดำรงตำแหน่ง สมุหนายก รับผิดชอบงานพลเรือนทั่วอาณาจักร พร้อมกับดูแลหน่วยงานจตุสดมภ์ จากเดิมที่พื้นฐานการปกครองนับตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัยยังไม่ได้แยกฝ่ายพลเรือนกับทหารออกจากกันชัดเจน ทั้งนี้ ในยามสงคราม ใคร่ทุกคนจะต้องรับราชการทหารอันเป็นหน้าที่หลักอันเป็นลักษณะรูปแบบการปกครองของอาณาจักรขนาดเล็กที่ขาดการประสานงานระหว่างเมือง

การปกครองในส่วนภูมิภาค ได้ยกเลิกระบบการปกครองหัวเมืองต่าง ๆ แต่เดิมที่แบ่งออกเป็นเมืองลูกหลวง เมืองหลานหลวง แล้วเปลี่ยนระบบการปกครองหัวเมืองแบบใหม่ดังนี้

- 1) หัวเมืองชั้นใน จัดเป็นเมืองจัตวา พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้ที่เหมาะสมไปปกครอง แต่สิทธิอำนาจทั้งหมดยังขึ้นอยู่กับองค์พระมหากษัตริย์
- 2) หัวเมืองชั้นนอก หรือ เมืองพระยามหานคร มีการกำหนดเป็นเมืองเอก โท หรือตรี ตามลำดับความสำคัญ เมืองใหญ่อาจมีเมืองเล็กขึ้นอยู่กับ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งเจ้านายหรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่ไปปกครอง มีการจัดการปกครองเหมือนกับราชธานี
- 3) เมืองประเทศราช คงให้เจ้าเมืองปกครองกันเอง เพียงแต่ส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวายตามกำหนด และเกณฑ์ผู้คนและทรัพย์สินเพื่อช่วยราชการสงคราม

สำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่น ให้จัดเป็นหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านปกครองดูแล ตำบล มีกำนันเป็นหัวหน้า แขวง มีหมื่นแขวงเป็นหัวหน้า พระองค์ยังทรงแบ่งการปกครองในภูมิภาค ออกเป็นหมู่บ้าน ตำบล แขวง และเมือง นอกจากนี้ ได้ทรงตราพระราชกำหนดศักดินาขึ้นเป็นกฎเกณฑ์ของสังคม ทำให้มีการแบ่งประชากรออกเป็นหลายชนชั้น เช่นเดียวกับหน้าที่และสิทธิของแต่ละบุคคล ศักดินาเป็นความพยายามจัดระเบียบการปกครองให้มีความรัดกุมยิ่งขึ้น อันเป็นหลักที่เรียกว่า การรวมเข้าสู่ศูนย์กลาง ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าศักดินาจะเป็นการกำหนดสิทธิในการถือครองที่ดิน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว หมายถึงจำนวนไพร่พลที่สามารถครอบครองเกณฑ์การปรับไหม และลำดับการเข้าเฝ้าแทน

2.3.3 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

พระราชประวัติ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีพระนามเดิมว่า พระนเรศ หรือ "พระองค์ดำ" เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระมหาธรรมราชาและพระวิสุทธิกษัตริย์ (พระราชธิดาของสมเด็จพระสุริโยทัยและสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ) พระราชสมภพ เมื่อ พ.ศ. 2098 ที่พระราชวังจันทน์ เมืองพิษณุโลก มีพระเชษฐภคินีคือ พระสุพรรณกัลยา มีพระอนุชา คือ สมเด็จพระเอกาทศรถ (พระองค์ขาว) สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2133 สิริรวมการครองราชสมบัติ 15 ปี เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2148 สิริพระชนมายุ 50 พรรษา

พระราชกรณียกิจ พระปรีชาสามารถและวีรกรรม

วีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นวีรกรรมที่สำคัญยิ่งของชาติไทย คือ พระองค์ได้กู้อิสรภาพของไทยจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งแรก และได้ทรงแผ่อำนาจของราชอาณาจักรไทย อย่างกว้างใหญ่ไพศาล นับตั้งแต่ประเทศพม่าตอนใต้ทั้งหมด คือ จากฝั่งมหาสมุทรอินเดียทางด้านตะวันตก ไปจนถึงฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกทางด้านตะวันออก ทางด้านทิศใต้ตลอดไปถึงแหลมมลายู ทางด้านทิศเหนือก็ถึงฝั่งแม่น้ำโขงโดยตลอด และยังรวมไปถึงรัฐไทใหญ่บางรัฐ

นับตั้งแต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชประกาศอิสรภาพเป็นต้นมา หงสาวดีได้เพียรส่งกองทัพเข้ามาหลายครั้ง แต่ก็ถูกกองทัพกรุงศรีอยุธยาตีแตกพ่ายไปทุกครั้ง เมื่อสมเด็จพระมหาธรรมราชาเสด็จสวรรคต ในปี พ.ศ. 2133 พระองค์ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันอาทิตย์ที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2133 มีพระชนมายุได้ 35 พรรษา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระนเรศวร หรือ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 2 และโปรดเกล้าฯ ให้พระเอกาทศรถ พระอนุชาขึ้นเป็นพระมหาอุปราช แต่มีศักดิ์เสมอพระมหากษัตริย์อีกพระองค์

ซึ่งเหตุการณ์ประกาศอิสรภาพไม่ขึ้นต่อหงสาวดีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในครั้งนั้น ส่งผลให้กรุงศรีอยุธยาเป็นเอกราช ไม่ขึ้นตรงต่อกรุงหงสาวดี อีกทั้งยังสามารถขยายพระราชอาณาเขตไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ชนชาติไทยยังคงความเป็นไทย มีเอกราช มีแผ่นดิน มีพระมหากษัตริย์และไม่ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของชาติใด ๆ อีก

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นพระมหากษัตริย์ที่ฉลาดปราดเปรื่อง มีพระปรีชาสามารถทั้งทางด้านการรบและการปกครอง พระองค์ทรงมีพระมหากษัตริย์ต่อแผ่นดินไทยและปวงชนชาวไทยอย่างหาที่สุดไม่ได้

2.3.4 สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระราชประวัติ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช หรือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 3 หรือ สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสรรเพชญ์ (พ.ศ. 2174/2175 - 2231; ครองราชย์ พ.ศ. 2199 - 2231) เป็นพระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ 27 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ ปีวอก พ.ศ. 2175 เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าปราสาททองกับพระนางศิริธิดา

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2199 มีพระนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระรามาธิบดี เป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ 27 แห่งกรุงศรีอยุธยา พระองค์เสด็จสวรรคต เมื่อ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2231 ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี รวมครองราชสมบัติเป็นเวลา 32 ปี มีพระชนมายุ 56 พรรษา

พระราชกรณียกิจ พระปรีชาสามารถและวีรกรรม

ด้านการเมือง การปกครอง

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถอย่างยิ่ง ทรงสร้างความรุ่งเรือง และความยิ่งใหญ่ให้แก่กรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก โดยทรงยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ และหัวเมืองพม่าอีกหลายเมือง ได้แก่ เมืองเมะตะมะ สิเรียม ย่างกุ้ง หงสาวดี และมีกำลังสำคัญที่ทำให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้นสามารถยึดหัวเมืองของพม่าได้ คือ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก)

(ที่มา : <https://blogazine.pub/blogs/dulyapak/post/5205>)

ด้านการค้าขาย การทูตกับต่างประเทศ

ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รุ่งเรืองมาก มีการติดต่อทั้งด้านการค้าและการทูตกับประเทศต่าง ๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น อิหร่าน อังกฤษ และฮอลันดา มีชาวต่างชาติเข้ามาในพระราชอาณาจักรเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนี้รวมถึงเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) ชาวกรีกที่ทรงโปรดให้เข้ารับราชการในตำแหน่งสมุหนายก

ขณะเดียวกันยังโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งคณะทูตนำโดย เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) ไปเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักฝรั่งเศส ในรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ถึง 4 ครั้งด้วยกัน พระองค์ผู้เป็นที่เลื่องลือพระเกียรติยศในพระราชโอบายทางคบค้าสมาคมกับชาวต่างประเทศ รักษาเอกราชของชาติให้พ้นจากการเบียดเบียนของชาวต่างชาติ

ด้านวรรณคดี

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทรงอุปถัมภ์บำรุงกวีและงานด้านวรรณคดีอันเป็นศิลปะที่รุ่งเรืองที่สุดในยุคนั้น มีกวีที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น เช่น พระโหราธิบดี หรือพระมหาราชครู ผู้ประพันธ์หนังสือจินตมณี ซึ่งเป็นตำราเรียนภาษาไทยเล่มแรก กวีอีกผู้หนึ่งคือ ศรีปราชญ์ ผู้เป็นปฎิภาณกวี เป็นบุตรของพระโหราธิบดี งานชิ้นสำคัญของศรีปราชญ์คือ หนังสือกำศรวลศรีปราชญ์ และอนิรุทธ์คำฉันท์ ด้วยพระปรีชาสามารถดังได้บรรยายมาแล้ว สมเด็จพระนารายณ์จึงได้รับการถวายพระเกียรติเป็น มหาราช พระองค์หนึ่ง

2.4 วีรกษัตริย์ไทยสมัยกรุงธนบุรี

2.4.1 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี หรือ สมเด็จพระบรมราชาที่ 4 มีพระนามเดิมว่า สิน (ชื่อจีนเรียกว่า เซิ่นเซิ่นชิน) พระราชบิดาเป็นจีนแต่จิว ได้สมรสกับหญิงไทยชื่อ นางเอี้ยง ภายหลังเป็นกรมสมเด็จพระเทพามาตย์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ก่อตั้งอาณาจักรธนบุรีและเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในสมัยอาณาจักรธนบุรี ทรงปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2310 เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 เมื่อมีพระชนมายุได้ 48 พรรษา รวมสิริดำรงราชสมบัติ 15 ปี พระราชโอรส-พระราชธิดา รวมทั้งสิ้น 30 พระองค์

พระราชกรณียกิจ พระปรีชาสามารถและวีรกรรม

(ที่มา : <https://finekfc.wordpress.com/2013/09/22/21>)

พระราชกรณียกิจและวีรกรรมที่สำคัญในรัชสมัยของพระองค์ คือ การกอบกู้เอกราชจากพม่า ภายหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง โดยขับไล่ทหารพม่าออกจากราชอาณาจักรจนหมดสิ้น และยังทรงทำสงครามขยายพระราชอาณาเขตตลอดรัชสมัย เพื่อรวบรวมแผ่นดินซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของขุนศึกก๊กต่าง ๆ ให้เป็นปึกแผ่น

นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงมุ่งมั่นที่จะฟื้นฟูประเทศในด้านต่าง ๆ ให้กลับคืนสู่สภาวะปกติหลังสงคราม ทรงส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม วรรณกรรม และการศึกษา เนื่องจากพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อแผ่นดินไทย รัฐบาลจึงได้ประกาศให้วันที่ 28 ธันวาคมของทุกปี เป็น "วันสมเด็จพระเจ้าตากสิน"

การขยายพระราชอาณาเขต

นอกจากขับไล่พม่าออกไปจากอาณาจักรได้แล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินยังได้ขยายอำนาจเข้าไปในลาว ได้หัวเมืองลาวเข้ามาอยู่ในอำนาจจากกล่าวได้ว่า สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินเป็นสมัยแห่งการกู้เอกราชของชาติ รวบรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ขับไล่ข้าศึกออกไปจากอาณาเขตไทยและขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวางในรัชสมัยของพระองค์ ประเทศไทยจึงยิ่งใหญ่เท่าเทียมเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา มีความรุ่งเรือง อาณาเขตของประเทศไทยในสมัยกรุงธนบุรี มีดังนี้ ทิศเหนือ ตลอดอาณาจักรล้านนา ทิศใต้ ได้ดินแดนกลันตัน ตรัง กานู และไทรบุรี ทิศตะวันออก ได้ดินแดนลาว เขมร จรดอาณาเขตญวน และทิศตะวันตก จรดดินแดนเกาะตะมา ได้ดินแดน เมืองทวาย มะริด ตะนาวศรี

ด้านการปกครอง

หลังจากที่กรุงศรีอยุธยาแตก กฎหมายบ้านเมืองกระจัดกระจายสูญหายไปมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำการสืบเสาะ ค้นหารวบรวมไว้ได้ประมาณ 1 ใน 10 และโปรดฯ ให้ชำระกฎหมายเหล่านั้น ฉบับใดยังเหมาะแก่กาลสมัยก็โปรดฯ ให้คงไว้ ฉบับใดไม่เหมาะก็โปรดให้แก้ไขเพิ่มเติมก็มี ยกเลิกไปก็มี ตราขึ้นใหม่ก็มี และเป็นการแก้ไขเพื่อราษฎรได้รับผลประโยชน์มากขึ้น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงปกครองบ้านเมืองคล้ายคลึงกับพระราชโบายของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช คือ แบบพ่อปกครองลูก ไม่ถือพระองค์ มักปรากฏพระวรกายให้พสกนิกรเห็น และมักถามสารทุกข์สุขดิบของพสกนิกรทั่วไป ทรงหาวิธีให้พลเมือง

ได้ทำมาหากินโดยปกติสุข ใครดีก็ยกย่องสรรเสริญ ผู้ใดทำไม่พอพระทัย ก็ดูด่าว่ากล่าว ดังพ่อสอนลูก อาจารย์สอนศิษย์

2.5 วีรบุรุษและวีรสตรีไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

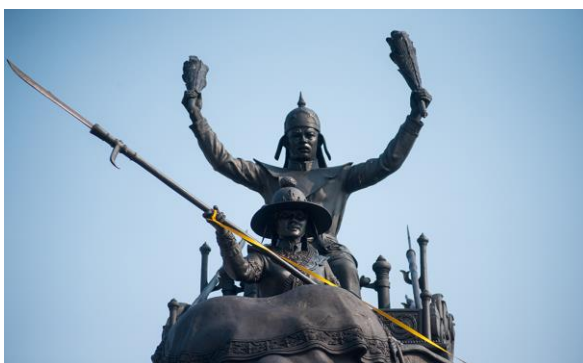
2.5.1 สมัยกรุงศรีอยุธยา

1) สมเด็จพระสุริโยทัย

สมเด็จพระสุริโยทัย เป็นพระอัครมเหสีในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 15 ของอาณาจักรอยุธยาสมัยราชวงศ์สุพรรณภูมิ พระสุริโยทัย ได้รับการยกย่องว่า เป็นวีรสตรีจากวีรกรรมยุทธหัตถีกับพระเจ้าแปรในสงครามพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้

พระวีรกรรม

เมื่อ พ.ศ. 2091พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้และมหาอุปราชบุเรงนองยกกองทัพพม่าเข้ามาล้อมกรุงศรีอยุธยาครั้งแรกในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งขึ้นครองราชสมบัติกรุงศรีอยุธยาต่อจากขุนวรวงศาธิราชได้เพียง 7 เดือนโดยผ่านมาทางด้านด่านพระเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรีและตั้งค่ายล้อมพระนคร

พระราชานุญาตโดยสมเด็จพระสุริโยทัย

(ที่มา :http://www.panyastudio.com/gallery1_2.php)

การศึกครั้งนั้นเป็นที่เลื่องลือถึงวีรกรรมของ สมเด็จพระสุริโยทัย ซึ่งไสช้างพระที่นั่งเข้าขวางพระเจ้าแปรด้วยเกรงว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระราชสวามีจะเป็นอันตราย จนถูกพระแสงของ้าวฟันพระอังสาขาดสะพายแล่งสิ้นพระชนม์อยู่บนคอช้างเพื่อปกป้องพระราชสวามีไว้ เมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 4 ปีจุลศักราช 910 ตรงกับวันเดือนปีทางสุริยคติ คือ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2092 เมื่อสงครามยุติลง สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้ทรงปลงพระศพของพระนางและสถาปนาสถานที่ปลงพระศพขึ้นเป็นวัด ขนานนามว่า วัดสบสวรรค์ หรือวัดสวนหลวงสบสวรรค์ พระองค์ถือเป็นวีรสตรีที่มีจิตใจเข้มแข็ง และกล้าหาญไม่แพ้บุรุษ ไม่มีความเกรงกลัวต่ออริราชศัตรู สามารถออกรบเพื่อปกป้องประเทศชาติและผืนแผ่นดินเคียงบ่าเคียงไหล่กับพระสวามี สมควรที่ลูกหลานไทยจะได้สำนึกในบุญคุณของพระองค์

2) พระสุพรรณกัลยา หรือสุวรรณกัลยา หรือ สุวรรณเทวี เป็น

พระราชธิดาในสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช และพระวิสุทธิกษัตริย์ และเป็นพระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และ สมเด็จพระเอกาทศรถ ประสูติ ณ พระราชวังจันทน์ เมืองพิษณุโลก พระนางปรากฏในพงศาวดารพม่าระบุว่า ในปี พ.ศ. 2112 เจ้าฟ้าสองแคว (พระอิสริยยศของพระมหาธรรมราชาเมื่อครั้งได้รับการสถาปนาจากพระเจ้าบุเรงนองให้ขึ้นครองพิษณุโลก) ได้ถวายพระธิดาชื่อ สุพรรณกัลยา พระชันษา 17 ปี กับบริวารและนางสนมรวม 15 คน แก่พระเจ้าบุเรงนอง

โดยพระองค์ได้รับการสถาปนาเป็นพระมเหสี ในพระราชพงศาวดารพม่าได้บันทึกว่า พระสุพรรณกัลยาเป็นพระมเหสีที่พระเจ้าบุเรงนองทรงโปรดปรานมาก โดยทรงจัดให้สร้างตำหนักทรงไทยขึ้นในพระราชวังกรุงหงสาวดี

พระวีรกรรม

พระสุพรรณกัลยา ได้รับยกย่องให้เป็นวีรสตรี ผู้กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์ ยอมพลัดพรากจากแผ่นดินไทย ไปเป็นองค์ประกัน ณ กรุงหงสาวดี เพื่อแลกกับองค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ ต่อมาได้ทรงสิ้นพระชนม์ชีพในแผ่นดินพม่าอย่างไร้พิธีอันสมพระยศ ความเสียสละอันใหญ่หลวงของพระองค์ในครั้งนั้นเป็นผลทำให้ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกลับมากอบกู้เอกราชของชาติไทย ได้สำเร็จ

3) ขุนรองปลัดชู

ขุนรองปลัดชู นามเดิมชื่อ “ชู” เป็นครูดาบอาทมาต ผู้มีฝีมือในเขตเมืองวิเศษไชยชาญ (ปัจจุบันคือ อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง) ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นการเมืองวิเศษไชยชาญ ตำแหน่ง “ปลัดเมือง” ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

วีรกรรมสำคัญ

ขุนรองปลัดชู เป็นผู้นำในคณะกรรมการเมืองวิเศษไชยชาญ ได้รวบรวมไพร่พลเข้าเป็นกองอาสาสมัคร สังกัดกองอาทมาต 400 คน เพื่อเข้าร่วมทัพกรุงศรีอยุธยาสมทบกับกองทัพของพระยารัตนาธิเบศร์ ต่อต้านการบุกครองของกองทัพพม่าในสงครามพระเจ้าอลองพญา

อนุสาวรีย์ขุนรองปลัดชู

(ที่มา :<http://www.tnews.co.th/contents/376103>)

กองทัพพม่านำโดยเจ้ามังระราชบุตรและมังฆ้องนรธา ยกมาทางเมืองมะริดและตะนาวศรี หลังจากตีทัพของพระยายมราชแห่งกรุงศรีอยุธยาที่แก่งตุ้ม แขวงเมืองตะนาวศรีแตกทัพดังกล่าว จึงเดินทางข้ามด่านสิงขรมุ่งสู่เมืองกุยบุรี เพื่อใช้เส้นทางเลียบชายฝั่งทะเลเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา พระยารัตนาธิเบศร์ ซึ่งรั้งทัพอยู่ที่กุยบุรี จึงส่งกองอาทมาตของขุนรองปลัดชูให้มาสกัดทัพอยู่ที่อ่าวหัวข้าว (ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลอ่าวน้อย อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) กองอาทมาตของขุนรองปลัดชูได้ปะทะกับกองทัพพม่าซึ่งมีกำลังราว 8,000 คน ตั้งแต่เช้าจรดเที่ยงก็ยังไม่แพ้ชนะ แต่ด้วยจำนวนที่น้อยกว่าและไม่ได้รับกำลังเสริมจากทัพของพระยารัตนาธิเบศร์ กองอาทมาตจึงตกอยู่ในสภาพเสียเปรียบเพราะความอ่อนล้า

และถูกฝ่ายตรงข้ามไล่ต้อนลงทะเลฆ่าฟันจนเสียชีวิตทั้งหมดในวันนั้น ด้านทัพของพระยารัตนาธิเบศร์เมื่อทราบข่าวกองอาทมาตของขุนรองปลัดชูแตกพ่าย จึงได้เร่งเลิกทัพหนีกลับมายังกรุงศรีอยุธยาพร้อมกับทัพของพระยายมราช และกราบทูลรายงานการศึกว่า "ศึกพม่าเหลือกำลังจึงพ่าย" ส่วนกองทัพพม่าเมื่อผ่านเมืองกุยบุรีได้แล้วก็ยกทัพมายังกรุงศรีอยุธยาโดยสะดวกเนื่องจากแนวรับต่าง ๆ ในลำดับถัดมาของฝ่ายกรุงศรีอยุธยาถูกตีแตกในเวลาอันสั้น

แม้ว่าเรื่องราวของขุนรองปลัดชูมีกล่าวถึงในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาเพียงสั้น ๆ แต่ด้วยวีรกรรมที่กล้าหาญ ต่อสู้เพื่อสกัดกองทัพพม่าเพื่อไม่ให้เข้าสู่กรุงศรีอยุธยาได้ แม้จะมีโอกาสหลบหนีเอาตัวรอด แม้แทบไม่มีโอกาสชนะเพราะมีกำลังพลเพียงน้อยนิด แต่ด้วยจิตใจที่ฮึกเหิม ด้วยความรักชาติ ความหวงแหนแผ่นดินเกิด และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ จึงต่อสู้สละชีวิต เพื่อปกป้องมาตุภูมิและสิ้นชีวิตในสมรภูมิต่างสมเกียรติ

4) ชาวบ้านบางระจัน

ชาวบ้านบางระจัน ได้รับยกย่องให้เป็นกลุ่มวีรชนผู้กล้าหาญ และเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องบ้านเมืองและประเทศชาติ เรื่องราวของกลุ่มผู้กล้าชาวบ้านบางระจันเกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ก่อนที่จะเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ให้แก่พม่า กลุ่มวีรชนดังกล่าวนี้ประกอบด้วย

อนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน อยู่ที่อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
(ที่มา : <https://historykiku.wordpress.com/2012/08/01/bangrajanp/>)

1) พระอาจารย์ธรรมโชติ เดิมอยู่วัดเขานางบวช แล้วมาอยู่วัดโพธิ์เก้าต้น มีความรู้ ทางวิชาอาคม เป็นที่พึ่งทางใจแก่ชาวบ้านบางระจัน

2) นายแท่น เป็นชาวบ้านสีบัวทอง ถืออาวุธสั้น ถูกปืนของพม่าที่เข้า ในการรบครั้งที่ 4 เสียชีวิตเมื่อการรบครั้งสุดท้าย

3) นายอิน เป็นชาวบ้านสีบัวทอง

4) นายเมือง เป็นชาวบ้านสีบัวทอง

5) นายโชติ เป็นชาวบ้านสีบัวทอง ถืออาวุธสั้น

- 6) นายดอก เป็นชาวบ้านกลับ
- 7) นายทองแก้ว เป็นชาวบ้านโพทะเล
- 8) นายจัน หนวดเขี้ยว เก่งทางใช้ดาบ เสียชีวิตในการรบครั้งที่ 8
- 9) นายทอง แสงใหญ่ เป็นชาวบ้านบางระจัน
- 10) นายทองเหม็น ชีกระปือเข้าสู่รบกับพม่า ตกในวงล้อมถูกพม่าตีตายในการรบครั้งที่ 8
- 11) ขุนสรรคร์ มีฝีมือเข้มแข็งมักถือปืนเป็นนิจ แม่นปืน

วีรกรรมสำคัญ

ปี พ.ศ. 2307 พระเจ้ามังระกษัตริย์พม่าได้ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา โดยได้ยกกองทัพมา 2 ทาง คือ ทางเมืองกาญจนบุรีและทางเมืองตาก โดยมีแม่ทัพ คือ เนเมียวสีหบดี และมังฆวนรธา โดยทัพแรกให้เนเมียวสีหบดีเป็นแม่ทัพยกมาตีหัวเมืองฝ่ายเหนือของกรุงศรีอยุธยาแล้วให้ย้อนกลับมาตีกรุงศรีอยุธยา ส่วนทัพที่ 2 มอบให้มังฆวนรธา เป็นแม่ทัพยกมาตีเมืองทวายและกาญจนบุรี แล้วให้ยกกองทัพมาสมทบกับเนเมียวสีหบดีเพื่อล้อมกรุงศรีอยุธยาพร้อมกัน

ทัพของเนเมียวสีหบดีได้มาตั้งค่ายอยู่ที่เมืองวิเศษไชยชาญ แล้วให้ทหารออกปล้นสะดมทรัพย์สินสมบัติ เสบียงอาหาร และข่มเหงราษฎรไทย จนชาวเมืองวิเศษไชยชาญไม่สามารถอดทนต่อการข่มเหงของพวกพม่าได้ กลุ่มชาวบ้านที่บางระจันจึงได้รวบรวมชาวบ้านต่อสู้กับพม่าโดยได้อัญเชิญพระอาจารย์ธรรมโชติจากสำนักวัดเขานางบวช แขวงเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธาให้มาช่วยคุ้มครองและมาร่วมให้กำลังใจ เมื่อมีชาวบ้านอพยพเข้ามามากขึ้น จึงช่วยกันตั้งค่ายบางระจันขึ้น เพื่อต่อสู้ขัดขวางการรุกรานของพม่า ค่ายบางระจัน เป็นค่ายที่เข้มแข็ง พม่าได้พยายามเข้าตีค่ายบางระจันถึง 7 ครั้ง แต่ก็ไม่สำเร็จ ในที่สุดสุกี้ซึ่งเป็นพระนายกองของพม่า ได้อาสาปราบชาวบ้านบางระจัน โดยตั้งค่ายประชิดค่ายบางระจัน แล้วใช้ปืนใหญ่ยิงเข้าไปในค่ายแทนการสู้รบกันกลางแจ้ง ทำให้ชาวบ้านเสียชีวิตจำนวนมาก ชาวบ้านบางระจันไม่มีปืนใหญ่ยิงตอบโต้ฝ่ายพม่า จึงมีใบบอกไปทางกรุงศรีอยุธยาให้ส่งปืนใหญ่มาให้ แต่ทางกรุงศรีอยุธยาไม่กล้าส่งมาให้ เพราะเกรงว่าจะถูกฝ่ายพม่าตีกลับระหว่างทาง ชาวบ้านจึงช่วยกันหล่อปืนใหญ่ โดยบริจาคของใช้ทุกอย่างที่ทำด้วยทองเหลืองมาหล่อปืนได้สองกระบอก แต่พอทดลองนำไปยิง ปืนก็แตกร้ายจนใช้การไม่ได้ ถึงแม้ว่าไม่มีปืนใหญ่ชาวบ้านบางระจันก็ยังคงยืนหยัดต่อสู้กับพม่าต่อไป จนกระทั่งวันแรม 2 ค่ำ เดือน 8 พ.ศ. 2309 ค่ายบางระจันก็ถูกพม่าตีแตกและสามารถยึดค่ายไว้ได้ หลังจากที่ยืนหยัดต่อสู้กับข้าศึกมานานถึง 5 เดือน

จากวีรกรรมของชาวบ้านบางระจันทำให้ได้รับการยกย่องว่า เป็นวีรกรรมของคนไทยที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการเสียสละชีวิตให้แก่ชาติบ้านเมือง และแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและความกล้าหาญของคนไทยในการต่อสู้กับข้าศึก และถือเป็นแบบอย่างที่ดีของอนุชนรุ่นหลัง

ทางราชการจึงได้สร้างอนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจันเป็นรูปหล่อวีรชนที่เป็นหัวหน้า ทั้ง 11 คน บริเวณหน้าค่ายบางระจัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อเป็นอนุสรณ์

2.5.2 สมัยกรุงธนบุรี

1) พระยาพิชัยดาบหัก

พระยาพิชัยดาบหัก เป็นขุนนางในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มีชื่อเสียงอย่างยิ่งในชั้นเชิงการต่อสู้ ทั้งมือเปล่าแบบมวยไทย และอาวุธแบบกระบี่ กระบอง เดิมชื่อ จ้อย เกิดที่บ้านห้วยคา อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เมื่อปี พ.ศ. 2284 ในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ศึกษาอยู่กับท่านพระครูวัดมหาธาตุหรือวัดใหญ่ เมืองพิชัย ภายหลังเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น ทองดี หรือ ทองดีฟันขาว มีความสามารถทั้งทางเชิงมวยและเชิงดาบ ตระเวนชกมวยตามงานวัดต่าง ๆ จนขึ้นชื่อไปถึงเมืองตาก และได้ชกมวยต่อหน้าเจ้าเมืองตาก (สิน) จนเจ้าเมืองประทับใจจึงให้ช่วยรับราชการ ให้ไปดูแลเมืองพิชัย นายทองดีได้รับแต่งตั้งเป็นองครักษ์ มีบรรดาศักดิ์เป็น "หลวงพิชัยอาสา" เมื่อรับราชการมีความดีความชอบจึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าหมื่นไวยวรนาถ พระยาสิทธิราชเดโช และพระยาพิชัย ผู้สำเร็จราชการครองเมืองพิชัย ซึ่งรับพระราชทานเครื่องยศเสมอเจ้าพระยาสุรสีห์ ตามลำดับ

วีรกรรมสำคัญ

ในปี พ.ศ. 2310 เมื่อพม่ายกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยา เจ้าตาก (สิน) ถูกเรียกตัวเข้ากรุง พระยาพิชัยก็ติดตามเจ้าตาก (สิน) เข้าไปต้านพม่าในกรุงศรีอยุธยาด้วย ครั้นเมื่อพม่าบุกกรุงมา ท่านก็ต่อสู้รักษาแผ่นดิน ท้ายที่สุดต้านพม่าไม่อยู่เจ้าตาก (สิน) ก็ตัดสินใจตีฝ่าวงล้อมพม่าพร้อมด้วยทหารจำนวนหนึ่งออกไปทางชลบุรี หนึ่งในทหารที่ตีฝ่าวงล้อมออกไปก็มีพระยาพิชัย พระยาพิชัยกลายเป็นทหารคู่มือของเจ้าตาก (สิน) เทียวตีหัวเมืองต่าง ๆ เพื่อรวบรวมไพร่พล ตั้งแต่ชลบุรี ตรีคราด และก่อนจะทุบหม้อข้าวเข้าตีจันทบุรีที่เป็นเมืองใหญ่ คนที่เข้าไปพึ่งประตูเมืองจันทบุรีคนแรกก็คือพระยาพิชัยดาบหักท่านนี้ แล้วยึดเมืองจันทบุรีได้ ก่อนจะย้อนกลับมาต่อสู้กับพม่าที่กรุงศรีอยุธยาและได้รับชัยชนะเหนือพม่า ประกาศอิสรภาพให้แก่กรุงศรีอยุธยา

อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก

(ที่มา : <http://www.welovetogo.com/th/travel/view/260/>)

เมื่อครั้งพระยาพิชัยซึ่งปกครองเมืองพิชัยในสมัยกรุงธนบุรี ท่านได้สร้างเกียรติประวัติไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปี พ.ศ.2316 โปสุพลา (เนเมียวสีหบดี) ยกกองทัพมาตีเมืองพิชัย พระยาพิชัยได้ยกทัพไปสกัดทัพพม่าจนแตกพ่ายกลับไป การรบในครั้งนั้น ดาบคู่มือของพระยาพิชัยได้หักไปเล่มหนึ่ง แต่ก็ยังรบได้ชัยชนะต่อทัพพม่าด้วยวีรกรรมดังกล่าวจึงได้สมญานามว่า "พระยาพิชัยดาบหัก"

พระยาพิชัยดาบหัก ได้รับยกย่องให้เป็นผู้ที่มีความจงรักภักดี และซื่อสัตย์ต่อพระมหากษัตริย์ผู้เป็นเจ้าเหนือหัว เมื่อปี พ.ศ. 2325 หลังจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชถูกสำเร็จโทษ สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก เล็งเห็นว่า พระยาพิชัยเป็นขุนนางคู่พระทัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่มีฝีมือและซื่อสัตย์ จึงชวนพระยาพิชัยเข้ารับราชการในแผ่นดินใหม่ แต่พระยาพิชัยไม่ขอรับตำแหน่ง ด้วยท่านเป็นคนจงรักภักดีและซื่อสัตย์ต่อองค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และถือคติที่ว่า "ข้าสองเจ้าบ่าวสองนายมิดี" จึงขอให้สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกสำเร็จโทษตนเป็นการถวายชีวิตตายตามสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หลังจากท่านได้ถูกสำเร็จโทษ สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้ปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีเฉลิมพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์จึงได้มีรับสั่งให้สร้างพระปรางค์นำอัฐิของท่านไปบรรจุไว้ ณ วัดราชคฤห์วรวิหาร ซึ่งพระปรางค์นี้ก็ยังปรากฏสืบมาจนปัจจุบัน

พระยาพิชัยดาบหัก ได้สร้างมรดกอันควรแก่การยกย่องสรรเสริญให้ สืบทอดมาถึงปัจจุบัน ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวทิตะ ความเด็ดเดี่ยวเฉียบขาด กล้าหาญ รวมถึงความรักชาติ ต้องการให้ชาติเจริญรุ่งเรืองมั่นคงต่อไป

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 2 บุญคุณของแผ่นดิน

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมท้ายเรื่องที่ 2 ในสมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2

มรดกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี

สาระสำคัญ

มรดกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความหมายมรดกไทย ประเภทของประเพณีไทยที่สำคัญ วัฒนธรรมไทยในเรื่องการแต่งกาย ภาษา อาหาร การละเล่นต่าง ๆ ตลอดจนการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยด้านวรรณกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม อันล้ำค่าที่ต้องมีการอนุรักษ์เป็นมรดกของชนชาวไทยสืบต่ออย่างลูกหลานเพื่อความภาคภูมิใจ

ตัวชี้วัด

1. อธิบายความหมาย/นิยาม “มรดกไทย”
2. อธิบายถึงคุณค่าของประเพณีไทย
3. บอกเล่าวัฒนธรรมไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี การแต่งกาย การใช้ภาษา อาหารไทย และการละเล่น เป็นต้น
4. ยกตัวอย่างวรรณกรรมในสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี
5. ระบุลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรม ประติมากรรมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี
6. อธิบายความภาคภูมิใจในมรดกไทย
7. ยกตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงความภาคภูมิใจในมรดกไทย

อย่างน้อย 3 ตัวอย่าง

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ความหมาย/นิยาม “มรดกไทย”

1. ความหมาย/นิยาม “มรดกไทย”

เรื่องที่ 2 ประเพณีไทย

- 2.1 พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
- 2.2 พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
- 2.3 ประเพณีสงกรานต์
- 2.4 ประเพณีลงแขกทำนา
- 2.5 ประเพณีเดือน 11 การแข่งเรือ
- 2.6 ประเพณีเดือน 12 พิธีจองเปรียงตามประทีป (ชักโคม)

เรื่องที่ 3 วัฒนธรรมไทย

- 3.1 วัฒนธรรมการแต่งกายในสมัยกรุงศรีอยุธยา
- 3.2 ภาษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา
- 3.3 อาหารไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา
- 3.4 การละเล่นสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

เรื่องที่ 4 ศิลปะไทย

- 4.1 วรรณกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา
 - 4.1.1 ลิลิตโองการแช่งน้ำหรือประกาศแช่งน้ำโคลงห้า
 - 4.1.2 มหาชาติคำหลวง
 - 4.1.3 ลิลิตยวนพ่าย
 - 4.1.4 ลิลิตพระลอ
 - 4.1.5 กาพย์มหาชาติ
 - 4.1.6 หนังสือจินตามณี
- 4.2 สถาปัตยกรรม
 - 4.2.1 สถาปัตยกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา
 - 4.2.2 สถาปัตยกรรมสมัยกรุงธนบุรี
- 4.3 ประติมากรรม
 - 4.3.1 ประติมากรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา

เรื่องที่ 5 การอนุรักษ์มรดกไทย

เวลาที่ใช้ในการศึกษา

20 ชั่วโมง

สื่อการเรียนรู้

1. ชุดวิชาการรายวิชาเลือกบังคับวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย รหัสรายวิชา สค22020
2. สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา

เรื่องที่ 1 ความหมาย/นิยาม “มรดกไทย”

มรดกไทย คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของความเป็นชาติได้แก่

1. โบราณวัตถุ เป็นสิ่งหาปริมาตรที่เป็นของโบราณไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของโบราณสถาน ซากมนุษย์ หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสิ่งหาปริมาตรนั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

2. ศิลปวัตถุ เป็นวัตถุผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ที่ประกอบด้วยศิลปะลักษณะ เช่น ภาพเขียน รูปปั้น เครื่องลายคราม เครื่องถม สิ่งที่ทำด้วยมืออย่างประณีต และมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ

3. โบราณสถาน โดยทั่วไปหมายถึง อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นที่มีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี และยังรวมถึงสถานที่หรือเนินดินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอย กิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอยู่

4. วรรณกรรม หมายถึง วรรณคดีหรือศิลปะที่เป็นผลงานอันเกิดจากการคิด และจินตนาการ แล้วเรียบเรียงนำมาบอกเล่า บันทึก ขับร้อง หรือสื่อออกมาด้วยกลวิธีต่าง ๆ โดยทั่วไปจะแบ่งวรรณกรรมเป็น 2 ประเภท คือ วรรณกรรมลายลักษณ์ ได้แก่ วรรณกรรมที่บันทึกเป็นตัวหนังสือ และวรรณกรรมมุขปาฐะ ได้แก่ วรรณกรรมที่เล่าด้วยปากไม่ได้จดบันทึก ด้วยเหตุนี้วรรณกรรมจึงมีความหมายครอบคลุมกว้างถึงประวัติ นิทาน ตำนาน เรื่องเล่าขำขัน เรื่องสั้น นวนิยาย บทเพลง คำคม เป็นต้น

5. ศิลปหัตถกรรม การจัดประเภทของงานศิลปหัตถกรรม มีการจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลายลักษณะ ได้แก่

5.1 การจัดประเภทของงานศิลปหัตถกรรมไทยตามประโยชน์ใช้สอย เช่น ที่อยู่อาศัย เครื่องมือประกอบอาชีพและอาวุธ เครื่องใช้ต่างๆ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ และวัตถุที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ

5.2 การจัดประเภทของงานศิลปหัตถกรรมไทยตามวัสดุและกรรมวิธีการผลิต เช่น การปั้นและหล่อ การทอและเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การก่อสร้าง การเขียนหรือการวาด การจักสาน การทำเครื่องกระดาศ และกรรมวิธีอื่น ๆ

5.3 การจัดประเภทของงานศิลปหัตถกรรมไทยตามสถานภาพของช่าง เช่น ศิลปหัตถกรรมฝีมือช่างหลวง ศิลปหัตถกรรมฝีมือชาวบ้าน เป็นต้น

6. นาฏศิลป์และดนตรี

นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะการฟ้อนรำ หรือความรู้แบบแผนของการฟ้อนรำ เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ด้วยความประณีต งดงาม ให้ความบันเทิง อันโน้มน้าวอารมณ์ และ

ความรู้สึกของผู้ชมให้คล้อยตาม ศิลปะประเภทนี้ต้องอาศัยการบรรเลงดนตรี และการขับร้องเข้าร่วมด้วย เพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณค่ายิ่งขึ้น

ดนตรี เป็นสิ่งที่ธรรมชาติให้มาพร้อม ๆ กับชีวิตมนุษย์โดยที่มนุษย์เองไม่รู้ตัว ดนตรีเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้มนุษย์มีความสุข สนุกสนานรื่นเริง ช่วยผ่อนคลายความเครียดทั้งทางตรง และทางอ้อม ดนตรีมีความหมายที่กว้างขวาง และหลากหลาย ได้แก่

1. ดนตรี หมายถึง เครื่องกล่อมเกลาจิตใจของมนุษย์ให้มีความเบิกบาน ทรนชาให้เกิดความสงบ และพักผ่อน กล่าวคือ ในการดำรงชีพของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดนตรีมีความเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อาจสืบเนื่องมาจากความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ โดยตรง หรืออาจเกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบในการทำงาน เพลงที่เกี่ยวข้องในงานพิธีการ เพลงสวดถึงพระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น

2. ดนตรี หมายถึง ศิลปะที่อาศัยเสียงเพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ไปสู่ผู้ฟัง เป็นศิลปะที่ง่ายต่อการสัมผัส ก่อให้เกิดความสุข ความปลื้มปิติ พึงพอใจให้แก่มนุษย์ได้

3. ดนตรี หมายถึง ภาษาศากลของมนุษยชาติเกิดขึ้นจากธรรมชาติ และมนุษย์ได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้ประณีตงดงามไพเราะ เมื่อฟังดนตรีแล้วทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ

อนึ่ง ดนตรีไทย สันนิษฐานว่าได้แบบอย่างมาจากอินเดีย เนื่องจากอินเดียเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก อารยธรรมต่าง ๆ ของอินเดียได้เข้ามา มีอิทธิพลต่อประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียอย่างมาก ทั้งในด้านศาสนา ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนศิลปะแขนงต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านดนตรี และยังเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติไทยอีกด้วย ลักษณะของเครื่องดนตรีไทยสามารถจำแนกเป็น 4 ประเภท คือ

เครื่องดีด	เครื่องดนตรีที่เล่นโดยการใช้นิ้วดีดเพื่อให้เกิดเสียง
เครื่องสี	เครื่องดนตรีที่เล่นด้วยการใช้คันชักสีไปมาที่สาย
เครื่องตี	เครื่องดนตรีที่เล่นด้วยการใช้มือหรือไม้ตี
เครื่องเป่า	เครื่องดนตรีที่เล่นด้วยการใช้ปากเป่าให้เกิดเสียง

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 1 ความหมาย/นิยาม “มรดกไทย”

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมเรื่องที่ 1 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

เรื่องที่ 2 ประเพณีไทย

ประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติกันมา ถ้าคนในสังคมนั้นฝ่าฝืนมักถูกตำหนิจากสังคม สำหรับประเพณีไทยมักมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา และพราหมณ์

ประเพณีไทย หมายถึง ความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบ แบบแผน และวิธีการกระทำต่าง ๆ ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ที่กระทำกันมาแต่ในอดีต ลักษณะสำคัญของประเพณี คือ เป็นสิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่าง ความคิด หรือการกระทำที่สืบทอดกันมา และยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ชีวิตของผู้คนผูกพันกับน้ำ เพราะสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มที่มีทั้งแม่น้ำหลายสายที่แตกย่อยออกเป็นลำคลองสายเล็กสายน้อยชอกชวยไปทุกที่ การสัญจรและประเพณีต่าง ๆ ที่อยู่ในชีวิตประจำวันจึงเกี่ยวข้องกับน้ำอย่างแยกไม่ออก ทำให้เกิดประเพณีที่สำคัญ ๆ ดังนี้

2.1 พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญเป็นประเพณีที่จัดให้มีขึ้นเป็นประจำทุกปี และในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งเป็นยุคที่กรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรืองอย่างสูงสุด ทางราชการได้จัดกระบวนพยุหยาตราเต็มยศขึ้นเรียกว่า กระบวนพยุหยาตราเพชรพวง ต้องใช้คนตั้งแต่ 10,000 คนเข้าร่วมกระบวน อันนับเป็นริ้วกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคที่ยิ่งใหญ่ และมโหฬารที่สุด กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค ได้จัดขึ้นในคราวที่พระมหากษัตริย์ เสด็จพระราชดำเนินไปในการต่าง ๆ ทั้งส่วนพระองค์และที่เป็นพระราชพิธีตลอดจนโอกาสสำคัญ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก การเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการรอยพระบาท การอัญเชิญพระพุทธรูปที่สำคัญจากหัวเมืองเข้าประดิษฐานในเมืองหลวง การต้อนรับทูตต่างประเทศ เป็นต้น

2.2 พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญเป็นพิธีพราหมณ์ ในตอนบ่ายพราหมณ์เชิญเทวรูปออกตั้งบนเบญจาที่เทวสถานโบราณพราหมณ์ให้ประชาชนเข้าแถวสร่งน้ำถวายพวงมาลัยพระเทวรูปแล้วแห่รถยนต์หลวงไปตั้งในโรงพิธีทุ่งสัมปอญ จึงเรียกติดต่อกันว่าพระราชพิธีพืชมงคลและจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ จัดขึ้นเพื่อเป็นขวัญกำลังใจและเป็นสิริมงคลแก่ชาวนา พระมหากษัตริย์จะโปรดให้พระอินทกุมารเป็นผู้แทนพระองค์ โดยมอบพระแสงอาญาสิทธิ์ในการไถหว่าน นางเทพีหาบกระเช้าหว่านธัญพืชส่วนเสนาบดีกรมนา หรือออกญาพลเทพมีหน้าที่จูงโค พระราชพิธีนี้จัดขึ้น ณ ทุ่งแก้ว หรือที่นาหลวง เมื่อมีการไถหว่านได้ 3 รอบแล้วก็ปลดพระโคออกเพื่อกินของเสีงทนาย ของเสีงทนายมี 3 อย่าง คือ ถั่ว 3 อย่าง หญ้า 3 อย่าง ถ้าพระโคกินของเสีงทนายสิ่งใดจะมีคำทำนายไว้

2.3 ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นประเพณีหลวง (ไม่เป็นประเพณีราษฎรเป็นพระราชพิธีในเดือน 5 เป็นการให้ข้าราชการพากันไปถวายบังคมถือน้ำพิพัฒน์สัจจาพระราชทานเบ็ยหวัด ผ้าปี แก่ข้าราชการฝ่ายในและฝ่ายหน้า สมัยกรุงศรีอยุธยา พิธีนี้ขยายกว้างออกไป มีการสงกราน้ำพระพุทธรูป และพระสงฆ์ มีการก่อเจดีย์ทราย และจัดฉลองกันอย่างสนุกสนาน ประเพณีสงกรานต์ กำหนดให้มีขึ้น 3 วัน คือวันที่ 13, 14 และ 15 เมษายน มีชื่อเรียก ดังนี้

วันแรก เป็นวันที่พระอาทิตย์ยกเข้าสู่ราศีเมษ เรียกว่า “วันมหาสงกรานต์” ตรงกับวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี

วันที่สอง วันกลาง เป็นวัน “เนา” ตรงกับวันที่ 14 เมษายน หรืออาจจะเป็นวันที่ 15 เมษายน เพราะบางปีมีวันเนา 2 วัน

วันที่สาม เป็น “วันเถลิงศก” ตรงกับวันที่ 15 เมษายน วันเถลิงศกนี้เป็นจุดเปลี่ยนจุลศักราช งานพระราชพิธีเริ่มตั้งแต่วันจ่าย คือ วันก่อนสงกรานต์ มีการสวดฉลองพระทราย ครั้นถึงมหาสงกรานต์ก็มีการสวดมนต์ และสงกราน้ำพระ จำนวนพระสงฆ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มิได้จำกัดจำนวน

ในวันเนาตอนบ่าย มีการฉลองพระทรายเตี้ยยก ซึ่งจัดขึ้น จำนวน 10 องค์ เวลาค่ำ พระราชาคณะสวดมนต์

วันเถลิงศก เริ่มด้วยการทรงบาตรในวันนี้เสด็จขึ้นหอพระ ทรงพระสุหร่าย แล้วเสด็จขึ้นหออิฐเพื่อสวดปกรณ์ ถวายภัตตาหารเพล หลังจากนั้นก็พระราชทานรดน้ำพระบรม-วงศานุวงศ์ที่มีพระชนมายุ 60 พรรษาขึ้นไป

สำหรับประชาชนมีการทำบุญตักบาตร สงกราน้ำพระ ไปขอพรผู้ใหญ่ที่เคารพ และมีการเล่นฉลองต่าง ๆ ตามความนิยมของท้องถิ่น

ประเพณีสงกรานต์ มีเรื่องราวเป็นนิทานประกอบ ว่า

ก่อนพุทธกาลมีเศรษฐีครอบครัวหนึ่ง อายุเลยวัยกลางคนก็ยังไร้ทายาทสืบสกุล ซึ่งทำให้ท่านเศรษฐีทุกข์ใจเป็นอันมาก ช่างไร่บ้านเศรษฐีมีครอบครัวหนึ่ง หัวหน้าครอบครัวเป็นนักเลงสุรา ถ้าวันไหนร่ำสุราสุดขีด ก็จะพูดเสียงดังแสดงวาจาเยาะเย้ยเศรษฐีสบประมาท ในความมีทรัพย์มาก แต่ไร้ทายาทสืบสมบัติเสมอ

วันหนึ่งเศรษฐีจึงถามว่ามีความชุ่นเคื่องอะไรจึงแสดงอาการเยาะเย้ยและสบประมาท เมื่อนักดื่มจึงตอบ ถึงท่านมั่งมีสมบัติมากก็จริง แต่เป็นคนมีบาปกรรมท่านจึงไม่มีบุตร ตายไปแล้วสมบัติก็ตกเป็นของผู้อื่นหมด สุเราไม่ได้ถึงแม้จะยากจนแต่ก็มีบุตรคอยดูแลรักษา ยามเจ็บไข้ และรักษาทรัพย์สมบัติเมื่อเราสิ้นใจ

นับแต่นั้นมา เศรษฐียิ่งมีความเสียใจ จึงพยายามไปบวงสรวงพระอาทิตย์ และพระจันทร์ เพียรพยายามตั้งจิตอธิษฐานขอบุตร ทำเช่นนี้เป็นเวลาติดต่อกันถึงสามปี ก็ไม่ได้

บุตรตั้งที่ตนปรารถนา จนวันหนึ่งเป็นวันนักขัตฤกษ์สงกรานต์ ท่านเศรษฐีก็พาข้าทาสบริวารของตน มาที่โคนต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่งที่อยู่บนฝั่งแม่น้ำที่อาศัยของนกทั้งหลาย

ท่านเศรษฐีให้บริวารล้างข้าวสารด้วยน้ำสะอาดถึง 7 ครั้ง แล้วจึงหุงข้าวสารนั้นเมื่อสุกแล้วยกขึ้นบูชาพระไทร เทพเหล่านั้นเกิดความสงสาร จึงขึ้นไปเฝ้าพระอินทร์ ทูลขอบุตรแก่เศรษฐี พระอินทร์จึงบัญชาให้เทพบุตรองค์หนึ่งชื่อ “ธรรมบาล” ลงมาเกิดในครรภ์ของภรรยาเศรษฐี เมื่อครบกำหนดภรรยาเศรษฐีก็คลอดบุตรเป็นชาย เศรษฐีจึงตั้งชื่อว่า ธรรมบาลกุมาร เพื่อตอบสนองพระคุณเทพเทวา เศรษฐีจึงสร้างปราสาท สูง 7 ชั้น ถวายเทพต้นไทร

เมื่อธรรมบาลกุมารเจริญวัยขึ้น เป็นเด็กที่มีปัญญาเฉียบแหลม รอบรู้ และวัยเพียง 7 ขวบก็เรียนจบไตรเพท ยังมีเทพองค์หนึ่งชื่อ “ท้าวกบิลพรหม” ได้ยินกิตติศัพท์ทางสติปัญญาอันยอดเยี่ยมของเด็กน้อย จึงคิดทดลองภูมิปัญญา โดยการเอาชีวิตเป็นเดิมพันจึงถามปัญหา 3 ข้อ

ถ้ากุมารน้อยแก้ปัญหาทั้ง 3 ข้อได้ ท้าวกบิลพรหมจะตัดศีรษะของตนบูชา ถ้าธรรมบาลกุมารแก้ไม่ได้ ก็จะต้องเสียหัวเพื่อยอมรับความพ่ายแพ้ ปัญหานั้นมีว่า

ข้อหนึ่ง ตอนเช้าราศีคนอยู่แห่งใด

ข้อสอง ตอนเที่ยงราศีของคนอยู่แห่งใด

ข้อสาม ตอนค่ำราศีของคนอยู่แห่งใด

เมื่อได้ฟังปัญหาแล้ว ธรรมบาลกุมาร ไม่อาจทราบคำตอบในทันทีได้จึงผลัดวันตอบปัญหาไปอีก 7 วัน ครั้นเวลาล่วงจากนั้นไป 6 วัน ธรรมบาลกุมารก็ยังคิดหาคำตอบปัญหานั้นไม่ได้ จึงหลบออกจากปราสาทหนีเข้าป่า และไปนอนพักเอาแรงใต้ต้นตาล

ขณะนั้น บนต้นตาลมีนกอินทรีคู่หนึ่งอาศัยอยู่ นางนกถามสามีว่า “พรุ่งนี้เราจะไปหาอาหารที่ไหน” นกสามีก็ตอบว่า “พรุ่งนี้เราไม่ต้องบินไปไกล เพราะจะได้กินเนื้อธรรมบาลกุมาร ซึ่งจะถูกท้าวกบิลพรหมตัดหัว เนื่องจากแก้ปัญหาไม่ได้” นางนกถามว่า “ปัญหานั้นว่าอย่างไร” นกสามี ตอบว่า ปัญหามีอยู่ 3 ข้อ และหมายถึง

ข้อหนึ่ง ตอนเช้าราศีของมนุษย์อยู่ที่หน้า คนจึงต้องล้างหน้าทุก ๆ เช้า

ข้อสอง ตอนเที่ยงราศีคนอยู่ที่อก มนุษย์จึงต้องเอาเครื่องหอมประพรมที่อก

ข้อสาม ตอนค่ำราศีคนอยู่ที่เท้า มนุษย์จึงต้องล้างเท้าก่อนเข้านอน

ธรรมบาลกุมาร ได้ยินการไขปัญหาของนกอินทรี และจำจนขึ้นใจ ทั้งนี้เพราะธรรมบาลกุมารรู้ภาษานก จึงกลับสู่ปราสาทอันเป็นที่อยู่แห่งตน รุ่งขึ้นเป็นวันครบกำหนดแก้ปัญหา ท้าวกบิลพรหมมาฟังคำตอบ ธรรมบาลกุมารกล่าวแก้ปัญหาตามที่นกอินทรีคุยกันทุกประการ

ท้าวกบิลพรหม จึงเรียกธิดาทั้ง 7 ของตนอันเป็นบริจาริกา คือ หญิงรับใช้ของพระอินทร์มาพร้อมกัน แล้วบอกว่าตนจะตัดเศียรบูชาธรรมบาลกุมาร แต่ถ้าเอาศีรษะพ้อวางไว้บนแผ่นดิน แผ่นดินก็จะลุกไหม้ไปทั้งโลก ถ้าจะโยนขึ้นไปบนอากาศ อากาศจะแห้งแล้งฟ้าฝนจะหายไปสิ้น ถ้าทิ้งลงไปในมหาสมุทร น้ำในมหาสมุทรจะเหือดแห้งไปเช่นกัน จึงสั่งให้นางทั้ง 7 คน

เอาพานมารองรับศีรชะ แล้วจึงตัดศีรชะส่งให้นางทุงชะ ธิดาคนโต นางทุงชะ จึงเอาพานรับเศียรบิดาไว้แล้วแห่ประทักษิณรอบเขาพระสุเมรุ 60 นาที แล้วอัญเชิญไปไว้ในมณฑปถ้าคันธฤลี เขาไกรลาส บูชาด้วยเครื่องทิพย์ พระเวสสุกรรมก็เนรมิตรองประดับด้วยแก้ว 7 ประการ ชื่อ ภควดี ให้เป็นที่ประชุมเทวดา เทวดาทั้งปวงก็เอาเถาฉนวนดลงมาล้างในสระอนินดาต 7 ครั้ง แล้วก็แจกกันสวยทุก ๆ องค์ ครั้นครบ 365 วันโลก สมมุติว่าเป็นหนึ่งปีเป็นสงกรานต์ ธิดา 7 องค์ของท้าวภิลพรหม ก็ผลัดเวรกันมาเชิญพระเศียรของพระบิดาออกแห่ประทักษิณรอบเขาพระสุเมรุทุกปี

รายชื่อนางสงกรานต์ พร้อมสิ่งประจำตัว ดังนี้

วันที่ 13 เมษายน	ชื่อนางสงกรานต์	ดอกไม้	เครื่องประดับ	อาหาร	อาวุธ	พาหนะ
อาทิตย์	ทุงชะ	ทับทิม	ปัทมราช	อุมพร	จักร-สังข์	ครุฑ
จันทร์	โคราคะ	ป๊อป	มุกดาหาร	น้ำมัน	พระขรรค์-ไม้เท้า	พยัคฆ์
อังคาร	รากษส	บัวหลวง	โมรา	โลหิต	ตรีศูล-ธนู	วราหะ
พุธ	มณฑา	จำปา	ไพฑูรย์	นมเนย	ไม้เท้าเหล็กแหลม	ดัสพะ
พฤหัสบดี	กิริณี	มณฑา	มรกต	ถั่วงา	ขอ-ปิ่น	กญูชร
ศุกร์	กิมิทา	จงกลนี	บุษราคัม	กล้วยน้ำหอม	พระขรรค์-พิณ	มหิงส์
เสาร์	มโหธร	สามหาว	นิลรัตน์	เนื้อทราย	จักร-ตรีศูล	นกยูง

นางสงกรานต์ที่สมมติให้ประจำตามวัน พร้อมทั้งเครื่องอาภรณ์ ภัักษาหารต่าง ๆ ยังมีการสมมติอิริยาบถในการขี่พาหนะต่างๆ โดยกำหนดเอาเวลาที่พระอาทิตย์ยกเข้าสู่ราศีเมษในปีนั้น ๆ คือ

- 1) พระอาทิตย์ยกเข้าสู่ราศีเมษในเวลารุ่งเช้า - เทียงวัน นางสงกรานต์ยืนบนพาหนะ
- 2) พระอาทิตย์ยกเข้าสู่ราศีเมษในเวลาเที่ยงวัน - ย่ำค่ำ นางสงกรานต์นั่งบนพาหนะ
- 3) พระอาทิตย์ยกเข้าสู่ราศีเมษในเวลาอำค้ำ - เทียงคืน นางสงกรานต์นอนลืมตาบนพาหนะ
- 4) พระอาทิตย์ยกเข้าสู่ราศีเมษในเวลาเที่ยงคืน - รุ่งเช้า นางสงกรานต์นอนหลับตาบนพาหนะ

2.4 ประเพณีการลงแขกทำนา

ประเพณีการลงแขกทำนา เป็นประเพณีอีกประเพณีหนึ่งที่ชาวกรุงศรีอยุธยา รักษาเอาไว้ กล่าวคือ เมื่อถึงฤดูเกี่ยวข้าวชาวนาจะช่วยกันเกี่ยวเกี่ยว ในการเกี่ยวเกี่ยวจะมีการร้องรำทำเพลงร่วมกัน ซึ่งจะได้ทั้งงานได้ทั้งความเบิกบานสำราญใจ และไม่ตรีจิตมิตรภาพ ประเพณีนี้แสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียง ความรักพวกพ้องของชาวกรุงศรีอยุธยา เป็นการปฏิบัติเข้าทำนองสุภาสิตโบราณว่า “ถ้าเหลือกำลังลาก ให้ออกปากบอกแขกช่วยแบกหาม” ประเพณีนี้เป็นเครื่องยืนยันถึงลักษณะนิสัยใจคอของคนไทยได้อีกกรณีหนึ่งด้วย

2.5 ประเพณีเดือน 11 การแข่งเรือ

ประเพณีเดือน 11 การแข่งเรือเป็นการเสี่ยงทายระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับพระมเหสี และพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นพิธีปลอดขวิญกำลังใจแก่ราษฎรมากกว่าจะแข่งกันอย่างจริงจัง เพราะถ้าหากเรือโกรสรมุขเป็นเรือศิระราชสีห์ของพระเจ้าแผ่นดินชนะ ทายว่า ข้าวจะได้อีกมาก จะอุดมสมบูรณ์ ราษฎรก็จะสบายใจ แต่ถ้าหากเรือสมรรถไชยเป็นเรือของพระมเหสีชนะ ทายว่า จะเกิดยุคเข็ญเดือดร้อน จึงเข้าใจว่าในการแข่งเรือทุก ๆ ครั้ง เรือสมรรถไชยของพระมเหสีจะต้องแพ้ทุกครั้ง ประเพณีการแข่งเรือจัดเป็นพระราชพิธีใหญ่ เมื่อเสร็จการแข่งขันแล้วจะมีมหรสพ พระราชทานเลี้ยงขุนนาง และพระราชทานรางวัล ในยามค้ำคืนพระมหากษัตริย์จะเสด็จทางชลมารคแห่รอบพระนครและลอยพระประทีปถวายเป็นพุทธบูชา

2.6 ประเพณีเดือน 12 พิธีจองเปรียงตามประทีป (ชักโคม)

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาพระราชพิธีจองเปรียงตามประทีป (ชักโคม) มีทั้งในพระราชวัง และตามบ้านเรือน ทั้งในพระนคร และนอกพระนคร พิธีนี้มีกำหนด 15 วัน การพระราชพิธีจองเปรียง ลดชุดโคมลอยนี้ทำในเดือนสิบสอง ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมายเทียรบาลตามคำโบราณกล่าวว่า พิธีจองเปรียงตามประเพณีนี้เป็นพิธีชักโคมขึ้นบูชาพระเป็นเจ้าทั้งสามพระองค์ในศาสนาพราหมณ์ คือ พระอิศวร พระนารายณ์ และพระพรหม ครั้นเมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงมานับถือพระพุทธศาสนา พระราชพิธีนี้จึงเป็นการบูชาพระบรมสารีริกธาตุ พระจุฬามณีในสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ และพระพุทธรูป ได้กำหนดการยกไว้ว่า ถ้าปีใดที่มีอธิกมาส ให้ยกโคมขึ้นตั้งแต่วันแรม 14 ค่ำ ถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือนอ้ายเป็นวันลดโคม หรืออีกนัยหนึ่งกำหนดตามโหราศาสตร์ว่า พระอาทิตย์ถึงราศีพฤษภ พระจันทร์อยู่ราศีพฤษภ เมื่อใดเมื่อนั้นเป็นกำหนดที่จะยกโคม หรืออีกนัยหนึ่งกำหนดด้วยดวงดาวฤกษ์ คือ ดาวลูกไก่ ถ้าเห็นดาวลูกไก่ตั้งแต่หัวค่ำจนรุ่งเมื่อใด เมื่อนั้นเป็นเวลากยกโคม

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 2 ประเพณีไทย

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมเรื่องที่ 2 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

เรื่องที่ 3 วัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรม คือ ลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

วัฒนธรรมเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความเป็นอยู่ ความเจริญ เชิดชูเกียรติของบุคคลและชาติ เพราะชาติใดถ้าไม่มีวัฒนธรรมของตนเอง จะได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยาม เป็นสิ่งที่แสดงถึงอายุและความเจริญของชาติ และเป็นเครื่องมือบังคับให้คนในชาติปฏิบัติตนไปตามธรรมเนียมของคลองธรรม รักหมู่คณะ ส่งเสริมการกระทำดี รวมทั้งการดำรงอยู่ของชีวิตด้วย วัฒนธรรมที่สำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้แก่

3.1 วัฒนธรรมการแต่งกาย

การแต่งกายมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในการสร้างความสุขได้อีกทางหนึ่ง ด้วยเหตุที่มนุษย์รักความสวยงาม และเป็นสิ่งที่หาได้ไม่ยากนัก วัฒนธรรมการแต่งกายของคนในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นอยู่ และมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยภาวะของบ้านเมือง วัฒนธรรมการแต่งกายสมัยกรุงศรีอยุธยามีดังนี้

1) การแต่งกายของคนชั้นสูง คนชั้นสูงมักจะแต่งกายตามขนบธรรมเนียมประเพณีของราชการ ซึ่งเจ้านายหรือข้าราชการผู้ใหญ่ทั้งหลายใช้กัน และพวกผู้ดีมีสกุล ผู้หญิงทั้งหลายถือเป็นแบบอย่างเพราะแสดงให้เห็นว่าอยู่ในสังคมชั้นสูง

2) การแต่งกายของชาวบ้าน ชาวบ้านจะนุ่งโจงกระเบน พวกทางเหนือผู้ชายมักไว้ผมยาว ส่วนพวกทางใต้มักตัดผมให้สั้น สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผู้ชายตัดผมทรงมหาดไทย ส่วนผู้หญิงคงไว้ผมยาว และห่มผ้าสไบ

3) การแต่งกายเมื่อเกิดสงคราม เมื่อเกิดสงครามผู้หญิงอาจต้องช่วยสู้รบหรือให้การสนับสนุน มีการเปลี่ยนทรงผมตัดผมให้สั้นดูคล้ายชาย ทะมัดทะแมงเข้มแข็งขึ้น การนุ่งห่มต้องให้รัดกุม แน่นไม่รุ่มร่าม เคลื่อนไหวได้สะดวก จึงห่มผ้าแบบตะเบงมาน ส่วนผู้ชายไม่มีการเปลี่ยนแปลง

3.2 ภาษา

สำเนียงดั้งเดิมของกรุงศรีอยุธยามีความเชื่อมโยงกับชนพื้นเมือง ตั้งแต่ลุ่มน้ำยมที่เมืองสุโขทัยลงมาทางลุ่มน้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกในแถบสุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ซึ่งสำเนียงดังกล่าวมีความใกล้ชิดกับสำเนียงหลวงพระบาง โดยเฉพาะสำเนียงเหนือของสุพรรณบุรีมีความใกล้เคียงกับสำเนียงหลวงพระบาง ซึ่งสำเนียงเหนือดังกล่าวเป็นสำเนียงหลวงของกรุงศรีอยุธยา ประชาชนชาวกรุงศรีอยุธยาทั้งพระเจ้าแผ่นดิน จนถึงไพร่ฟ้าราษฎรก็ล้วนตรัส และพูดจาสำเนียงเหนือในชีวิตประจำวัน ซึ่งปัจจุบันเป็นการละเล่นโขนที่ต้องใช้สำเนียงเหนือ โดยหากเปรียบเทียบกับสำเนียงกรุงเทพฯ ในปัจจุบันนี้สำเนียงเหนือในสมัยนั้นถือว่าเป็นสำเนียงบ้านนอกถิ่นเล็ก ๆ ของราชธานีที่แปร่ง และเยื้องจากสำเนียงมาตรฐานของกรุงศรีอยุธยา

ภาษาดั้งเดิมของกรุงศรีอยุธยาปรากฏอยู่ในโองการแข่งน้ำ ซึ่งเป็นร้อยกรองที่เต็มไปด้วยฉันทลักษณ์ที่แพร่หลายแถบแคว้นสองฝั่งลุ่มแม่น้ำโขงมาแต่ดึกดำบรรพ์ และภายหลังได้พากันเรียกว่า โคลงมณฑกคติ เนื่องจากเข้าใจว่าได้รับแบบแผนมาจากอินเดีย ซึ่งแท้จริงคือ โคลงลาว หรือโคลงห้า ที่เป็นต้นแบบของโคลงฉันท์ และโคลงสี่สุภาพ โดยในโองการแข่งน้ำเต็มไปด้วยศัพท์แสงพื้นเมืองของไทย-ลาว ส่วนคำที่มาจากบาลี-สันสกฤต และเขมรมีอยู่น้อย โดยหากอ่านเปรียบเทียบก็จะพบว่าสำนวนภาษาใกล้เคียงกับข้อความในจารึกสมัยสุโขทัย และพงศาวดารล้านช้าง

ด้วยเหตุที่กรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ใกล้ทะเล และเป็นศูนย์กลางการค้านานาชาติ ทำให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ต่างกับบ้านเมืองแถบสองฝั่งโขงที่ห่างทะเล อันเป็นเหตุที่ทำให้มีลักษณะที่ล่าช้ากว่า จึงสืบทอดสำเนียงและระบบความเชื่อแบบดั้งเดิมไว้ได้เกือบทั้งหมด ส่วนภาษาในกรุงศรีอยุธยาก็ได้รับอิทธิพลของภาษาจากต่างประเทศจึงรับคำในภาษาต่าง ๆ มาใช้ เช่น คำว่า กุหลาบ ที่ยืมมาจากคำว่า กุล็อบ ในภาษาเปอร์เซีย ที่มีความหมายเดิมว่า น้ำดอกไม้ และยืมคำว่า ปาตรี (Padre) จากภาษาโปรตุเกส แล้วออกเสียงเรียกเป็น บาทหลวง เป็นต้น

3.3 อาหารไทย

สมัยกรุงศรีอยุธยาถือว่าเป็นยุคทองของไทย เพราะได้มีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศมากขึ้น ทั้งชาวตะวันตก และตะวันออก จากเอกสารของชาวต่างประเทศ ได้กล่าวถึงคนไทยกินอาหารแบบเรียบง่าย มีปลาเป็นหลัก มีต้ม แกง และคาดว่ามีการใช้น้ำมันประกอบอาหาร เป็นประเภทน้ำมันมะพร้าว และกะทิมากกว่าไขมัน หรือน้ำมันจากสัตว์ อาหารสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น หนอนกะทิ วิธีทำคือ ตัดต้นมะพร้าวและเอาหนอนที่อยู่ในต้นมะพร้าวมาให้กินกะทิ แล้วนำมาทอดก็กลายเป็นอาหารชาววัง ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีวิธีการถนอมอาหาร เช่น การนำไปตากแห้ง หรือการทำเป็นปลาเค็ม มีอาหารประเภทเครื่องจิ้ม เช่น น้ำพริกกะปิ ในสมัยนี้นิยมบริโภคสัตว์น้ำมากกว่าสัตว์บก โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ไม่นิยมนำมาฆ่าเพื่อใช้เป็นอาหาร แกงปลาต่าง ๆ ที่ใช้เครื่องเทศ เช่น แกงที่ใส่หัวหอม กระเทียม สมุนไพรหวาน และเครื่องเทศแรง ๆ เพื่อดับกลิ่นคาวของปลา หลักฐานจากการบันทึกของบาทหลวงชาวต่างชาติที่แสดงให้เห็นว่าอาหารของชาติต่าง ๆ เริ่มเข้ามามากขึ้นในสมเด็จพระนารายณ์ เช่น ญี่ปุ่น โปรตุเกส เหล้าองุ่นจากสเปนเปอร์เซีย และฝรั่งเศส สำหรับอิทธิพลของอาหารจีนคาดว่าเริ่มมีมากขึ้นในช่วงยุคกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ที่ไทยติดสัมพันธ์กับชาติตะวันตก ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอาหารไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้รับเอาวัฒนธรรมจากอาหารต่างชาติ โดยผ่านทางกรรมสัมพันธ์ไมตรีทั้งทางการทูต และทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ และจากหลักฐานที่ปรากฏทางประวัติศาสตร์ว่า อาหารต่างชาติส่วนใหญ่แพร่หลายอยู่ในราชสำนัก ต่อมาจึงกระจายสู่ประชาชน และกลมกลืนกลายเป็นอาหารไทยไปในที่สุด

3.4 การละเล่นสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี

สมัยกรุงศรีอยุธยา

การละเล่นสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏในกฎมณเฑียรบาล ในพิธีออกสนามใหญ่ เดือน 5 ขึ้น 5 ค่ำ มีการเล่นระบำซ้ายขวา โหม่งครุ่มกายก ในพิธีอาสาสุข เดือน 11 มีโหม่งครุ่มซ้ายขวา ระบำ ฯลฯ

โหม่งครุ่ม เรียกกันตามเสียงฆ้องและกลอง วิธีเล่นมีหลายกระบวน คือ ตีไม้ อย่างหนึ่ง ตีกลองอย่างหนึ่ง และทำท่าทางอีกอย่างหนึ่ง

กระบวนที่ 1 เต้นตีไม้ ปากร้องว่า “ถัดท่าถัด” เต้นไปรอบ ๆ กลอง

กระบวนที่ 2 ฆ้องตี โหม่งนำ คนเล่นตีไม้รับจังหวะ 2 - 3 ครั้ง ยกเท้าข้างหนึ่ง แล้วเอี้ยวไปตีกลองพร้อมกัน

กระบวนที่ 3 ทำท่าชูไม้ เอาปลายเกยกัน เรียกว่า “บัวตูม” แล้วชูไม้เอาปลาย ถ่างออก เรียกว่า “บัวบาน” กับเอาโคนไม้มาจดที่ปากยื่นปลายออก เรียกว่า “ข้างประสานงา” เมื่อทำท่าเหล่านี้ให้ยืนยกเอาไปตามจังหวะ

การรำทำทั้งสามในการเล่นโหม่งครุ่มจึงมีต่อกัน ดังนี้

ท่าที่ 1 ถวายบังคมแล้วลุกขึ้นตีไม้เต้นเวียนรอบกลองร้อง “ถัดท่าถัด” ไปตาม จังหวะฆ้อง 3 รอบ แล้วเปลี่ยนเป็นท่าที่ 2

ท่าที่ 2 ตีฆ้องรัวเป็นสัญญาณให้หยุดยืนรอบกลอง รำทำบัวตูมบัวบานไปตาม จังหวะฆ้อง แล้วเปลี่ยนเป็นท่าที่ 3

ท่าที่ 3 ตีฆ้องย่าสัญญาณก่อน แล้วให้จังหวะตีไม้ 3 หน ตีกลอง 1 หน แล้วตีไม้ เวียนรอบกลองร้อง “ถัดท่าถัด” ต่อไป

ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีหลักฐานปรากฏในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ มหาราชว่ามีการให้จัดแสดงโขน และการแสดงประเภทอื่นขึ้นในพระราชวังหลวงของกรุงศรี อยุธยา ในลักษณะที่กล่าวได้ว่าเกือบจะเหมือนกับรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยที่ปรากฏอยู่ใน ประเทศไทยในปัจจุบัน และที่แพร่หลายไปยังประเทศเพื่อนบ้าน โดยในระหว่างที่ ราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยายังมีสัมพันธ์ทางการทูตโดยตรงกับฝรั่งเศส

สมัยกรุงธนบุรี

สมัยกรุงธนบุรี มีช่วงระยะเวลาสั้นเพียง 14 ปี ประกอบกับบ้านเมืองต้องผจญ กับศึกสงครามอยู่เป็นประจำ เมื่อว่างจากการศึกสงครามก็ต้องทำการบูรณะฟื้นฟูประเทศ ช่วงระยะ ดังกล่าวการเล่นเกมและกีฬาพื้นเมืองจึงเป็นการเล่นในลักษณะฝึกฝนการต่อสู้ป้องกันตัว เพื่อ เตรียมสำหรับการศึกสงครามเป็นหลัก สำหรับการ เล่นเกมและกีฬาพื้นเมืองเพื่อการสนุกสนาน รื่นเริงของชาวบ้านก็ปรากฏให้เห็นในยามบ้านเมืองว่างเว้นจากสงคราม ความมุ่งหมายในการ เล่นเกมและกีฬาพื้นเมือง โอกาสที่เล่นเกมและกีฬาพื้นเมืองและลักษณะของการเล่นเกมและ

กีฬาพื้นเมืองในสมัยธนบุรี จึงมีลักษณะเหมือนในสมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือ เล่นเกมและกีฬาพื้นเมืองเพื่อฝึกฝนร่างกายเป็นการเตรียมพร้อมทำศึกสงคราม เล่นเกมและกีฬาพื้นเมืองเพื่อเป็นการสนุกสนานรื่นเริงผ่อนคลายความตึงเครียด ในยามว่างจากศึกสงครามและว่างจากงานประจำ โอกาสที่เล่นเกมและกีฬามักเล่นกันในยามว่างจากงานประจำหรือในโอกาสที่มีการเฉลิมฉลอง งานพระราชพิธี งานพิธีการ งานรื่นเริงตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ลักษณะของการเล่นเกมและกีฬาพื้นเมืองที่เล่นเพื่อเป็นการฝึกหัดการต่อสู้ ได้แก่ ตีคลี การต่อสู้บนหลังม้า ชนช้าง มวยไทย มวยปล้ำ กระบี่กระบอง กายกรรม ลอดบ่วง ดังปรากฏลักษณะของการเล่นเกมและกีฬาพื้นเมืองในหนังสือลิลิตเพชรมงกุฎ และยังมีการเล่นเกมและกีฬาพื้นเมืองที่เล่นเพื่อความเพลิดเพลิน เป็นการสนุกสนานรื่นเริงในเทศกาลต่าง ๆ ได้แก่ ชนโค ชนไก่ ชนโคคน วิ่งวัว วิ่งควาย วัว แข่งเรือ ตะกร้อ สะบ้า สกา หมากรูก ลิงชิงหลัก ปลาหลงวน อีโปง ไม้หึ่ง และไม้จำ เป็นต้น ซึ่งก็จะคล้ายคลึงกับการเล่นเกมและกีฬาพื้นเมืองในสมัยกรุงศรีอยุธยานั่นเอง

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 3 วัฒนธรรมไทย

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมเรื่องที่ 3 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

เรื่องที่ 4 ศิลปะไทย

4.1 วรรณกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีไทยตั้งแต่ พ.ศ. 1893 ถึง พ.ศ. 2310 นับเป็นเวลายาวนาน ถึง 417 ปี มีกวีและวรรณคดีจำนวนมาก ลักษณะวรรณกรรมจึงค่อนข้างหลากหลาย ในเนื้อหามีลักษณะสำคัญร่วมกันประการหนึ่ง คือ ผู้แต่งวรรณกรรมเป็นชนชั้นสูงและมีความสัมพันธ์กับราชสำนักสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น วรรณกรรมสำคัญ ได้แก่ ลิลิตโองการแช่งน้ำ แต่งขึ้นเพื่อใช้ในพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ลิลิตยวนพ่าย ลิลิตพระลอ มหาชาติคำหลวง กาพย์มหาชาติ และหนังสือจินตตามณี แบบเรียนเล่มแรกของคนไทย อาจกล่าวถึงวรรณกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ ดังนี้

4.1.1 ลิลิตโองการแช่งน้ำหรือประกาศแช่งน้ำโคลงห้า

(ที่มา : <https://www.google.co.th/search?biw=1366&bih=666&tbm=isch&sa=1&ei=U7O8WrDZM4jzvATC3JSoCg&q=ลิลิตโองการแช่งน้ำหรือประกาศแช่งน้ำ>)

ลิลิตโองการแช่งน้ำหรือประกาศแช่งน้ำโคลงห้า เป็นวรรณคดีเก่าแก่ที่สันนิษฐานว่าแต่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นลิลิต ซึ่งประกอบด้วย ร่ายตันและโคลงห้าหรือมณฑกคติ จัดเป็นหนังสือที่อ่านเข้าใจยากมาก เนื่องจากถ้อยคำสำนวนเป็นคำภาษาไทยโบราณ บางตอนแต่งเป็นคำอรรถคำสวดลึกซึ้ง หนักแน่น เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ บางตอนใช้ถ้อยคำแข็งกร้าว ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์สะเทือนใจหวาดหวั่นพรันพรึง จึงนับได้ว่าลิลิตเรื่องนี้แต่งได้เหมาะสมกับความมุ่งหมายคือ เพื่อใช้อ่านหรือสวดในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เนื้อความหลักของลิลิตโองการแช่งน้ำเริ่มด้วยร่ายสามบท เป็นคำสรรเสริญพระนารายณ์ พระอิศวร และพระพรหม ต่อมาเป็นโคลงและร่าย เนื้อความว่าด้วยการสร้างโลกตามคติไตรภูมิ แล้วอัญเชิญพระรัตนตรัย ฝีสางเทวดา และผู้มีฤทธานุภาพทั้งหลายมาชุมนุมเพื่อเป็นพยานในพิธี แล้วจึงเป็นคำสาปแช่งให้ผู้คิดร้ายไม่เชื่อต่อสมเด็จพระรามาธิบดีต้องประสบภัยพิบัตินานัปการ และอวยพรผู้ที่เชื่อตรงจงรักภักดีให้มีความสุข และมีลาภยศ

4.1.2 มหาชาติคำหลวง

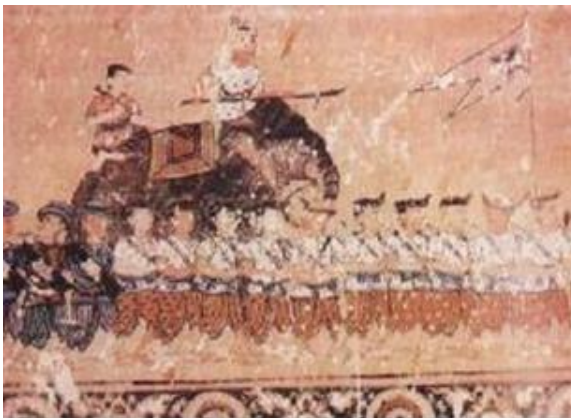

(ที่มา : <https://www.google.co.th/search?biw=1366&bih=666&tbm=isch&sa=1&ei=qrO8WoWlHsXNvgT716ugCA&q=มหาชาติคำหลวง&oq=มหาชาติคำหลวง>)

มหาชาติคำหลวง เป็นหนังสือคำหลวงเล่มแรกที่พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ ให้กวีนักปราชญ์ราชบัณฑิตหลายคนช่วยกันแต่ง แปลคาถาบาลีเป็นคำประพันธ์ไทยหลายอย่าง มีทั้งโคลง ร่าย กาพย์ และฉันท์ นอกจากนี้จะมีสำนวนโวหารและถ้อยคำไพเราะเต็มไปด้วย รสวรรณคดี เช่น ความโศก ความงามตามธรรมชาติ เป็นต้น อีกทั้งยังให้ความรู้ด้านภาษา เกี่ยวกับคำโบราณ คำเพลง และคำเขมร

หนังสือมหาชาติคำหลวงมีหลายอย่างหลายสำนวนด้วยกัน เช่น กาพย์มหาชาติ มหาชาติกลอนเทศน์ เป็นต้น

4.1.3 ลิลิตยวนพ่าย

(ที่มา : <https://www.google.co.th/search?biw=1366&bih=666&tbm=isch&sa=1&ei=VrS8Wv6wO8j2vgsDmLiABQ&q=ลิลิตยวนพ่าย>)

ลิลิตยวนพ่าย เป็นวรรณคดีที่แต่งเป็น ลิลิต ประกอบด้วย ร่ายต้นสลักับโคลงต้น บาทกฤษร มีถ้อยคำสำนวนลึกซึ้งเข้าใจยาก อีกทั้งคำโบราณ และภาษาสันสกฤตปะปนอยู่มาก นอกจากเป็นหนังสือที่ใช้บทพรรณนาโวหารได้ ละเอียดไพเราะงดงามแล้วยังให้ความรู้ทาง ประวัติศาสตร์และโบราณคดีอย่างมากแก่ ผู้อ่าน

4.1.4 ลิลิตพระลอ

ลิลิตพระลอ เป็นลิลิตเรื่องเอก ที่แต่งเป็นลิลิตสุภาพ มีร้อยสุภาพและโคลงสุภาพเป็นส่วนใหญ่ บางบทเป็นร้อยโบราณและร้อยต้น วรรณคดีสโมสรยกให้เป็นยอดลิลิต อีกทั้งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นตำราของหนังสือลิลิตในยุคต่อมา

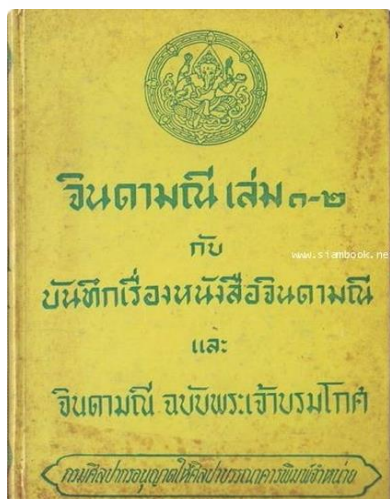
(ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q=ลิลิตพระลอ&tbm>)

4.1.5 กาพย์มหาชาติ

กาพย์มหาชาติ เป็นวรรณกรรมทางพุทธศาสนา โบราณเรียกว่า "กลอนสวด" เนื่องจากใช้สวดเป็นทำนองต่าง ๆ ตามวิหารหรือศาลารายรอบพระอุโบสถ เรียกอย่างหนึ่งว่า "สวดโ้อั้ววิหารราย" มีทำนองการแต่งเป็นร้อยยาวด้วยภาษาง่าย ๆ ไม่มีคำศัพท์โบราณ ทำให้กาพย์มหาชาติน่าอ่านน่าฟังมากกว่ามหาชาติคำหลวง

หนังสือกาพย์มหาชาติเท่าที่ค้นพบมีเพียงสามกัณฑ์ คือ กัณฑ์ประเวศน์ กัณฑ์กุมาร และกัณฑ์สักการบรรพ ส่วนกัณฑ์ที่เหลือนอกจากนี้ น่าจะสูญหายไปเมื่อครั้งเสียกรุง

4.1.6 หนังสือจินตามณี แบบเรียนเล่มแรกของคนไทย

(ที่มา

: <https://teen.mthai.com/education/145315.html>)

หนังสือจินตามณี เป็นหนังสือแบบเรียนเก่าแก่มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องการใช้สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ การแจกถูก การผันอักษร อักษรศัพท์ อักษรเลข การสะกด การันต์ การแต่งคำประพันธ์ ชนิดต่าง ๆ และกลบท ปราศกกลบท อยู่ 60 ชนิด จากการที่จินตามณีของพระโหราธิบดี เป็นแบบเรียนไทยมาก่อนจนเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของแบบเรียนไทย ทำให้หนังสือแบบเรียนไทยในยุคต่อมาหลายเล่มใช้ชื่อตามว่า "จินตามณี" เช่นเดียวกัน เช่น จินตามณีฉบับความแปลก จินตามณีครั้งแผ่นดินพระเจ้าบรมโกศ จินตามณีฉบับกรมหลวงวงษาธิราชสนิท จินตามณีฉบับพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ และจินตามณีฉบับพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ เป็นต้น

4.2 สถาปัตยกรรม

4.2.1 สถาปัตยกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา

ศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยาสร้างขึ้นในอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ในระยะเวลา 417 ปี ซึ่งมีศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เกิดขึ้นมาก ล้วนมีรูปแบบเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน และมีวิวัฒนาการเปลี่ยนไปตามสภาพบ้านเมืองแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ

ศิลปะอยุธยาตอนต้น สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 1893 จนถึงสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถใน พ.ศ. 2031 ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบศิลปะลพบุรี หรือศิลปะเขมรกับศิลปะอู่ทอง นิยมสร้างปราสาทเป็นประธานของวัดโดยมีลักษณะปราสาทเลียนแบบเขมรแต่สูงชะลูดกว่า เช่น ปราสาทประธานวัดพุทไธสวรรย์ ปราสาทประธานวัดมหาธาตุ

ที่มา : <https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSDwZ2fgQ6BKgpKa57ggKdazhtKkU-Nyi7FIF0sJYlchrD6PkAZtQ>

ศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จไปประทับที่เมืองพิษณุโลกใน พ.ศ. 2006 จนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองใน พ.ศ. 2172 สถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะสุโขทัย นิยมสร้างเจดีย์รูปทรงลังกาแบบสุโขทัย แทนปราสาทแบบเขมร เช่น พระมหาสถูปสามองค์วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระเจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

ที่มา : <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTO4JCVAMmD2xO5SE44xC2zUOyXr5OnSRLC0bcLEQjdMMKp8vuxkw>

ศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. 2172 จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2310 เป็นช่วงเวลาที่ศิลปะเขมรเข้ามามีอิทธิพลอีกครั้ง เช่น พระปรางค์ประธานวัดไชยวัฒนาราม ปราสาทพระนครหลวง เป็นต้น นอกจากนี้ยังนิยมสร้างพระเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองเป็นลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมกรุงศรีอยุธยา เป็นต้น

ที่มา : <https://encrypted-tbn2.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRvCDhbbbDBrj0izXsCk3g6-mITWZLDf8cwp1PYHn0E7OKZ4LuA>

ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275 - 2301) เป็นช่วงการบูรณปฏิสังขรณ์และนิยมสร้างพระเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง เช่น การบูรณปฏิสังขรณ์พระมหาเจดีย์วัดภูเขาทอง เป็นต้น

สถาปัตยกรรมแบบอื่น ๆ คือ โบสถ์ วิหาร สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นนิยมทำขนาดใหญ่มากเป็นโถงสี่เหลี่ยมก่อด้วยอิฐผนังอาคารเจาะเป็นช่องแคบ ๆ เรียกว่า ลูกฟัก เพื่อระบายลมและมีแสงส่องผ่าน ยังไม่มีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง พอถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง อาคารมีขนาดเล็กลง ก่อผนังทึบ อาคารสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ฐานอาคารนิยมทำเป็นรูปโค้งคล้ายท้องเรือ มีการเจาะหน้าต่างที่ผนังตกแต่งซุ้มประตูหน้าต่างประดับใช้กระเบื้องเคลือบมุงหลังคามีการนำเอาศิลปะการก่อสร้างอาคารของยุโรปเข้ามาผสม เกิดการสร้างอาคาร 2 ชั้น โบสถ์ วิหาร เช่น ตำหนักพระพุทโธฆาจารย์ วิหารวัดตึก วิหารวัดเจ้าย่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ได้แก่ พระราชวัง และพระตำหนักต่าง ๆ ของกรุงศรีอยุธยาถูกทำลายไปมากจนยากที่จะหารูปแบบที่แท้จริงได้ มีเพียงรากฐานเท่านั้น ที่พอมิเค้าโครงให้เห็นอยู่บ้าง เป็นพระที่นั่งอยู่นอกกรุงศรีอยุธยา เช่น พระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี ตำหนักพระนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตำหนักธารเกษม จังหวัดสระบุรี เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีสถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัยของประชาชน เรียกว่า เรือนไทย นิยมสร้างเป็นเรือนชั้นเดียว ยกพื้นสูงใต้ถุนโปร่งมี 2 ลักษณะ คือ เรือนเครื่องผูกปลูกด้วยไม้ไผ่ ใช้เส้นหวาย และตอกเป็นเครื่องผูกรัด เป็นที่อยู่ของชาวบ้านทั่วไป และเรือนเครื่องสับ

ปลูกด้วยไม้อาศัยวิธีเข้าปากไม้โดยบากเป็นร่องในต้นไม้แต่ละตัว แล้วนำมาสับประกบกันเป็นที่อยู่ของผู้มีฐานะดี

4.2.2 สถาปัตยกรรมสมัยกรุงธนบุรี

ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นยุคของการสร้างบ้านแปลงเมือง จึงมีการก่อสร้างเป็นจำนวนมาก อาทิ พระราชวัง ป้อมปราการ กำแพงพระนคร พระอารามต่าง ๆ ลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยนี้ ล้วนสืบทอดมาจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ฐานอาคารจะมีลักษณะอ่อนโค้งดูรูปเรือสำเภา ทรงอาคารจะสอบชะลูดขึ้นทางเบื้องบน ส่วนประกอบอื่น ๆ ของอาคารก็ไม่แตกต่างจากกรุงศรีอยุธยามากนัก เป็นที่น่าเสียดายว่าสถาปัตยกรรมสมัยกรุงธนบุรี มักได้รับการบูรณะ ซ่อมแซมในสมัยหลังหลายครั้งด้วยกัน ลักษณะในปัจจุบันจึงเป็นแบบสถาปัตยกรรมในรัชกาลที่บูรณะครั้งหลังสุด เท่าที่ยังปรากฏเค้าเดิมในปัจจุบัน ได้แก่

วัดอรุณราชวราราม

ที่มา : <https://twentysixteen376.files.wordpress.com/2016/04/30709246.jpg?w=300&h=200>

1) วัดอรุณราชวราราม หรือวัดแจ้ง เดิมชื่อวัดมะกอก เป็นวัดโบราณที่มีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เล่ากันว่าเหตุที่วัดมะกอกได้รับพระราชทานนามใหม่ว่า วัดแจ้งสืบเนื่องมาจากที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ทรงล่องเรือมาตามลำน้ำเจ้าพระยา เพื่อหาชัยภูมิที่ตั้งพระนครแห่งใหม่ และเมื่อถึงบริเวณวัดมะกอกนั้นเป็นเวลารุ่งแจ้งพอดี ซึ่งถือว่าเป็นมงคลฤกษ์ จึงหยุดนำไพร่พลขึ้นพัก และได้เลือกบริเวณนั้นเป็นราชธานีแห่งใหม่ วัดแห่งนี้จึงกลายเป็นวัดในเขตพระราชฐาน จากนั้นได้โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาใหม่ทั้งพระอาราม มีพระประสงค์จะให้ เป็นเขตพุทธาวาสแบบเดียวกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ของกรุงศรีอยุธยาแล้วพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดแจ้ง” เพื่อให้มีความหมายถึงการที่เสด็จถึงวัดนี้ในตอนรุ่งอรุณ จึงได้มีฐานะเป็นพระอารามหลวงสำคัญของแผ่นดินมาตลอดสมัยกรุงธนบุรี

ป้อมวิไชยประสิทธิ์

ที่มา : https://twenty-sixteen376.files.wordpress.com/2016/04/wichai_prasit.jpg?w=300&h=201

2) ป้อมวิไชยประสิทธิ์ เป็นป้อมสำคัญที่ใช้ป้องกันข้าศึกตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้านตะวันตก ทางเหนือของปากคลองบางหลวง (คลองบางกอกใหญ่) โดยมีป้อมคู่กันอยู่ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศตะวันออก โดยป้อมวิไชยประสิทธิ์สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เดิมชื่อ ป้อมบางกอกหรือป้อมวิไชยเอนทร์ ตั้งตามชื่อของเจ้าพระยาวิไชยเอนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) ชาวกรีกที่ เป็นผู้กราบบังคมทูลให้สร้างป้อมแห่งนี้ เพื่อป้องกันเรือรบของฮอลันดา ต่อมาเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี ได้ทรงสร้างพระราชวังขึ้นบริเวณป้อมนี้ พร้อมกับปรับปรุงป้อมพระราชทานนามว่า “ป้อมวิไชยประสิทธิ์”

4.3 ประติมากรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา

ประติมากรรม ส่วนมากสร้างจากเหตุการณ์ทางพระพุทธศาสนา พระพุทธรูปหล่อด้วยสำริด หรืออาจทำด้วยวัสดุอื่น เช่น สกัต์จากศิลา ทำด้วยไม้ ปูนปั้น ดินเผา และทองคำ พระประธานในโบสถ์วิหารเป็นพระปูนปั้น หรือสำริดขนาดใหญ่โตคับโบสถ์ สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายนิยมสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่อง

นอกจากนี้ ยังมีการสร้างพระพิมพ์ทำเป็นพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ บนแผ่นเดียวกันเรียกว่า พระแผง หรือพระกำแพงห้าร้อย มักนิยมทำพระพิมพ์เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องประทับอยู่ภายในเรือนแก้ว

ประติมากรรมที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา แบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ

1) ยุคแรก เริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตั้งแต่ พ.ศ. 1893 จนถึงสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) พ.ศ. 1991 ในยุคนี้ประติมากรรมยังนิยมทำตามแบบฝีมือช่างอู่ทองอยู่ ดังจะเห็นได้จากพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสร้างก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยา

ถึง 26 ปี ในยุคแรก ๆ ของกรุงศรีอยุธยา ยังไม่มีพระพุทธรูปที่มีลักษณะเฉพาะตน ส่วนมากจะมีลักษณะผสมเป็นแบบศิลปะอุทอง ลพบุรี และสุโขทัย ปะปนกันไป

2) ยุคที่สอง เริ่มจากสมัยพระบรมไตรโลกนาถไปจนถึงสมัยพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. 2173 พระพุทธรูปในยุคนี้นิยมทำางพระพักตร์ พระรัศมีตามแบบอย่างศิลปะสุโขทัย และนิยมทำปางมารวิชัย ปางป่าเลไลยก์ ปางประทานอภัย ไม่นิยมสร้างปางลีลา และปางสมาธิ

3) ยุคที่สาม เริ่มตั้งแต่แผ่นดินพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. 2173 มาจนถึงเสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2310 รวมเวลา 157 ปี โดยอาศัยช่วงเวลาที่ยาวนานของกรุงศรีอยุธยา โดยเฉพาะในช่วงหลังจากกรุงศรีอยุธยาได้เจริญสัมพันธ์ไมตรี มีการติดต่อค้าขายกับชาวกำพูชา และต่างชาติมากขึ้น ทั้งชาวยุโรปและชาวจีน ดังนั้น ช่างและศิลปินแขนงต่าง ๆ จึงรับเอาอิทธิพลทางศิลปะและวิทยาการมาจากต่างชาติเหล่านั้นมาสร้างงานประติมากรรม

งานศิลปกรรมในยุคนี้เน้นหนักไปทางด้านสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมมากกว่าด้านประติมากรรมทำให้การสร้างพระพุทธรูปไม่ก้าวหน้าไปกว่าเดิม แต่ในยุคนี้มีพระพุทธรูปที่มีลักษณะเฉพาะของยุคที่นิยมสร้างกันมาก คือ พระพุทธรูปทรงเครื่องแบบราชาธิราช ซึ่งมีทั้งแบบทรงเครื่องใหญ่ และทรงเครื่องน้อย โดยส่วนมากนิยมสร้างปางประทานอภัย

อย่างไรก็ตาม ประติมากรรมสมัยกรุงศรีอยุธยาแม้จะไม่ให้ความรู้สึกที่สมบูรณ์ด้านความงามหรืออุดมคติมากนัก แต่พระพุทธรูปสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยเฉพาะพุทธรูปทรงเครื่องต่าง ๆ ถือเป็นลักษณะพิเศษของประติมากรรมเป็นพระพุทธรูปของสมัยกรุงศรีอยุธยาที่บ่งบอกถึงความพยายามที่จะสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง พระพุทธรูปเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงของผู้คนยุคนั้นได้เป็นอย่างดี และส่วนมากเป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยสำริดมากกว่าอย่างอื่น

นอกจากงานประติมากรรมแล้ว งานด้านแกะสลักไม้ทั้งที่เป็นพระพุทธรูปและลวดลายตกแต่งก็มีมากในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งงานประติมากรรมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นความสามารถขั้นสูงของช่างในสมัยนั้น

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 4 ศิลปะไทย

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมท้ายเรื่องที่ 4 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

เรื่องที่ 5 การอนุรักษ์มรดกไทย

มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องและมองเห็นได้ ได้แก่ โบราณสถาน อนุสาวรีย์ สถาปัตยกรรม อาคารกลุ่มอาคาร ย่านชุมชนท้องถิ่น เมืองเก่า แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี แหล่งภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม โบราณวัตถุ และผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ เป็นต้น

มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องหรือแสดงออกมาทางกายภาพได้ ได้แก่ ภูมิปัญญาความรู้ ความหมาย ความเชื่อ ความสามารถ ขนบธรรมเนียมประเพณีจารีตที่บุคคลหรือชุมชนได้สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตอยู่ และได้ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมาจนถึงปัจจุบัน

การอนุรักษ์ เป็นการดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ โดยการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องแต่ละแห่งนั้น อาจทำได้ด้วย การป้องกัน การสงวนรักษา การบูรณะ การปฏิสังขรณ์ หรือการประยุกต์การใช้สอย การอนุรักษ์มีวิธีการในระดับที่แตกต่างกันแล้วแต่สถานการณ์และปัจจัยอื่นๆ ในแต่ละกรณี โดยอาจจะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธีร่วมกัน และให้หมายรวมถึงการอนุรักษ์เพื่อรื้อฟื้น ฟื้นฟู เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ และการสืบสานให้ยังคงมีอยู่ต่อไป

การอนุรักษ์มีวิธีการในระดับต่าง ๆ กัน ดังนี้

1. การป้องกันการเสื่อมสภาพ
2. การสงวนรักษา
3. การเสริมความมั่นคงแข็งแรง
4. การจำลองแบบ
5. การบูรณะ
6. การปฏิสังขรณ์
7. การประกอบคืนสภาพ
8. การประยุกต์การใช้สอย

หลักการในการอนุรักษ์

1. พึงรักษาความแท้ของแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีค่าความสำคัญ หาได้ยากไว้ โดยแก้ไขน้อยที่สุด ควรอนุรักษ์ด้วยวิธีป้องกันการเสื่อมสภาพ วิธีการสงวนรักษา วิธีการเสริมความมั่นคงแข็งแรงเท่านั้น ทั้งนี้ให้หลีกเลี่ยงการรบกวนหลักฐานดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่ และไม่ควรถูกก่อสร้างทับลงบนซากสิ่งก่อสร้างเดิม

2. อนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เป็นปูชนียสถานอันเป็นที่เคารพบูชา โดยไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงลักษณะ สี และทรวดทรงซึ่งจะทำให้มรดกวัฒนธรรมนั้นด้อยคุณค่าหรือเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ไป

3. อนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่ยังมีประโยชน์ใช้สอยอยู่อย่างต่อเนื่อง การเสริมสร้าง หรือต่อเติมสิ่งที่เป็นชิ้นใหม่สามารถทำได้เพื่อความเหมาะสมในการใช้งาน โดยไม่จำเป็นต้องสร้างให้เหมือนส่วนของเดิม แต่สิ่งที่เพิ่มขึ้นใหม่นั้นจะต้องกลมกลืน และไม่ทำให้มรดกวัฒนธรรมนั้นด้อยค่าลงไป

4. ศึกษาโดยละเอียดว่าแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีการอนุรักษ์โดยมีการแก้ไขมาก่อนแล้ว บุรณะแก้ไขมาแล้วกี่ครั้ง ผิดถูกอย่างไร ระยะเวลาานเท่าไร การอนุรักษ์ใหม่ที่จะทำไม่จำเป็นจะต้องใช้แบบใดแบบหนึ่งเสมอไป แต่ให้มีกระบวนการพิจารณาเลือกแบบที่เหมาะสมที่สุดเป็นหลัก เพื่อให้แหล่งมรดกวัฒนธรรมนั้นคงคุณค่า และความสำคัญมากที่สุด

5. ไม่ควรเคลื่อนย้ายแหล่งมรดกวัฒนธรรม หรือชิ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรม ไปยังสถานที่ตั้งใหม่ ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนหลักการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ยกเว้นพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วเห็นว่าเป็นวิธีการสุดท้ายในการป้องกันการชำรุดเสียหาย หรือการโจรกรรม โดยจะต้องนำมรดกวัฒนธรรม หรือชิ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมนั้นมารักษาไว้ในสถานที่ปลอดภัยและถูกต้องตามกฎหมาย โดยต้องจำลองแบบชิ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมที่ถอดย้ายมานั้นไปประกอบไว้แทน ณ ที่ตั้งเดิม และต้องมีการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมคือ การใช้ประโยชน์ และการรักษาแหล่งมรดกวัฒนธรรมไว้ ณ บริเวณที่ค้นพบอย่างยั่งยืนและเหมาะสม

6. การก่อสร้างหรือฟื้นฟูแหล่งมรดกวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ตามความต้องการในปัจจุบัน จะต้องมาจากการออกแบบและการตัดสินใจที่มีกระบวนการศึกษาข้อมูลรูปแบบ และที่ตั้งดั้งเดิมอย่างครบถ้วน ที่จะไม่ก่อให้เกิดการสื่อความหมายที่ผิดและบิดเบือนข้อมูลคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม

7. อนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมโดยวิธีการปฏิสังขรณ์ เพื่อประโยชน์ในการอธิบาย สื่อความหมายควรเป็นไปตามข้อมูลหลักฐานที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ ศึกษาอย่างมีเหตุผล และเป็นที่ยอมรับ โดยให้คำนึงถึงการที่จะสามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ในอนาคต

8. อนุรักษ์มรดกสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่น ให้คำนึงถึงการพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาของชุมชน โดยงานที่ต่อเติมบนสิ่งก่อสร้างหรือในบริเวณชุมชนพื้นถิ่นนั้นควรเคารพคุณค่าทางวัฒนธรรมและลักษณะตามแบบดั้งเดิม ที่ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ แนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การวิจัย บันทึก จัดเก็บข้อมูล ส่งเสริมให้มีการสืบสานระบบการก่อสร้าง และทักษะฝีมือช่างพื้นถิ่นในทุกกระดับ อาจใช้วัสดุใหม่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงการแสดงออกของภาพลักษณ์ ผิดสัมผัส รูปทรงไปจากโครงสร้างและวัสดุของเดิมที่สืบเนื่องมา

9. อนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมประเภทย่าน ชุมชน และเมืองประวัติศาสตร์ มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ควรบูรณาการนโยบายของรัฐและการวางผังเมืองในทุกระดับให้สอดคล้องกัน การรักษาความ

ดั้งเดิมของแหล่งมรดกวัฒนธรรมประเภทย่าน ชุมชน และเมืองประวัติศาสตร์ ต้องไม่ละเลย การตรวจสอบด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่าน ชุมชน และเมืองประวัติศาสตร์ เช่น รูปแบบแผนผังของเมือง การแบ่งพื้นที่ดิน และโครงข่าย การคมนาคมความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งก่อสร้าง พื้นที่โล่ง และพื้นที่สีเขียว ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้น รูปลักษณะของสิ่งก่อสร้างและการใช้สอยเดิมที่มีความหลากหลาย

10. อนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เป็นซากสิ่งก่อสร้างซึ่งมีคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ให้รักษาไว้ตามสภาพเดิมหลังการขุดแต่ง แต่ต้องป้องกันมิให้ มีความเสียหายต่อไป

11. เนื่องจากภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์เป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่ยังประกอบด้วย พืชพันธุ์ที่มีชีวิต การบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องมีความสำคัญอย่างยิ่ง ควรรักษาสภาพไว้ไม่ให้ เปลี่ยนแปลงด้วยการปลูกทดแทนโดยเร็ว และวางแผนการดูแลในระยะยาวไว้ในการฟื้นฟู จะต้องมีการศึกษาวิจัยจากหลักฐานที่ยังหลงเหลืออยู่จากการตรวจสอบทางโบราณคดี หรือจาก เอกสารหลักฐานที่เชื่อถือได้โดยผ่านการตรวจสอบรับรองผลจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว และเคารพ ต่อพัฒนาการในลำดับต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องมาของแหล่งนั้น ๆ การฟื้นฟูอาจดำเนินการเฉพาะ ในบางส่วนที่อยู่ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อเผยให้เห็นความตั้งใจของการออกแบบ ที่สัมพันธ์กันของภูมิทัศน์โดยรวมในพื้นที่นั้น

12. การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมใดๆ ก็ตามจะต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตชุมชน ที่สอดคล้องกับสภาพโดยรอบ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมในฐานะที่เป็นส่วนประกอบสำคัญที่มีผล ต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงในคุณค่า และลักษณะเฉพาะของมรดกวัฒนธรรม

13. การอนุรักษ์สภาพโดยรอบและภูมิทัศน์วัฒนธรรมควรดำเนินการตั้งแต่ การจัดให้มีระเบียบ กฎหมาย และระเบียบเฉพาะ มีแผนการอนุรักษ์แผนการบริหารจัดการ ที่มีประสิทธิภาพ การกำหนดขอบเขตโบราณสถานต่อเนื่อง และเขตกันชนรอบบริเวณ แหล่งมรดกวัฒนธรรม หรือมาตรการอื่น ๆ เพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและลักษณะเฉพาะ ของแหล่งมรดกวัฒนธรรม ตลอดจนการจำกัดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาพื้นที่

14. มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ถือเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างคุณค่าและความหมาย รวมทั้งเกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ จึงจะต้องพิจารณาร่วมกันและคำนึงถึง มาตรการในการอนุรักษ์ไว้ด้วย

จะเห็นได้ว่า ชนชาติไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีความมั่งคั่ง เจริญรุ่งเรือง ทั้งทางด้านวรรณกรรม ประติมากรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมตลอด ระยะเวลาสี่ร้อยกว่าปีที่เป็นราชธานีของไทย ซึ่งถือเป็นมรดกตกทอดมาที่ทรงคุณค่า ถึงแม้จะมี บางประเพณี และบางวัฒนธรรมได้สูญหายไปตามกาลเวลา เนื่องจากไม่สอดคล้องกับวิถีการ ดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน แต่ยังมีวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั่งเดิมอีกหลายอย่างที่ยังคงได้รับการ ฟื้นฟู อนุรักษ์และสืบทอดมาถึงรุ่นลูกหลานในปัจจุบัน และแม้ในสมัยกรุงธนบุรี จะมีระยะเวลา

ที่เป็นราชธานีของไทยในระยะสั้น ๆ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นสมัยที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมและประเพณี ที่ทรงคุณค่าที่ลูกหลานไทยทุกคนควรมีความภาคภูมิใจ และอนุรักษ์สืบทอดให้เป็นมรดกไทยให้กับลูกหลานภายหน้าสืบไป

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 5 การอนุรักษ์มรดกไทย
(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมเรื่องที่ 5 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3

บทเรียนจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

สาระสำคัญ

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี มีเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นมากมายในเรื่องสงครามช้างเผือก การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 สงครามยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช การกอบกู้เอกราชของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ตัวชี้วัด

1. เล่าเหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี
2. เลือกแนวทางในการนำบทเรียนจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 สงครามช้างเผือก
- เรื่องที่ 2 การเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 1
- เรื่องที่ 3 สงครามยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- เรื่องที่ 4 การเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2
- เรื่องที่ 5 การกอบกู้เอกราชของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

เวลาที่ใช้ในการศึกษา

30 ชั่วโมง

สื่อการเรียนรู้

1. ชุดวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย รหัสรายวิชา สค22020
2. สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา

เรื่องที่ 1 สงครามช้างเผือก

1. ความเป็นมา

สงครามช้างเผือก เป็นสงครามก่อนการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่หนึ่ง สงครามมีสาเหตุมาจาก ในปี พ.ศ. 2106 พระเจ้าบุเรงนอง ทรงส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเพื่อทูลขอช้างเผือก 2 เชือก เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาในขณะนั้นมีช้างเผือกอยู่ทั้งหมด 7 เชือก ฝ่ายขุนนางจึงมีความเห็นเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งต้องการให้ส่งช้างเผือกไปถวายแก่พระเจ้าบุเรงนองเพื่อหลีกเลี่ยงสงคราม ส่วนอีกฝ่ายอันได้แก่ พระรามศวรร พระยาจักรี พระสุนทรสงครามไม่เห็นด้วยกับการส่งช้างเผือกไป เนื่องจากจะเป็นการอ่อนข้อให้หงสาวดี ในที่สุดสมเด็จพระมหาจักรพรรดิก็ทรงมีพระบรมราชโองการไม่ประทานช้างเผือก แล้วมีพระราชสาสน์ตอบกลับไปดังนี้

“ช้างเผือกย่อมเกิดสำหรับบุญบารมีของพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นเจ้าของ เมื่อพระเจ้าหงสาวดีได้บำเพ็ญธรรมให้ไฟบุญรณคงจะได้ช้างเผือกมาสู่บารมีเป็นมั่นคงอย่าได้ทรงวิตกเลย”

พร้อมรับสั่งให้เตรียมไพร่พลพร้อมรับศึกอย่างเข้มแข็ง ทางฝ่ายพระเจ้าบุเรงนองได้ยกทัพรวมพลที่เมืองเมาะตะมะ จัดทัพใหญ่ออกเป็น 5 ทัพ มีเจ้าเมืองเชียงใหม่ควบคุมกองเรือเสปียง ล่องลงมาถึงเมืองตาก รวมไพร่พลเป็นจำนวนประมาณ 500,000 คน ส่วนทางอยุธยาได้เตรียมพลพร้อมรบและเรือรบจำนวนมาก เพื่อป้องกันการโจมตีจากทัพหลวงของหงสาวดีทางด้านเจดีย์สามองค์ แต่เหตุการณ์ไม่เป็นดังที่คาดไว้ กองทัพพม่ากลับยกทัพมาทางด้านแม่ละเมา และเข้าตีกำแพงเพชรจนชนะ แล้วแยกทัพไปตีสุโขทัย เนื่องด้วยทางสุโขทัยมีกำลังน้อยกว่ามาก แต่ก็สู้รบอย่างเต็มความสามารถ แต่ท้ายที่สุดก็ถูกพม่ายึดเมืองได้สำเร็จ จากนั้นพม่าจึงล้อมเมืองพิษณุโลก พระมหาธรรมราชาที่ต่อสู้เต็มความสามารถเช่นกัน แต่เกิดไข้ทรพิษขึ้นในเมืองและเสปียงอาหารก็หมดจึงยอมจำนน หลังจากทัพพม่าได้หัวเมืองฝ่ายเหนือแล้วจึงบังคับให้พระมหาธรรมราชาและเจ้าเมืองถือน้ำกระทำสัตย์ให้อยู่ใต้บังคับของพม่า พร้อมทั้งสั่งให้ยกทัพตามลงมาเพื่อตีกรุงศรีอยุธยาด้วย

ในเวลาต่อมา กองทัพพม่าก็ยกมาประชิดเขตเมืองใกล้ทุ่งลุมพลี พระมหาจักรพรรดิทรงให้กองทัพบก กองทัพเรือ ระดมยิงใส่พม่าเป็นสามารถ แต่สู้ไม่ได้จึงถอย ทางพม่าจึงยึดได้ป้อมพระยาจักรี (ทุ่งลุมพลี) ป้อมจำปา ป้อมพระยามหาเสนา (ทุ่งหันตรา) แล้วล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่นาน พระมหาจักรพรรดิทรงเห็นว่าพม่ามีกำลังมาก การที่จะออกไปรบเพื่อเอาชัยคงจะยากนัก จึงทรงสั่งให้เรือรบนำปืนใหญ่ล่องไปยิงทหารพม่าเป็นการถ่วงเวลาให้เสปียงอาหารหมดหรือเข้าฤดูน้ำหลากพม่าคงจะถอยไปเอง แต่พม่าได้เตรียมเรือรบและปืนใหญ่มาจำนวนมากยิงใส่เรือรบไทยพังเสียหายหมด แล้วตั้งปืนใหญ่ยิงเข้ามาในพระนครทุกวันถูกชาวบ้านล้มตายเป็นบ้านเรือน วัด เสียหายมาก ทางพระเจ้าบุเรงนอง จึงมีพระราชสาสน์มาว่า จะรบต่อไปหรือยอมเป็นไมตรี เนื่องด้วยทางไทยเสียเปรียบมาก พระมหาจักรพรรดิจึงทรงยอมเป็นไมตรี ทำให้ฝ่ายไทยต้องเสียช้างเผือกจาก 2 เชือก เป็น 4 เชือก และทุกปีต้องส่งช้างให้ 30 เชือก พร้อมเงิน 300 ชั่ง

จับตัวพระยาจักรี ไปเป็นตัวประกัน นอกจากนี้ยังจะขอเก็บภาษีอากรจากเมืองมะริดที่ขึ้นกับไทย อีกด้วย ขณะนั้นสมเด็จพระนเรศวรทรงพระชนมายุได้ 9 พรรษา ถูกนำเสด็จไปประทับที่กรุงหงสาวดี เพื่อเป็นองค์ประกันด้วย

2. การถอดองค์ความรู้

สงครามช้างเผือกเป็นสงครามที่เกิดขึ้นหลังจากพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ ถูกกลุ่มแม่ทัพมอญลอบปลงพระชนม์เพื่อชิงราชสมบัติ บุเรงนองซึ่งปราบกบฏสำเร็จแล้วได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าหงสาวดีได้ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2106 เนื่องจากสมเด็จพระมหาจักรพรรดิไม่ทรงยอมมอบช้างเผือกให้ตามที่ขอมา บุเรงนองยกทัพมาทางหัวเมืองฝ่ายเหนือผ่านด่านแม่ละเมาและตีเมืองพิษณุโลกได้ ทำให้พระมหาธรรมราชาต้องถวายเป็นสหายอยู่ข้างฝ่ายหงสาวดี สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงยอมหย่าศึกกับพระเจ้าบุเรงนอง

จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ ทำให้กรุงศรีอยุธยาต้องมอบช้างเผือกให้แก่พระเจ้าหงสาวดี 4 เชือก ส่วยช้าง ปีละ 30 เชือก เงิน ปีละ 300 ชั่ง ภาษีอากรที่เมืองมะริดเก็บได้ และยอมให้นำตัวพระรามเสวย พระยาจักรี และพระสุนทรสงคราม ไปกรุงหงสาวดี บุเรงนองได้แวะเมืองพิษณุโลกและขอพระนเรศวร ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุ 9 พรรษา ไปเลี้ยงดูที่กรุงหงสาวดี อีกด้วย

3. บทเรียนที่ได้เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และความมั่นคงของชาติ

หากมองตามสภาพเหตุการณ์สงครามครั้งนี้ พม่าเป็นผู้มาห้ำหั่นเชิง ลองกำลังกรุงศรีอยุธยา ก่อน จึงใช้ข้ออ้างเรื่องช้างเผือก แต่เมื่อนำกำลังมาล้อมกรุงศรีอยุธยาแล้วก็คงจะรู้ว่ายากที่จะตีกรุงศรีอยุธยาได้ง่าย ๆ และหากแม้จะพิชิตได้ก็เกิดความเสียหายอย่างมหาศาล ดังนั้น หากจะตีอยุธยาให้ได้ต้องกลับไปเตรียมทัพมาให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ สิ่งที่ทำได้คือ ไม่ห้กหาญกรุงศรีอยุธยาจนเกินไป จึงยกเอาแค่เงื่อนไขในระดับที่กรุงศรีอยุธยายังรับได้ เพื่อที่จะสร้างภาพลักษณ์เกียรติยศศักดิ์ศรีให้ทั้งสองฝ่าย ทางด้านหงสาวดีเองก็ได้รับผลประโยชน์ที่ต้องการ หรือแม้กระทั่งกรุงศรีอยุธยาเองจะสามารถรักษาตัวเองเอาไว้ได้ แม้จะต้องเสียอะไรไปบ้าง แต่ก็ไม่ได้ตกเป็นประเทศราช และไม่ถึงขั้นแพ้สงคราม

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 1 สงครามช้างเผือก

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมท้ายเรื่องที่ 1 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

เรื่องที่ 2 การเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 1

1. ความเป็นมา

สงครามเสียกรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2112

การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่หนึ่ง เป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างอาณาจักรพม่า และอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา อันเป็นผลมาจากพระเจ้าบุเรงนองต้องการได้กรุงศรีอยุธยาเป็นประเทศราช และอาจถือได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากสงครามช้างเผือก ในปี พ.ศ. 2106 ที่ทรงตีกรุงศรีอยุธยาไม่สำเร็จ ความขัดแย้งภายในกรุงศรีอยุธยาระหว่างสมเด็จพระมหาจักรพรรดิกับเจ้าเมืองพิษณุโลก พระมหาธรรมราชา ซึ่งมีพระทัยฝักใฝ่พม่าได้นำไปสู่ความพินาศของกรุงศรีอยุธยาในที่สุดจนกระทั่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพให้กับอาณาจักรอยุธยาในอีก 15 ปีต่อมา

ก่อนการเสียกรุง

พระมหาธรรมราชา เสด็จไปเฝ้าพระเจ้าบุเรงนองในปี พ.ศ. 2108 โดยทรงกล่าวโทษว่ากรุงศรีอยุธยาวางแผนกำจัดพระองค์ พระเจ้าบุเรงนองจึงให้พระมหาธรรมราชาเป็นเจ้าเมืองประเทศราช ทรงพระนามว่า พระศรีสรรเพชญ์ เจ้าฟ้าพิษณุโลก หรือเจ้าฟ้าสองแคว อันอยู่ในฐานะกบฏต่ออาณาจักรกรุงศรีอยุธยา พระมหาจักรพรรดิกับพระมหินทรอิทธิราช เสด็จขึ้นไปเมืองพิษณุโลก ในขณะที่พระมหาธรรมราชาเสด็จไปหงสาวดีแล้วนำพระวิสุทธิกษัตริย์พร้อมด้วยพระเอกาทศรถ มาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาเมื่อพระมหาธรรมราชาทราบเรื่องจึงให้ไปเข้ากับหงสาวดีอย่างเปิดเผย ถึงแม้ว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิจะทรงนำพระชายา พระโอรสและพระธิดาของพระมหาธรรมราชาลงมายังกรุงศรีอยุธยา โดยหวังว่าพระมหาธรรมราชาจะไม่ทรงกล้าดำเนินการใด ๆ ต่อกรุงศรีอยุธยา แต่เหตุการณ์มิได้เป็นเช่นนั้น เมื่อพระมหาธรรมราชาทราบว่าพระอัครชายาและโอรส ธิดาถูกจับเป็นองค์ประกัน ก็ทรงวิตกยิ่งนัก แล้วรีบส่งสาส์นไปยังพระเจ้าหงสาวดีให้ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ก่อนการเสียกรุง พ.ศ. 2112 พระมหาธรรมราชาได้ทรงส่งกองทัพมาร่วมล้อมกรุงศรีอยุธยาร่วมกับทัพใหญ่ของพระเจ้าบุเรงนองด้วย และได้ปฏิบัติหน้าที่สำคัญในกองทัพพม่าด้วย และในปี พ.ศ. 2112 พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 แห่งล้านช้างทรงส่งกองทัพเข้าช่วยเหลือกรุงศรีอยุธยา พระมหาธรรมราชาก็ทรงปลอมเอกสารลงให้กองทัพล้านช้างนำทัพผ่านบริเวณที่ทหารพม่าคอยดักรอ กองทัพล้านช้างจึงแตกพ่ายกลับไป

พระเจ้าบุเรงนองทรงนำทัพเข้ารุกรานกรุงศรีอยุธยาในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2111 ยกเข้ามาทางด้านแม่ละเมา เมืองตาก รวมทั้งหมด 6 ทัพ ประกอบด้วย พระมหาอุปราชา เจ้าเมืองแปร เจ้าเมืองตองอู เจ้าเมืองอังวะ เจ้าเมืองเชียงใหม่ และเชียงใหม่ เข้ามาทางเมืองกำแพงเพชร โดยได้เกณฑ์หัวเมืองทางเหนือ รวมทั้งเมืองพิษณุโลกมาร่วมสงครามด้วยรวมจำนวนได้กว่า 500,000 นาย ยกทัพลงมาถึงพระนครในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน โดยให้พระมหาธรรมราชาเป็นกองหลังดูแลคลังเสบียง ทัพพระเจ้าบุเรงนองก็ตั้งค่ายรายล้อมพระนครอยู่ไม่ห่าง การตั้งรับภายในพระนคร ส่งผลให้มีการระดมยิงปืนใหญ่ของข้าศึกทำลายอาคารบ้านเรือนอยู่ตลอด ทำให้

ได้รับความเสียหายอย่างมาก ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาเมื่อทราบข่าวหัวเมืองทางเหนือเป็นของพม่าแล้ว จึงเตรียมรบอยู่ที่พระนคร นำปืนนารายณ์สังหารยิงไปยังกองทัพพระเจ้าหงสาวดีที่ตั้งอยู่บริเวณทุ่งลุมพลี ถูกทหาร ช้าง ม้าล้มตายจำนวนมาก พม่าจึงถอยทัพมาตั้งที่บ้านพราหมณ์ให้พ้นทางปืน แล้วพระเจ้าหงสาวดีจึงเรียกประชุมการศึก พระมหาอุปราชาเห็นสมควรให้ยกทัพเข้าตีไทยทุกด้านเพราะมีกำลังมากกว่า แต่พระเจ้าหงสาวดีไม่เห็นด้วยเพราะกรุงศรีอยุธยามีทำเลดี มีน้ำล้อมรอบ จึงสั่งให้ตีเฉพาะด้านตะวันออกเพราะคูเมืองแคบที่สุด พม่าพยายามจะทำสะพานข้ามคูเมืองโดยนำดินมาถมเป็นสะพาน พระมหาเทพนายกองรักษาด่านอย่างเต็มความสามารถ โดยให้ทหารไทยใช้ปืนยิงทหารพม่าที่ขนดินถมเป็นสะพานเข้ามา ทำให้พม่าล้มตายจำนวนมาก จึงถอยข้ามคูกลับไป

พระเจ้าบุเรงนอง ทรงพยายามโจมตีอยู่นานจนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2112 ก็ยังไม่ได้กรุงศรีอยุธยา อีกทั้งยังสูญเสียกำลังพลเป็นจำนวนมาก พระองค์ทรงพยายามเปลี่ยนที่ตั้งค่ายอยู่หลายระยะ ภายหลังทรงย้ายค่ายเข้าไปใกล้กำแพงเมือง จนทำให้สูญเสียพลอย่างมาก ระหว่างการสงคราม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิประชวร และสวรรคตในเวลาต่อมา สมเด็จพระมหินทราธิราชขึ้นครองราชย์และทรงบัญชาการรบแทน พระเจ้าบุเรงนองจึงถามพระมหาธรรมราชาว่าจะทำอย่างไรให้ชนะศึกโดยเร็ว พระมหาธรรมราชาทรงแนะนำพระยารามเป็นแม่ทัพสำคัญหากได้ตัวมาการยึดพระนครจักสำเร็จ จึงมีสาส์นมาถึงพระอัครชายาว่า “...การศึกเกิดจากพระยารามที่ยุงให้พี่น้องต้องทะเลาะกัน ถ้าส่งตัวพระยารามมาให้พระเจ้าหงสาวดีจะยอมเป็นไมตรี...” สมเด็จพระมหินทราธิราช ทรงอ่านสาส์นแล้ว ปรีกษากับข้าราชการต่าง ๆ จึงเห็นสมควรสงบศึกเพราะผู้คนล้มตายกันมากแล้ว สมเด็จพระมหินทราธิราช มีรับสั่งให้ส่งพระสังฆราชออกไปเจรจาและส่งตัวพระยารามให้พระเจ้าบุเรงนองเพื่อเป็นไมตรี แต่พระเจ้าบุเรงนองตรึงบดสัตย์ไม่ยอมเป็นไมตรี ทำให้สมเด็จพระมหินทราธิราช ทรงพิโรธโกรธแค้นในการกลับกลอกของพระเจ้าบุเรงนองอย่างมาก มีรับสั่งให้ขุนศึกทหารทั้งปวงรักษาพระนครอย่างเข้มแข็ง พระเจ้าบุเรงนองเห็นว่ายังไม่สามารถตีกรุงศรีอยุธยาได้ จึงส่งพระมหาธรรมราชา มาเกลี้ยกล่อมให้ยอมแพ้ แต่ถูกทหารไทยเอาปืนไล่ยิงจนต้องหนีกลับไป

พระเจ้าหงสาวดีคิดอุบายจะใช้พระยาจักรีที่จับตัวได้เป็นประกัน เมื่อครั้งสงครามช้างเผือกเป็นไส้ศึก จึงให้พระมหาธรรมราชาทรงเกลี้ยกล่อมพระยาจักรีให้เป็นไส้ศึกในกรุงศรีอยุธยา แล้วแก้มปล่อยตัวออกมา รุ่งเช้าพม่าทำที่เป็นตามหาแต่ไม่พบเลยจับตัวผู้คุมมาตัดหัวเสียบไว้ริมแม่น้ำเพื่อให้ไทยหลงกล สมเด็จพระมหินทราธิราช ทรงดีพระทัยที่พระยาจักรีหนีมาได้จึงทรงแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชาการรบแทนที่พระยาราม

(ที่มา : <https://sites.google.com/site/pongsagorn45434/hetukam-sakhay/seiy-krung-khrang-thi-1>)

ครั้นพระยาจักรีได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรักษาพระนครแล้วจึงดำเนินการสับเปลี่ยนหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ จนกระทั่งการป้องกันพระนครอ่อนแอลง พระยาจักรีได้ใส่ร้ายให้พระศรีสวราชว่าเป็นกบฏจึงถูกสำเร็จโทษ เมื่อเห็นว่าได้เวลาอันควรพระยาจักรีจึงให้สัญญาแก่พม่าเข้าตีกรุงศรีอยุธยาทุกด้าน และให้กองทัพพม่าเข้ายึดพระนครสำเร็จ กรุงศรีอยุธยาจึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าในปี พ.ศ 2112

พระเจ้าบุเรงนองประทับอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาจนกระทั่ง วันศุกร์ขึ้นหกด่ำ เดือนสิบสอง ปีมะเส็ง พ.ศ. 2112 ได้อภิเษกให้สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ขึ้นเป็นกษัตริย์ครองกรุงศรีอยุธยาในฐานะประเทศราช ทรงพระนามว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 1 บางแห่งเรียก “พระสุธรรมราชา” สมเด็จพระมหินทราธิราช พระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนางน้อยใหญ่ ได้ถูกนำไปกรุงหงสาวดีด้วย แต่สมเด็จพระมหินทราธิราช ประชวรและสวรรคตระหว่างทางไปกรุงหงสาวดี พม่าเข้ายึดทรัพย์สินและกวาดต้อนผู้คนกลับไปพม่าเป็นจำนวนมาก โดยเหลือให้รักษาเมืองเพียง 1,000 คน คนที่เหลือก็หนีไปหลบอาศัยอยู่ที่อื่น บ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างทั้งหลายได้รับความเสียหายเป็นอันมาก อาณาจักรอยุธยาจึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าเป็นเวลานาน 15 ปี

2. การถอดองค์ความรู้

หลังจากเสร็จสิ้นสงครามข้างเผือก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้ปรับปรุงบ้านเมืองเพื่อเตรียมรับศึก รวมทั้งสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งเป็นเหตุให้สมเด็จพระมหินทราธิราช พระราชโอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเกิดความขัดแย้งกับพระมหาธรรมราชา เจ้าผู้ครองเมืองพิษณุโลก สมเด็จพระมหินทราธิราช จึงได้ให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ส่งกองทัพมาช่วยตีเมืองพิษณุโลก แต่พระมหาธรรมราชาสามารถป้องกันเมืองไว้ได้

พระเจ้าบุเรงนองทรงทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทรงสถาปนาพระมหาธรรมราชาเป็นเจ้าประเทศราชของกรุงหงสาวดี ปกครองเมืองพิษณุโลกและหัวเมืองฝ่ายเหนือ โดยไม่ขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา จากการขัดแย้งระหว่างพระมหาธรรมราชากับสมเด็จพระมหินทราธิราช ทำให้ทางกรุงศรีอยุธยาอ่อนแอลง

ในปี พ.ศ. 2111 พระเจ้าบุเรงนอง ยกทัพใหญ่มาหมายตีกรุงศรีอยุธยาให้แตกพ่าย กองทัพพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่หลายเดือน แต่ก็ยังไม่สามารถเข้ายึดได้ เพราะทหารกรุงศรีอยุธยาได้ต่อสู้อย่างเข้มแข็ง เพื่อรอให้ถึงฤดูน้ำหลาก ซึ่งจะทำให้กองทัพพม่าตั้งค่ายอยู่ไม่ได้ ระหว่างที่ศึกมาประชิดกรุงนั้น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิประจวบและเสด็จสวรรคตในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2111 พระมหินทร์เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ พระนามว่า สมเด็จพระมหินทราธิราช และทรงต่อสู้ป้องกันกรุงศรีอยุธยาต่อไป หลังจากนั้นทางพม่าได้ใช้กลอุบายให้พระยาจักรีมาเป็นไส้ศึก กรุงศรีอยุธยาจึงเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. 2112

จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ ทำให้สมเด็จพระมหินทราธิราชถูกจับไปเป็นเชลยที่หงสาวดี รวมทั้งข้าราชการบริพารอีกจำนวนหนึ่ง และทำให้กรุงศรีอยุธยาได้กลายเป็นประเทศราชของกรุงหงสาวดีนับแต่นั้นมา ซึ่งนับเป็นการสูญเสียอิสรภาพของคนไทยเป็นครั้งแรก

3. บทเรียนที่ได้เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และความมั่นคงของชาติ

การเสียกรุงครั้งที่ 1 โดยสาเหตุใหญ่มาจากการแตกความสามัคคี ไม่จงรักภักดีต่อชาติและพระมหากษัตริย์ บรรดาขุนนางผู้มีอำนาจทั้งในพระนคร และหัวเมืองใหญ่ต่างมีความรู้สึกแตกแยกแบ่งเขาแบ่งเรา แกร่งแย่งชิงดี กอบโกยอำนาจสู่ตนเอง ทำตนเป็นไส้ศึกให้ฝ่ายตรงข้าม ขาดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของพลเมือง จึงทำให้ไม่อาจรวมพลังต้านทานกองกำลังแสนยานุภาพของข้าศึกศัตรูได้

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 2 การเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 1

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมท้ายเรื่องที่ 2 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

เรื่องที่ 3 สงครามยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

การทำยุทธหัตถี คือ การทำสงครามบนหลังช้างตามประเพณีโบราณของกษัตริย์ในภูมิภาคอนุชานเนย์ เป็นการทำสงครามซึ่งถือว่ามีเกียรติยศ เพราะช้างถือเป็นสัตว์ใหญ่ และเป็นการปะทะกันซึ่ง ๆ หน้า ผู้แพ้อาจถึงแก่ชีวิตได้ การกระทำยุทธหัตถีในประวัติศาสตร์ไทยปรากฏทั้งหมด 4 ครั้ง คือ

1. การชนช้างระหว่างพ่อขุนรามคำแหงมหาราชกับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด พ่อขุนรามคำแหงชนะ

2. การชนช้างที่สะพานป่าถ่าน ระหว่างเจ้าอ้ายพระยากับเจ้ายี่พระยา เพื่อชิงราชสมบัติ ปรากฏว่าสิ้นพระชนม์ทั้งคู่

3. ยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระสุริโยทัยกับพระเจ้าแปร ในปี พ.ศ. 2091 ที่ทุ่งมะขามหย่อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระสุริโยทัยสิ้นพระชนม์บนคอช้าง

4. ยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กับพระมหาอุปราชามังสามเกียด ในปี พ.ศ. 2135 ที่ อ่างทองดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ชัยชนะ

สงครามยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

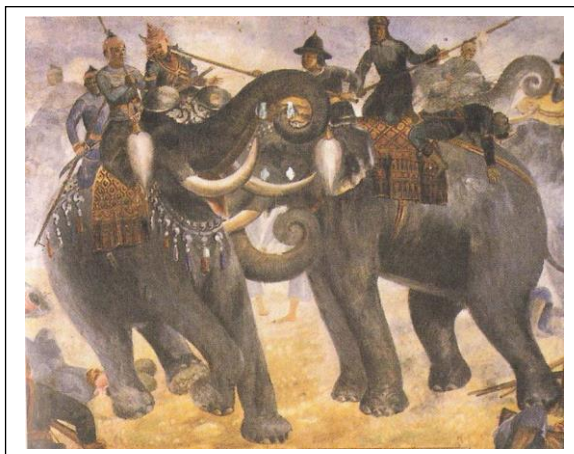
1. ความเป็นมา

สงครามยุทธหัตถี ที่ยกมาเป็นบทเรียนนี้ เป็นการทำสงครามยุทธหัตถีที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2135 ระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา กับพระมหาอุปราชาแห่งกรุงหงสาวดี ผลของสงครามครั้งนั้น ปรากฏว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นฝ่ายชนะถึงแม้จะมีกำลังพลน้อยกว่า

ประวัติสงคราม

ในปี พ.ศ. 2135 พระเจ้านันทบุเรง โปรดให้พระมหาอุปราชา นำกองทัพทหาร 240,000 คน มาตีกรุงศรีอยุธยาหมายจะชนะศึกในครั้งนี้ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงทราบว่าพม่าจะยกทัพใหญ่มาตี จึงทรงเตรียมไพร่พล มีกำลัง 100,000 คน เดินทางออกจากบ้านป่าโมก ไปสุพรรณบุรี ข้ามน้ำตรงท่าท้าวอุทอง และตั้งค่ายหลวงบริเวณหนองสาหร่าย

เช้าวันจันทร์ แรม 2 ค่ำ เดือนยี่ ปีมะโรง พ.ศ. 2135 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถทรงเครื่องพิชัยยุทธ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงช้าง นามว่า เจ้าพระยาไชยานุภาพ ส่วนสมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงช้างนามว่า เจ้าพระยาปราบไตรจักร ช้างทรงของทั้งสองพระองค์นั้นเป็นช้างชนะงา คือช้างมิงาที่ได้รับการฝึกให้รู้จักการต่อสู้มาแล้ว หรือเคยผ่านสงครามชนช้างชนะช้างตัวอื่นมาแล้ว ซึ่งเป็นช้างที่กำลังตกมัน ในระหว่างการรบจึงวิ่งไล่ตามพม่าหลงเข้าไปในแดนพม่า มีเพียงทหารรักษาพระองค์และจาดูรบคบหาเท่านั้นที่ติดตามไปทัน

สงครามยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/73321...>

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทอดพระเนตรเห็นพระมหาอุปราชาทรงพระคชสาร อยู่ในร่มไม้กับเหล่าท้าวพระยา จึงทราบได้ว่าช้างทรงของสองพระองค์หลงถลำเข้ามาถึงกลางกองทัพ และตกอยู่ในวงล้อมข้าศึกแล้ว แต่ด้วยพระปฎิภาณไหวพริบของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงเห็นว่าเป็นการเสียเปรียบข้าศึกจึงไสช้างเข้าไปใกล้ แล้วตรัสถามด้วยค้อนเคยมาก่อนแต่้วยเยาว์ว่า

“พระเจ้าพี่เราจะยืนอยู่ในร่มไม้เล่า เชิญออกมาทำยุทธหัตถีด้วยกันให้เป็นเกียรติยศไว้ในแผ่นดินเถิด ภายหน้าไปไม่มีพระเจ้าแผ่นดินที่จะได้ยุทธหัตถีแล้ว” พระมหาอุปราชาดำเนินดั่งนั้น จึงใส่ช้างนามว่า พลายพัทธกอ เข้าชนเจ้าพระยาไชยานุภาพเสียหลัก พระมหาอุปราชาทรงฟันสมเด็จพระนเรศวรมหาราชด้วยพระแสงของ้าว แต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเบี่ยงหลบทัน จึงฟันถูกพระมาลาหนึ่งขาด จากนั้นเจ้าพระยาไชยานุภาพชนพลายพัทธกอเสียหลัก สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงฟันด้วยพระแสงของ้าวถูกพระมหาอุปราช่าเข้าที่อังสะขวา สิ้นพระชนม์อยู่บนคอช้าง ส่วนสมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงฟันเจ้าเมืองจาปะโรเสียชีวิตเช่นกัน ทหารพม่าเห็นว่าแพ้แน่แล้ว จึงใช้ปืนระดมยิงใส่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้รับบาดเจ็บ ทันใดนั้น ทพหลวงไทยตามมาช่วยทัน จึงรับทั้งสองพระองค์กลับพระนคร พม่าจึงยกทัพกลับกรุงหงสาวดีไป นับแต่นั้นมาก็ไม่มีกองทัพใดกล้ายกทัพมากล้ำกรายกรุงศรีอยุธยาเป็นระยะเวลาอีกยาวนาน

2. การถอดองค์ความรู้

สงครามยุทธหัตถี เริ่มต้นจากพระมหาธรรมราชาได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา มีพระนามว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ปกครองกรุงศรีอยุธยาสืบต่อมา และเมื่อเสร็จสิ้นสงคราม พระมหาธรรมราชาได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา มีพระนามว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ครั้นต่อมาพระเจ้าบุเรงนองได้ส่งพระนเรศวรกลับคืนกรุงศรีอยุธยาหลังจากที่พระองค์ได้อยู่ที่กรุงหงสาวดีเป็นเวลา 6 ปี สมเด็จพระมหาธรรมราชาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีสถาปนาพระนเรศวรขึ้นเป็นพระมหาอุปราชและส่งไปครองเมืองพิษณุโลก และระหว่างที่สมเด็จพระนเรศวรประทับอยู่ที่เมืองพิษณุโลก พระองค์ทรงฝึกฝนไพร่พลให้เข้มแข็งในการศึกสงครามเพื่อเตรียมประกาศเอกราช

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นผู้ที่มีความสามารถในการรบ ทำให้ฝ่ายพม่าหวาดระแวงว่ากรุงศรีอยุธยาจะแข็งเมือง จึงหาทางกำจัดพระนเรศวร แต่พระองค์ทรงทราบแผนการนี้ก่อน จากพระยาเกียรติและพระยารามซึ่งเป็นขุนนางชาวมอญ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จึงทรงประกาศอิสรภาพที่เมืองแครง ไม่ยอมเป็นเมืองขึ้นของกรุงหงสาวดี จนกระทั่ง พ.ศ. 2135 พระมหาอุปราช่าได้ยกกองทัพพม่ามุ่งหวังมายึดกรุงศรีอยุธยาคืนให้ได้ การทำสงครามในครั้งนี้ ได้ทรงกระทำยุทธหัตถีกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช แต่พระมหาอุปราช่าพลาดท่าเสียทีถูกสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ฟันด้วยพระแสงของ้าวจนสิ้นพระชนม์บนคอช้าง ทำให้พม่าต้องถอยทัพกลับไป

จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ ทำให้พม่าไม่ได้ยกทัพมาโจมตีกรุงศรีอยุธยาอีกเป็นเวลานาน และทำให้หัวเมืองต่าง ๆ พากันเกรงขามในความสามารถของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และยอมกลับมาอ่อนน้อมต่อกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง จึงทำให้คนไทยได้อยู่อาศัยอย่างสงบสุขและปลอดภัยจากการรุกรานของศัตรูภายนอกติดต่อกันนานถึง 150 ปี

3. บทเรียนที่ได้เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และความมั่นคงของชาติ

การทำสงครามยุทธหัตถี เป็นสงครามที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำ ความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ และพระปรีชาสามารถในด้านการรบของพระมหากษัตริย์ และการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในครั้งนั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญของพระองค์ท่าน ที่พร้อมจะสละชีวิตเพื่อการปกป้องบ้านเมือง ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ ยังแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพ พระราชปฎิภาณไหวพริบของพระองค์ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อีกทั้งการมองการณ์ไกล และการเตรียมความพร้อมตั้งอยู่ในความไม่ประมาทของพระมหากษัตริย์ไทย ที่ทรงตั้งพระราชหฤทัยฝึกฝนไพร่พลให้มีทักษะความชำนาญในการรบ ได้นำมาซึ่งความเป็นปึกแผ่นของการสร้างชาติ ไม่เป็นเมืองขึ้นของใคร

นอกจากนี้ การรวบรวมไพร่พลเพื่อเข้าร่วมทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้จำนวนถึงหนึ่งแสนคน ได้แสดงให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีของชนชาติไทย ในอดีตยามมีภัย หรือยามศึกทุกคนก็มีความรักชาติรักแผ่นดิน พร้อมออกต่อสู้ศึกสละชีพ เพื่อปกป้องผืนแผ่นดินอย่างไม่กลัวตาย

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 3 สงครามยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมท้ายเรื่องที่ 3 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

เรื่องที่ 4 การเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2

1. ความเป็นมา

ในสมัยที่พระเจ้าเอกทัศปกครองเมืองนั้น บ้านเมืองมีความอยู่เย็นเป็นสุข การค้าขายเจริญก้าวหน้า แต่บ้างก็บันทึกไว้ในสมัยพระเจ้าเอกทัศ ทรงทำให้เมืองถดถอย พระชยามีอำนาจเท่ากับพระเจ้าแผ่นดิน จากเดิมผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรงจะถูกประหารชีวิต แต่กลับเปลี่ยนมาเป็นการริบทรัพย์กลายเป็นของพระชยามา จนทำให้เชื้อพระวงศ์หลายคนไม่พอใจแล้วเริ่มตั้งตนเป็นกบฏ โดยมีความหวังว่าตนจะได้เป็นใหญ่ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนจากขุนนางและชาวบ้าน ทำให้บ้านเมืองเริ่มมีการแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย เพราะเหตุนี้เองที่ทำให้กรุงศรีอยุธยาเริ่มมีความตกต่ำเสื่อมถอยลงไปทุกวัน

เมื่อพระเจ้าอลองพญาแห่งเมืองพม่าได้ทราบถึงปัญหาในกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอลองพญาจึงได้ประกาศสงครามกับเมืองอยุธยา เพื่อที่จะได้เมืองอยุธยาเป็นเมืองขึ้น แต่ในระหว่างการทำศึกพระเจ้าอลองพญาก็ได้สิ้นพระชนม์ลงและพ่ายแพ้กลับไป หลังจากนั้นฝั่งอยุธยาคิดว่าได้โอกาส เจ้าเมืองจึงตอบโต้โดยการส่งทูตไปยุยงให้ประเทศราชต่าง ๆ ของพม่าเกิดการแข็งข้อ เมื่อพระเจ้ามังระกษัตริย์องค์ใหม่ของพม่าได้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงตัดสินใจส่งเนเมียวสีหบดี และมังมหานรธาไปปราบเมืองขึ้นที่แข็งข้อให้หมด

ทัพของเนเมียวสีหบดีก็ได้เข้าตีในแคว้นล้านช้าง เชียงตุงและเชียงใหม่ จึงได้รับชัยชนะด้วยจำนวนคน 20,000 คน ส่วนทัพของมังมหานรธาก็ได้เข้าตีเมืองทวาย และทัพของพระเจ้ามังระก็เข้าตีที่เมืองมณีปุระ หลังจากที่ได้ชัยชนะแล้วทัพของพระเจ้ามังระก็ไปรวมตัวกับทัพของมังมหานรธา รวมเป็นกำลังผลกว่า 30,000 คน หลังจากนั้นพระเจ้ามังระจึงได้ทำการประกาศศึกกับเมืองอยุธยา เพราะเพียงแค่อต้องการทำลายอิทธิพลของเมืองอยุธยาให้สิ้น เพื่อจะได้ไม่มีใครมาขยุงการก่อกบฏอีก โดยพระเจ้ามังระได้ประกาศออกไปว่าหากเมืองใดที่ยอมเข้าร่วมแต่โดยดี โดยส่งกำลังพลส่งเสบียงมาเข้าร่วมด้วยจะเว้นไว้ แต่หากหัวเมืองใดขัดขืนก็จะถูกเผาให้สิ้นในไม่ช้า

พระเจ้าเอกทัศก็ทราบถึงข่าวแล้วได้รวมกำลังพลกว่า 60,000 คน และวางกำลังพลไว้ที่เมืองกาญจนบุรี เมืองสุโขทัย เมืองพิษณุโลก และได้เตรียมกองทัพไว้ตั้งรับที่กรุงศรีอยุธยา ส่วนในฝั่งของพม่าก็ได้เริ่มการโจมตีโดยแบ่งการโจมตีของทัพของเนเมียวสีหบดี โดยเริ่มตีเมืองจากเมืองลำปาง กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก จนไปถึงเมืองอยุธยา ส่วนทางฝ่ายทัพของมังมหานรธาได้แบ่งการโจมตีเป็น 3 ทาง ในทางแรกเป็นการโจมตีจากเมืองเมาะตามะ แล้วตามด้วยเมืองสุพรรณบุรี ทางที่สองโจมตีโดยเริ่มจากเมืองมะริด เมืองเพชรบุรี เมืองชุมพร นนทบุรี ในทางที่เป็นการโจมตีเริ่มจากทวายไปยังเมืองกาญจนบุรี และทั้ง 3 ทัพก็ไปรวมตัวกันที่กรุงศรีอยุธยา และสาเหตุที่ทัพของเนเมียวสีหบดี และทัพของมังมหานรธาสามารถเข้าไปถึงกรุงศรีอยุธยาได้ง่ายก็เพราะว่าการต้านทานของแต่ละเมืองนั้นมีการต้านทานเพียงเล็กน้อยที่เป็นเช่นนี้ ก็เนื่องมาจากความกลัวของหัวเมืองจากการโจมตีของพม่า

พระเจ้าเอกทัศจึงได้ตัดสินใจให้สร้างค่ายล้อมเมืองเอาไว้ทั้ง 8 แห่ง ซึ่งในวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2309 พม่าได้รุกคืบไปอยู่ใกล้กับกำแพงเมืองและได้สร้างค่ายกว่า 27 ค่าย ล้อมรอบกรุงศรีอยุธยาเอาไว้ เมื่อพวกขุนนางรู้ก็พากันกันหนีเอาตัวรอด เพราะคิดว่าอย่างไรกรุงศรีอยุธยาก็ต้องฝ่ายแพ้ให้กับพม่าแน่นอน

ระหว่างที่กองทัพพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่นั้น พระยาตาก (สิน) เห็นว่าไม่อาจจะต่อสู้พม่าได้ จึงรวบรวมสมัครพรรคพวกประมาณ 500 คน ตีฝ่าวงล้อมของกองทัพพม่าออกไปทางทิศตะวันออก และไปตั้งอยู่ที่เมืองจันทบุรี เพื่อหาฐานที่มั่นวางแผนกลับมาตีกองทัพพม่าต่อไป ในที่สุดฝ่ายพม่าที่ตั้งทัพล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่นั้นก็สามารถตีกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จเป็นครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310

จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ ทำให้บ้านเมืองสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ เพราะพม่าได้ทำลายบ้านเรือน และวัดต่าง ๆ ด้วยการจุดไฟเผา รวมทั้งกวาดต้อนผู้คนไปเป็นเชลย และนำทรัพย์สมบัติต่าง ๆ กลับไปเป็นจำนวนมาก

สาเหตุของสงคราม

พระเจ้ามังระ สืบทอดต่อจากพระเจ้ามังลอก พระเชษฐา ใน พ.ศ. 2306 และอาจนับได้ว่า พระเจ้ามังระมีพระราชดำริพิชิตดินแดนอยุธยา นับแต่นั้น ในคราวที่พระเจ้าอลองพญา

เสด็จมาบุกครองอาณาจักรอยุธยาขึ้น พระเจ้ามังระก็ทรงร่วมทัพมาด้วย หลังเสวยราชย์แล้ว ด้วยความที่ทรงมีประสบการณ์ในการสู้รบครั้งก่อน พระเจ้ามังระจึงทรงทราบจุดอ่อนของอาณาจักรอยุธยาพอสมควร และเตรียมงานสงครามไว้เป็นอย่างดี

ในรัชกาลพระเจ้ามังระ มีการปราบกบฏในแคว้นต่าง ๆ และพระองค์ก็ทรงเห็นความจำเป็นต้องลดอำนาจของกรุงศรีอยุธยาลง ถึงขนาดต้องให้แตกสลายหรืออ่อนแอไป เพื่อมิให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวของเหล่าหัวเมืองที่คิดตีตัวออกห่างได้อีก พระองค์ไม่มีพระราชประสงค์ในอันที่จะขยายอาณาเขตอย่างเคยในเวลาไล่เลี่ยกัน หัวเมืองล้านนาและหัวเมืองทวายก็กระด้างกระเดื่องต่ออาณาจักรพม่า พระเจ้ามังระจึงต้องทรงส่งทัพไปปราบกบฏเดี่ยวนั้น ฝ่ายพม่าบันทึกว่าอยุธยาได้ส่งกำลังมาหนุนกบฏล้านนານี้ด้วย แต่พงศาวดารไทยระบุว่า ทหารอยุธยาไม่ได้ร่วมรบ เพราะพม่าปราบปรามกบฏเสร็จก่อนกองทัพอยุธยาจะไปถึง

นอกจากนี้ คาดว่ามีสาเหตุอื่น ๆ อันนำไปสู่การสงครามกับอยุธยาด้วย เป็นต้นว่า อยุธยาไม่ส่งหุยตองจา ที่เป็นผู้นำกบฏมอญ คืบพม่าตามที่พม่าร้องขอ (ตามความเข้าใจของชาวกรุงเก่าพระเจ้ามังระ หมายพระทัยจะเป็นใหญ่เสมอพระเจ้าบุเรงนอง หลังพระเจ้าอลองพญา รุกรานในครั้งก่อน มีการตกลงว่าฝ่ายอยุธยาจะถวายราชบรรณาการ แต่กลับบิดพลิ้ว (ปรากฏใน The Description of the Burmese Empire) หรือไม่ว่าพระเจ้ามังระ มีพระดำริว่า อาณาจักรอยุธยาอ่อนแอ จึงสบโอกาสที่จะเข้าช่วงชิงเอาทรัพย์สินศฤงคาร และจะได้นำไปใช้เตรียมตัวรบศึกกับจีนด้วย

2. การถอดองค์ความรู้

การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 มีสาเหตุ เนื่องจากปัญหาการแย่งชิงอำนาจของชนชั้นปกครองปลายกรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์จนถึงสมัยพระเจ้าเอกทัศ ซึ่งนำไปสู่การกวาดล้างบ้านเมือง อีกทั้งการขาดผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหาร และการรบ ซึ่งผู้แพ้จะถูกฆ่าล้างโคตร เพื่อไม่ให้เป็นภัยต่อพม่า หรือถูกจองจำ ถูกถอดยศ ยิงเกิดการชิงอำนาจบ่อยเท่าใด บ้านเมืองก็ยิ่งอ่อนแอเท่านั้น นอกจากนี้ได้เกิดความแตกสามัคคีในหมู่ข้าราชการ โดยแตกเป็นสองฝ่ายตามแต่เจ้านายตน แม้จะมีข้าศึกประชิดเมือง ข้าราชการก็ไม่สามารถสามัคคีกันได้ จากสาเหตุข้างต้นจึงส่งผลให้เศรษฐกิจในสมัยนั้นตกต่ำ เพราะไพร่พลถูกเกณฑ์ไปรบ ไม่มีเวลาทำมาหากิน พ่อค้าต่างชาติไม่กล้าเข้ามาค้าขาย ทำให้บ้านเมืองขาดเสถียรภาพเมื่อพม่าล้อมจึงเสียกรุงในที่สุด

3. บทเรียนที่ได้เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และความมั่นคงของชาติ

การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เกิดจากการขาดความสามัคคี ความอ่อนแอของกองทัพ กระทั่งคนในชาติเอง อีกทั้งส่วนหนึ่งมาจากการที่ผู้บริหารบ้านเมืองยึดติดอยู่กับการแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัว และหลงใหลกับภาพลวงตาของความมั่งคั่งจนมองไม่เห็นปัญหาที่สะสมอยู่ ที่สำคัญจะเห็นได้จากความเข้มแข็งของผู้รุกราน คือ พม่า ซึ่งมีกองกำลังที่พร้อมจะ

รบทุกเมื่อ จึงส่งผลให้พม่าสามารถตีกรุงศรีอยุธยาและกวาดต้อนผู้คน พร้อมทั้งทำลายสิ่งที่เป็นทรัพย์สินของชาติไทยไปอย่างน่าเสียดาย

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 4 การเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมท้ายเรื่องที่ 4 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

เรื่องที่ 5 การกอบกู้เอกราชของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในช่วงก่อนที่กรุงศรีอยุธยาจะถูกตีแตกในครั้งที่ 2 ขณะที่พม่าล้อมกรุงศรีอยุธยา พระยาวชิรปราการ (ตำแหน่งสุดท้ายของพระเจ้าตากสิน) เจ้าเมืองกำแพงเพชร ซึ่งถูกเรียกตัวมาช่วยรักษากรุง เห็นว่าจะรักษากรุงไว้ไม่ได้ จึงรวบรวมผู้คนได้ประมาณ 500 คน ตีฝ่าแนวรบของทหารพม่าออกไปทางหัวเมืองชายทะเลตะวันออก เมื่อผ่านเมืองใดก็จะส่งทหารเข้าไปชักชวนให้เจ้าเมืองมาร่วมมือกัน ถ้าเมืองใดไม่ยอมก็จะใช้กำลังเข้าโจมตี ทำให้พระเจ้าตากสินมีกำลังมากขึ้น พระเจ้าตากสินเห็นว่าการจะกู้ชาติบ้านเมืองให้สำเร็จนั้นจะต้องมีบารมีเป็นที่นับถือยำเกรงของคนทั้งหลาย จึงประกาศตั้งตนเป็นเจ้าที่เมืองระยอง ด้วยความเห็นชอบของบรรดาทหารและประชาชน หลังจากนั้นจึงเดินทางไปยังจันทบุรี แต่ได้รับการต่อต้าน พระเจ้าตากสิน จึงทรงแสดงความสามารถใช้กลวิธีปลุกใจทหารและสร้างแรงบันดาลใจ โดยให้ทหารหุบหม้อข้าวหม้อแกงก่อนเข้าตี หวังจะไปกินอาหารเมื่อต่อไปในเมือง ซึ่งได้ผลเพราะทหารเกิดกำลังใจที่จะต้องตีเมืองจันทบุรีให้ได้ ไม่เช่นนั้นจะไม่มีอาหารกิน การตีจันทบุรีจึงสำเร็จ และพระเจ้าตากสินจึงใช้เมืองจันทบุรีเป็นศูนย์กลางในการกู้เอกราช การยกทัพของพระเจ้าตากสินที่ตีฝ่าพม่าออกไปมีเส้นทางเดินทัพผ่านไปตามเมืองต่าง ๆ ถ้าพิจารณาตามสถานที่ของจังหวัดในปัจจุบันก็จะผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา – นครนายก – ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา – ชลบุรี – ระยอง – จันทบุรี

เมื่อพระเจ้าตากสินมีกำลังไพร่พลมากขึ้น จึงได้ยกทัพมาตีธนบุรีเป็นด่านแรก ได้ปะทะกับกำลังของนายทองอิน คนไทยที่พม่าแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษากรุง พระเจ้าตากสินชนะจับนายทองอินประหารชีวิต จากนั้นจึงเดินทัพต่อไปที่กรุงศรีอยุธยาในค่ำวันเดียวกันนั่นเอง

ศึกกู้ชาติอย่างแท้จริง ได้เริ่มขึ้นในเช้าวันเพ็ญ เดือน 12 ตรงกับวันศุกร์ที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2310 ณ ค่ายโพธิ์สามต้น ซึ่งอยู่เหนือกรุงศรีอยุธยาขึ้นไปเล็กน้อย มีกองกำลังของพม่าคุมเชิงอยู่ มีสุกี้พระนายกองเป็นผู้บังคับบัญชา พระเจ้าตากสินรบชนะพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้น ซึ่งถือเป็นการกู้เอกราชคืนจากพม่าได้สำเร็จ โดยใช้เวลาเพียง 7 เดือนเศษเท่านั้นนับจากเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310 ปีต่อมาพระเจ้าตากสินได้ย้ายราชธานีจากกรุงศรีอยุธยาไปอยู่ที่กรุงธนบุรี ซึ่งมีชื่อเต็มว่า “กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร” และได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 4

เมื่อขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์แล้ว พระองค์ยังมีได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จครอบคลุมอาณาจักรไทยทั้งหมด เพราะว่าหลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกแล้วแผ่นดินว่างกษัตริย์ บ้านเมืองระส่ำระสาย คนไทยแตกแยกออกเป็นชุมนุมใหญ่น้อยมากมาย แต่ละชุมนุมต่างรบราฆ่าฟันกันเองเพื่อแย่งชิงเสียดินแดนและปล้นสะดมทรัพย์สินหรือเสริมสร้างอำนาจ ซึ่งพระเจ้าตากสินได้ทรงวางแผนการที่จะรวบรวมชุมนุมต่าง ๆ การปราบปรามชุมนุมต่าง ๆ เป็นความจำเป็นทางการเมือง เพราะชุมนุมเหล่านี้ส่วนใหญ่มีความได้เปรียบพระเจ้าตากสินทั้งสิ้น

1. การรวบรวมชุมนุมต่าง ๆ

การรวบรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่น

พ.ศ. 2311 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ให้เตรียมเรือและกำลังจะขึ้นไปตีเมืองพิษณุโลก ครั้นถึงฤดูน้ำนอง สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็เสด็จยกกำลังขึ้นไปทางเหนือ เจ้าพิษณุโลกให้หลวงโกษาอังคัมกำลังมาตั้งรับบริเวณปากน้ำโพ เมื่อกองทัพสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมาถึงก็ได้มีการรบพุ่งกัน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีถูกปืนเข้าที่พระขงฆ์ (แข้ง) กองทัพกรุงธนบุรีจึงถอยกลับคืนพระนคร เจ้าพิษณุโลกทราบข่าวก็ปราบดาภิเษกตัวเองขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่อีก 7 วันต่อมา ก็ถึงแก่พิราลัย ชุมนุมพิษณุโลกก็อ่อนแอลง ไม่นานก็ถูกผนวกรวมกับชุมนุมเจ้าพระฝาง ต่อมาสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้จัดเตรียมกำลังเพื่อทำลายคู่แข่งทางการเมืองคือ กรมหมื่นเทพพิพิธ เจ้าแผ่นดิน “หุ่นเชิด” ของชุมนุมเจ้าพิมาย กรมหมื่นเทพพิพิธสู้ไม่ได้ พระองค์จึงถูกนำตัวกลับมายังกรุงธนบุรี และทรงถูกประหารระหว่างเดือนตุลาคม - เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2311 ราวเดือน 4 พ.ศ. 2312 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ให้เจ้าพระยาจักรี (แขก) เป็นแม่ทัพใหญ่คุมกำลัง 5,000 คน ยกไปตีเมืองนครศรีธรรมราชทางบก เมื่อยกไปถึงท่าหมาก แขวงอำเภอลำพูน แม่ทัพธนบุรีไม่สามัคคี ตีค่ายชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราชไม่พร้อมกัน จึงเสียที สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทราบและประเมินสถานการณ์แล้ว จึงเสด็จยกกองทัพเรือกำลัง 10,000 คน ไปช่วย ขึ้นบกแล้วเคลื่อนทัพต่อไปจนถึงเมืองไชยา ก่อนจะเข้าตีนครศรีธรรมราช ฝ่ายกองทัพเรือธนบุรีก็ไปถึงเช่นกัน กองทัพ กรุงธนบุรีจึงตีได้เมืองนครศรีธรรมราช

ในปี พ.ศ. 2313 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ยกกองทัพขึ้นไปปราบชุมนุมเจ้าพระฝางตีได้เมืองพิษณุโลกแล้วตามไปตีเมืองสวางคบุรี เจ้าพระฝางสู้ไม่ได้ จึงนับได้ว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีปราบปรามชุมนุมต่าง ๆ ลงอย่างราบคาบแล้ว

2. ตีเมืองจันทบุรี

เหตุใดจึงต้องทุบหม้อตีเมืองจันท

เมื่อพระเจ้าตากสินนำทหารเพียง 500 คน แหวกวงล้อมของพม่าออกจากกรุงศรีอยุธยา ทรงมุ่งไปภาคตะวันออกก็เพราะไม่มีกองทัพใหญ่ของพม่าอยู่ย้านนั้น คงมีแต่กองกำลังเล็ก ๆ ตั้งรักษาการไว้แค่ชลบุรี แต่ก็ต้องปะทะกับทหารพม่าถึง 4 ครั้ง เมื่อกิตติศัพท์ที่พระเจ้าตากสินมีชัยชนะต่อกองทหารพม่ามาตลอด ทำให้ราษฎรที่หลบซ่อนอยู่ในป่า และนายช่างที่รวมตัวกันป้องกันครอบครัวจากทหารพม่าเข้ามาสวามิภักดิ์เป็นอันมาก รวมทั้งพระระยอง ชี้อุปญา

ซึ่งว่าราชการเมืองระยอง เมื่อทราบข่าวว่าพระเจ้าตากสินกำลังยกมาด้านตะวันออกเกรงจะทำร้ายตัว จึงไปดักต้อนรับขออ่อนน้อมที่กลางทาง มอบข้าวสารให้หนึ่งเกวียนและเชิญเข้าเมือง แต่พระเจ้าตากสินได้ตั้งค่ายที่วัดลุ่มนอกเมืองระยอง

แม้พระระยองจะอ่อนน้อมต่อพระเจ้าตากสิน แต่กรมการเมืองระยองหลายคนกลับเห็นว่าพระเจ้าตากสินเป็นกบฏ เพราะขณะนั้นกรุงศรีอยุธยายังไม่เสียแก่พม่า จึงคบคิดที่จะเข้าตีค่ายที่วัดลุ่ม แต่มีคนที่สวามิภักดิ์นำความมาบอก พระเจ้าตากสินจึงเตรียมรับแล้ว โต้กลับจนเข้ายึดเมืองระยองได้

ขณะนั้นหัวเมืองใหญ่สุดในทะเลภาคตะวันออกก็คือเมืองจันทบุรี ยังคงมีเจ้าเมืองปกครองตามปกติและมีกำลังมาก พระเจ้าตากสินใคร่หยั่งท่าทีว่าเจ้าเมืองจันทบุรีจะร่วมมือด้วยหรือไม่จึงส่งทูตถือสุภอักษรไปแจ้งว่า พระเจ้าตากสินได้มาตั้งรวบรวมผู้คนที่เมืองระยอง หมายถึงจะไปรบกับพม่าให้พระนครพ้นจากอำนาจข้าศึก ขอให้พระยาจันทบุรีเห็นแก่บ้านเมือง ช่วยกันปราบปรามพม่าให้กรุงศรีอยุธยาผาสุกดังแต่ก่อน

พระยาจันทบุรีรับสาส์นแล้วก็ตอบรับว่าจะมาปรึกษาหารือที่เมืองระยองใน 10 วัน ตอนนี้อยู่สงเสียบียงอาหารมาให้ก่อน ครั้นถึงกำหนด 10 วัน พระยาจันทบุรีก็ไม่ได้มาตามสัญญาส่งแต่กรมการเมืองนำข้าวเปลือกอีก 4 เกวียนมาให้

ต่อมาถึงเดือน 5 ปีกุน พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาแตก คนที่มีกำลังอยู่ตามหัวเมืองก็อยากจะทำตัวเป็นใหญ่กันทั้งนั้นด้วยแผ่นดินว่างอำนาจ พระยาจันทบุรีก็เพื่อด้วยเพราะถูกยุจากคนรอบตัว โดยเฉพาะขุนรามและหมื่นชอง กรมการเมืองระยองที่หนีไปจากการเข้าปล้นค่ายพระเจ้าตากสิน ซ่องสุมกำลังอยู่ที่บ้านประแส แขวงเมืองจันทบุรี คุมสมัครพรรคพวกออกไปปล้นวัวควายช้างม้าของชาวระยองอยู่เนือง ๆ พระเจ้าตากสินเห็นว่าจะต้องปราบปรามให้ราบคาบ จึงนำทหารไปบ้านประแส บ้านไร่ บ้านกรำ เมืองแกลง ระดมยิงด้วยปืนใหญ่จนแตกกระเจิงขุนรามและหมื่นชองหนีไปหาพระยาจันทบุรี

พระยาจันทบุรีคิดว่าพระเจ้าตากสินจะต้องมาตีเมืองจันทบุรีต่อแน่ จึงคบคิดกับขุนรามและหมื่นชอง เห็นว่าเจ้าตากสินมีฝีมือเข้มแข็งทั้งรู้พลก็ชำนาญศึก จะสู้ซึ่งหน้าคงไม่ไหว จำจะใช้อุบายล่อเข้ามาในเมืองก็จะกำจัดได้โดยง่าย

เมื่อคิดได้ดังนั้น พระยาจันทบุรีจึงนิมนต์พระสงฆ์ 4 รูป ให้เป็นทูตไปเชิญพระเจ้าตากสินมาเมืองจันทบุรี แจ้งว่าพระยาจันทบุรีมีความเจ็บแค้นข้าศึกที่มาอำยิกรุงศรีอยุธยาจึงเต็มใจจะมาช่วยพระเจ้าตากสินปราบยุคเชิญ และเห็นว่าเมืองระยองเป็นเมืองเล็กจะเป็นที่รวบรวมกองทัพใหญ่ได้ยาก จึงขอเชิญไปตั้งที่จันทบุรีซึ่งเป็นเมืองใหญ่ และมีอาหารอุดมสมบูรณ์ จะได้ปรึกษาหารือเตรียมยกไปกู้กรุงศรีอยุธยาจากข้าศึกให้จงได้ พระเจ้าตากสินฟังความแล้วก็ไม่ไว้วางใจพระยาจันทบุรี แต่เมื่อปรึกษาแม่ทัพนายกองแล้วเห็นว่าควรจะไปเพื่อให้รู้แน่ หากประสงค์ร้ายก็จะจัดการเสีย

พระเจ้าตากสินนำทัพตามพระสงฆ์ไป 5 วันก็ถึงบางกระจะหัวแหวน ห่างเมือง จันทบุรี 200 เส้น พระยาจันทบุรีให้ปลัดกับขุนหมื่นกรมการเมืองออกมาต้อนรับ บอกว่าจัดที่ ให้ตั้งทำเนียบไว้ที่ริมน้ำปากใต้ตรงข้ามเมือง พระเจ้าตากสินก็สั่งให้ทัพหน้าตามปลัดเมืองไปแต่ ยังไม่ทันถึงเมืองจันทบุรีก็มีผู้มาบอกให้ทราบ ว่า พระยาจันทบุรีพร้อมขุนรามและหมื่นช่องระดมคน ไว้ในเมืองจะออกมาโจมตีตอนข้ามแม่น้ำ พระเจ้าตากสินจึงให้ม้าเร็วไปส่งข่าวทัพหน้า สั่งให้ เลี้ยวกระบวนไปทางเหนือ ตรงไปวัดป่าแก้ว ห่างประตูท่าช้างเพียง 4 เส้น

พระยาจันทบุรีเห็นว่าพระเจ้าตากสินไม่เดินไปตามแผนก็ตกใจ รีบให้ไพร่พล ขึ้นรักษาเชิงเทิน แล้วให้ขุนพรหมธิบาลซึ่งคุ้นเคยกับพระเจ้าตากสินมาก่อน ออกมาเชื้อเชิญให้ เข้าไปในเมือง พระเจ้าตากสินจึงว่าที่พระยาจันทบุรีให้พระสงฆ์ไปเชิญมาคิดอ่านกู้กรุงศรีอยุธยา ก็น่าเข้าใจว่าเป็นความบริสุทธิ์ใจจึงมา แต่เมื่อมาถึงแล้วก็ไม่ได้ออกมาต้อนรับอย่างผู้น้อยกับผู้น้อย เพราะเจ้าเมืองกำแพงเพชรถือศักดินาหมื่น มียศเป็นผู้ใหญ่กว่าพระยาจันทบุรี แต่กลับเรียก ระดมคนเข้าประจำหน้าที่เชิงเทิน ทั้งยังคบหาขุนรามหมื่นช่องที่ทำร้ายเราไว้เป็นมิตร พระยาจันทบุรี ทำเหมือนหนึ่งเป็นข้าศึกกับเรา ถ้าจะให้เราเข้าไปในเมือง พระยาจันทบุรีก็ควรออกมาหาเรา ก่อน หรือส่งตัวขุนรามกับหมื่นช่องออกมา แล้วพระยาจันทบุรีออกมาทำสัตย์สาบานให้เราไว้ใจ จะรักใคร่นับถือเหมือนเป็นพี่น้องกันต่อไป พระยาจันทบุรีก็ตอบออกมาว่าขุนรามหมื่นช่อง มีความกลัวไม่กล้าออกมา ทั้งพระยาจันทบุรีก็ไม่ยอมออก ส่งแต่สำหรับเครื่องเลี้ยงดูมาให้พระเจ้า ตากสินขัดเคืองจึงสั่งให้กลับไปบอกพระยาจันทบุรีว่า เมื่อไม่เห็นแก่ไมตรีแล้วก็รักษาเมืองไว้ให้ดีเถิด พระยาจันทบุรีจึงสั่งปิดประตูเมืองเตรียมรับมือเต็มที่ ด้วยเชื่อว่าตัวมีกำลังมากกว่า

พระเจ้าตากสินรู้สถานะของตัวเองว่าอยู่ในที่คับขันเสียแล้ว ข้าศึกที่อยู่ในเมือง มีกำลังมากกว่า เป็นแต่ครั้นคร้ามไม่กล้าออกมาสู้ซึ่งหน้า แต่ถ้าหากพระเจ้าตากสินล่าถอย เมื่อใด ข้าศึกก็จะออกมาล้อมตีได้หลายทางเพราะชำนาญพื้นที่ และถ้าจะตั้งประจันหน้ากัน ต่อไปก็จะขาดเสบียงอาหาร เหมือนหนึ่งคอยให้ข้าศึกเลือกเวลาโจมตีเอาตามใจชอบ

ด้วยความเป็นชายชาตินักรบ เห็นว่าถ้าชิงลงมือก่อนจะได้เปรียบ จึงเรียก แม่ทัพนายกองมาสั่งว่า “เราจะตีเมืองจันทบุรีในค่ำวันนี้ เมื่อกองทัพพุ่งเข้าเยื้องกินเสร็จแล้ว ทั้งนาย ไพร่ ให้เททิ้งอาหารที่เหลือและต่อยหม้อเสียให้หมด หมายไปกินข้าวเข้าด้วยกันในเมืองพุงนี้ ถ้าตีเอาเมืองไม่ได้ในค่ำวันนี้ ก็จะได้ตายเสียด้วยกันให้หมดทีเดียว”

นายทัพนายกองเห็นอาณัติพระเจ้าตากสินมาแต่ก่อน จึงไม่มีใครกล้าขัดขืน ครั้นเวลาค่ำพระเจ้าตากสินจึงให้ทหารแอบไปข่มตัวมิให้ชาวเมืองรู้ สั่งให้คอยฟังเสียงปืน สัญญาณเข้าปล้นเมืองพร้อมกัน แต่อย่าให้ออกเสียงอื้ออึง จนเมื่อพวกไหนเข้าเมืองได้แล้วจึง ค่อยโห่ร้องขึ้นให้ด่านอื่นรู้ ครั้นพอได้ฤกษ์ 3 นาฬิกา พระเจ้าตากสินก็ขึ้นคอช้างพังคีรีบัญชา ให้อีกปืนสัญญาณบอกทหารให้เข้าปล้นเมืองพร้อมกัน ส่วนพระเจ้าตากสินก็ขับช้างจะพุ่งเข้าพัง ประตูเมือง พวกชาวเมืองที่รักษาอยู่บนกำแพงจึงระดมยิงลงมา นายท้ายช้างเกรงพระเจ้าตากสิน จะเป็นอันตรายจึงเกี่ยวข้างทรงให้ถอยออก พระเจ้าตากสินขัดพระทัยชักพระแสงดาบหันมาจะฟัน

นายท้ายช้างตกใจร้องขอชีวิต แล้วไสช้างกลับเข้าชนบานประตูเมืองพังลง พวกทหารก็กรูกันเข้าประตูเมืองพร้อมโห่ร้อง ทหารพระยาจันทบุรีรู้ว่าข้าศึกเข้าเมืองได้ก็พากันละทิ้งหน้าที่แผ่นหนิเอาตัวรอด พระยาจันทบุรีพาครอบครัวลงเรือหนีไปได้ เมื่อพระเจ้าตากสินสามารถตีเข้าเมืองจันทบุรีได้นั้นเป็นวันอาทิตย์ เดือน 7 ปีกุน พ.ศ. 2310

3. การสร้างกรุงธนบุรี

อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

(ที่มา : <https://siwakon19.wordpress.com/tag/การสถาปนากกรุงธนบุรีเป็นราชธานี>)

“กรุงธนบุรี” เป็นราชธานีต่อเนื่องมาจาก กรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงสถาปนาเป็นเมืองหลวงมาตั้งแต่วันที่ 28 ธันวาคม 2310 และมาสิ้นสุดการเป็นราชธานี เมื่อสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงโปรดฯ ให้ย้ายเมืองหลวงมาอยู่ฝั่งพระนคร เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2325 การเป็นราชธานีของธนบุรีจึงมีระยะเวลายาวนานเพียงแค่ 15 ปีเท่านั้น

การสถาปนากกรุงธนบุรีเป็นราชธานี

เมื่อพระเจ้าตากสินทรงขับไล่พม่าออกไปจากกรุงศรีอยุธยาแล้ว ก็ทรงรวบรวมผู้คนและทรัพย์สินสมบัติ ซึ่งสุกี้พระนายกองยังมีได้ส่งไปยังเมืองพม่า และได้นำมาเก็บรักษาไว้ในค่ายนั้น มีแม่ทัพนายกอง ข้าราชการ และเจ้านายหลายพระองค์ในพระราชวงศ์แห่งกรุงศรีอยุธยาตกค้างถูกกุ่มขังอยู่ในค่าย พระเจ้าตากสินได้ประทานอุปการะเลี้ยงดูตามสมควร ส่วนเมืองลพบุรีก็ยอมอ่อนน้อม ปรากฏว่า ที่ลพบุรีมีพระบรมวงศานุวงศ์ของพระเจ้าเอกทัศนลี้ภัยมาพำนักอยู่มาก พระเจ้าตากสินทรงสั่งให้คนไปอัญเชิญไว้ยังเมืองธนบุรี และกระทำการชุดพระบรมศพของสมเด็จพระเจ้าเอกทัศขึ้นมาถวายพระเพลิงตามโบราณราชประเพณี ต่อจากนั้นพระเจ้าตากสิน

ได้เสด็จออกตรวจตราดูความพินาศเสียหายของปราสาทราชมนเฑียร และวัดวาอารามทั้งปวงแล้ว ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อพยพผู้คนเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้ ตั้งราชธานีขึ้นใหม่ที่เมืองธนบุรี เรียกนามราชธานีนี้ว่า กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร

1. เหตุผลที่ทรงย้ายราชธานีจากกรุงศรีอยุธยา หลังจากพระเจ้าตากสินทรงตรวจดูซากปรักหักพังของกรุงเก่าแล้ว มีเรื่องราวเล่าไว้ในพงศาวดารว่า พระองค์ทรงพระสุบินว่า พระมหากษัตริย์องค์ก่อน ๆ ได้ทรงขับไล่มิให้พระองค์ทรงอยู่ที่นั่น จึงทรงคิดจะย้ายราชธานีไปที่อื่น มีเหตุผลสำคัญ ดังนี้

1.1 กรุงศรีอยุธยานั้นถึงแม้เป็นบริเวณที่มีชัยภูมิน้ำล้อมรอบ และเป็นเมืองป้อมปราการมั่นคง แต่รู้ผลของพระเจ้าตากสินที่มีอยู่ไม่เพียงพอแก่การรักษากรุงศรีอยุธยาและต่อสู้กับข้าศึกได้ เพราะขณะนั้นศัตรูยังมีมาก ทั้งพม่าและคนไทยก็อื่น อาจยกกองกำลังมาย่ำยีเมื่อใดก็ได้

1.2 กรุงศรีอยุธยาอยู่ในทำเลที่ข้าศึกจะมาถึงได้สะดวก ทั้งทางบกและทางน้ำ หากมีกำลังไม่พอรักษาข้าศึกโดยเฉพาะพม่ารู้ลู่ทางภูมิประเทศ และจุดอ่อนของกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างดี ทำให้เสียเปรียบในการป้องกันพระนคร

1.3 กรุงศรีอยุธยาทรุดโทรมมากจนยากแก่การบูรณะให้ตั่งเดิมได้เพราะต้องใช้กำลังคน กำลังทรัพย์ และเวลาในการบูรณะซ่อมแซม

1.4 กรุงศรีอยุธยาอยู่ห่างทะเลมากเกินไป ไม่สะดวกแก่การติดต่อค้าขายกับนานาประเทศซึ่งนับวันจะเจริญขึ้น

2. เหตุผลที่ทรงเลือกเมืองธนบุรีเป็นราชธานี การที่พระเจ้าตากสินได้ทรงเลือกเมืองธนบุรีเป็นที่ตั้งราชธานีแห่งใหม่ มีเหตุผลสำคัญ ดังนี้

2.1 กรุงธนบุรีตั้งอยู่ที่น้ำลึกใกล้ทะเล หากข้าศึกยกมาทางบก โดยไม่มีทัพเรือเป็นกำลังสนับสนุนด้วยแล้วก็ยากที่จะตีได้สำเร็จ และในกรณีที่ข้าศึกมีกำลังมากกว่าที่จะรักษากรุงไว้ได้ ก็อาจย้ายไปตั้งมั่นที่จันทบุรี โดยทางเรือได้สะดวก

2.2 กรุงธนบุรีมีป้อมปราการอยู่ทั้ง 2 ฝากแม่น้ำ คือ ป้อมวิไชยประสิทธิ์และป้อมวิไชยเอนทร์ที่สร้างไว้ตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หลงเหลืออยู่พอที่ใช้ป้องกันข้าศึกที่จะเข้ามารุกรานโดยยกกำลังมาทางเรือได้บ้าง

2.3 กรุงธนบุรีตั้งอยู่บนเกาะเหมือนกรุงศรีอยุธยา และยังมีสภาพเป็นที่ลุ่มมีบึงใหญ่น้อยอยู่ทั่วไป ซึ่งจะเป็นเครื่องกีดขวางข้าศึกมิให้โอบล้อมพระนครได้ง่าย

2.4 กรุงธนบุรีตั้งปิดปากน้ำระหว่างเส้นทางที่หัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวงจะเข้าไปมาค้าขายติดต่อกับต่างประเทศ จึงสามารถกีดกันมิให้หัวเมืองฝ่ายเหนือที่ตั้งตัวเป็นใหญ่ซื้อหาเครื่องศาสตราวุธ ยุทธภัณฑ์จากต่างประเทศได้

2.5 กรุงธนบุรีอยู่ใกล้ทะเล สะดวกแก่การไปมาค้าขายและติดต่อกับต่างประเทศ เรือสินค้าสามารถเข้าจอดเทียบท่าได้ โดยไม่ต้องขนถ่ายสินค้าลงเรือเล็กอย่าง สมัยกรุงศรีอยุธยาทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายได้มาก

2.6 กรุงธนบุรีเป็นเมืองเก่า มีวัดจำนวนมากที่สร้างไว้ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เพียงแต่บูรณะและปฏิสังขรณ์บ้างเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องสร้างวัดขึ้นใหม่ทั้งหมด

2.7 กรุงธนบุรี มีดินดี มีคลองหลายสาย มีน้ำใช้ตลอดปี เหมาะแก่การทำนา ปลูกข้าว ทำสวนผัก และทำไร่ผลไม้

ด้วยเหตุนี้ พระเจ้าตากสินจึงทรงพาผู้คนมาตั้งเมืองหลวงใหม่ที่ธนบุรี และได้ทรงทำพิธีปราบดาภิเษก ประกาศพระเกียรติยศขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ ในปี พ.ศ. 2310 ทรงปกครองกรุงธนบุรีสืบมา มีพระนามอย่างเป็นทางการว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 5 การกอบกู้เอกราชของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมท้ายเรื่องที่ 5 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4

ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

สาระสำคัญ

การติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี มีทั้ง การติดต่อสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้าน ประเทศในทวีปเอเชีย และประเทศในทวีปยุโรป ซึ่งการติดต่อสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะเป็นการติดต่อสัมพันธ์ในเรื่องของการค้าขาย และการเผยแพร่ศาสนา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยากับรัฐอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ศิลปวัฒนธรรม และความมั่นคงของอาณาจักร และมักจะใช้นโยบายสร้างความเป็นมิตรไมตรีต่อกัน บางครั้งก็หันไปใช้นโยบายทางการเผชิญหน้าทางทหาร ความสัมพันธ์กับต่างประเทศสมัยกรุงศรีอยุธยา มีทั้งความสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปเอเชียและทวีปยุโรป

อาณาจักรกรุงธนบุรีแม้จะดำรงอยู่ได้เพียง 15 ปี ก็สิ้นสุดสมัยธนบุรี แต่กรุงธนบุรี ก็ได้มีการพัฒนาทางด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศอย่างรวดเร็ว ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรี มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ การป้องกันประเทศจากการรุกรานของต่างชาติ และการแผ่ขยายอำนาจไปยังอาณาจักรข้างเคียง เป็นลักษณะการเผชิญหน้าทางการทหาร เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแก่บ้านเมือง การแบ่งแยกการปกครองและการทูต ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางด้านความมั่นคงและความปลอดภัยจากการรุกรานของข้าศึก อีกทั้งเพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและการค้าของอาณาจักรธนบุรี

ลักษณะความสัมพันธ์กับต่างชาติในสมัยกรุงธนบุรีเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดในระยะสั้น ๆ เพียง 15 ปี ของอาณาจักรกรุงธนบุรี ได้แก่ ความสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปเอเชีย และความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปยุโรป

ตัวชี้วัด

1. อธิบายความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงธนบุรี
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในทวีปเอเชียและทวีปยุโรปที่ส่งผลต่อ

ความมั่นคงของประเทศ

- 1) ด้านเศรษฐกิจการค้า
- 2) ด้านการเมือง การปกครอง
- 3) ด้านการทูต
- 4) ด้านศาสนา และวัฒนธรรม
- 5) ด้านการศึกษา

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยา

- 1.1 ความสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้าน
- 1.2 ความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปเอเชีย
- 1.3 ความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปยุโรป (ชนชาติตะวันตก)

เรื่องที่ 2 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรี

- 2.1 ความสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้าน
- 2.2 ความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปยุโรป

เวลาที่ใช้ในการศึกษา

10 ชั่วโมง

สื่อการเรียนรู้

1. ชุดวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย รหัสรายวิชา สค22020
2. สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา

เรื่องที่ 1 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยา

การติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี มีทั้งการติดต่อสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้าน ประเทศในทวีปเอเชีย และประเทศในทวีปยุโรป (ชาติตะวันตก) ซึ่งการติดต่อสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะเป็นการติดต่อสัมพันธ์ในเรื่องของการค้าขาย และการเผยแพร่งานศาสนา กล่าวคือ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของกรุงศรีอยุธยากับรัฐอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ศิลปวัฒนธรรม และความมั่นคงของอาณาจักร และมักจะใช้นโยบายสร้างความเป็นมิตรไมตรีต่อกัน บางครั้งก็หันไปใช้นโยบายทางการเผชิญหน้าทางทหาร ความสัมพันธ์กับต่างประเทศสมัยกรุงศรีอยุธยา มีดังนี้

1. ความสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้าน

1.1 ความสัมพันธ์กับสุโขทัย กรุงศรีอยุธยาสร้างความสัมพันธ์กับสุโขทัยด้วยการใช้นโยบายการสร้างมิตรไมตรี การเผชิญหน้าทางการทหาร และนโยบายสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือญาติผสมผสานกันไป สมัยกรุงศรีอยุธยาพยายามจะใช้การเผชิญหน้าทางการทหารกับสุโขทัย เพื่อให้สุโขทัยอยู่ภายใต้อำนาจของอยุธยามาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) และสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) บางครั้งสุโขทัยก็ยอมอ่อนน้อม บางครั้งก็เป็นอิสระ แต่พอมาถึงสมัยสมเด็จพระอินทราชา (เจ้านครอินทร์) พระองค์ได้ส่งกองทัพขึ้นมาแก้ไขปัญหาลาจลที่สุโขทัย ทำให้สุโขทัยกลับมาอยู่ภายใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยา ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับสุโขทัยในฐานะที่เป็นเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา ได้สิ้นสุดลงใน ปี พ.ศ. 2006 เมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงผนวกลุทธิสุโขทัยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยาเพื่อป้องกันความวุ่นวายในสุโขทัยที่จะเกิดขึ้น และป้องกันมิให้ลัทธิขงจื๊อ อิทธิพลลงมาแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน โดยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จขึ้นมาครองเมืองพิษณุโลก เมื่อ ปี พ.ศ. 2006 ในฐานะเป็นราชธานีของกรุงศรีอยุธยาจนสิ้นสมัยของพระองค์ การดำเนินนโยบายของกรุงศรีอยุธยาในครั้งนั้นมีผลทำให้อาณาเขตของกรุงศรีอยุธยาขยายออกไปอย่างกว้างขวาง และมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

1.2 ความสัมพันธ์กับล้านนา อาณาจักรล้านนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นดินแดนที่ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ปัจจุบันประกอบด้วยเมืองเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน โดยมีเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางสำคัญของล้านนา ลักษณะความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านนาส่วนใหญ่เป็นการเผชิญหน้าทางการทหาร กรุงศรีอยุธยามักจะทำสงครามกับล้านนาเพื่อป้องกันมิให้ล้านนาเข้ามาคุกคามหัวเมืองฝ่ายเหนือของกรุงศรีอยุธยา บางครั้งก็ต้องการใช้ล้านนาเป็นด่านหน้าป้องกันการคุกคามจากพม่าทางด้านเหนือนับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) เป็นต้นมา กรุงศรีอยุธยาพยายามส่งกองทัพไปรบกับล้านนาเพื่อให้ล้านนายอมอยู่ใต้อำนาจแต่ไม่ประสบความสำเร็จ แม้ในปี พ.ศ. 2088 สมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช กรุงศรีอยุธยาสามารถยึดเมืองล้านนา

เป็นเมืองประเทศราชได้ แต่สุดท้ายล้านนาก็ต้องตกเป็นเมืองประเทศราชของกรุงหงสาวดี และต่อมากองศรีอยุธยาได้ล้านนากลับมาเป็นเมืองประเทศราชอีกครั้งในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยเมืองล้านนายอมเข้ามาสวามิภักดิ์ แต่หลังจากสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมืองล้านนาก็เริ่มแยกตัวเป็นอิสระไปตกเป็นประเทศราชของพม่าบ้าง ของกรุงศรีอยุธยาบ้าง

1.3 ความสัมพันธ์กับพม่า ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับพม่า เริ่มต้นในสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช เมื่อกรุงศรีอยุธยาส่งกองทัพไปช่วยเมืองเชียงกรานของมอญที่เป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยารบกับพม่าที่เข้ามาโจมตีเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2081 นับตั้งแต่นั้นมาพม่าพยายามขยายอำนาจเข้ามารุกรานกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาต้องสูญเสียอิสรภาพแก่พม่าในปี พ.ศ. 2112 ในสมัยสมเด็จพระมหินทราธิราช นานถึง 15 ปี จึงได้เป็นอิสระ

กรุงศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กับพม่าในลักษณะของการทำศึกสงคราม ซึ่งส่วนใหญ่พม่าจะเป็นฝ่ายเข้ามารุกรานกรุงศรีอยุธยา และในบางสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้ดำเนินความสัมพันธ์กับพม่าในลักษณะประนีประนอม เพื่อรักษาความมั่นคงของอาณาจักร รวมทั้งชีวิตและทรัพย์สินของคนไทย

1.4 ความสัมพันธ์กับหัวเมืองมอญ ดินแดนหัวเมืองมอญ ประกอบด้วยเมืองเมาะตะมะ เชียงกราน มะริด ตะนาวศรี ทวาย และเมืองพัน ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของกรุงศรีอยุธยา ติดต่อกับอาณาเขตของอาณาจักรพม่า ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับหัวเมืองมอญ มีทั้งความสัมพันธ์ด้านการค้า การผูกพันไมตรีด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน และมีความสัมพันธ์ทางด้านการเมืองในลักษณะที่ราชธานีมีต่อเมืองประเทศราช

มอญมีความสำคัญต่อความมั่นคงของอาณาจักรอยุธยามาก เพราะหัวเมืองมอญเป็นเสมือนเมืองด่านหน้าของกรุงศรีอยุธยาในการสกัดกั้นกองทัพพม่า ขณะเดียวกันก็มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของกรุงศรีอยุธยา เพราะกรุงศรีอยุธยาอาศัยหัวเมืองมอญเป็นเมืองท่าหรือเป็นทางผ่านในการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าเรือสำเภามาจากอินเดีย ลังกา และอาหรับ ทางด้านทะเลอันดามัน ทำให้กรุงศรีอยุธยาต้องป้องกันหัวเมืองมอญจากพม่า

1.5 ความสัมพันธ์กับเขมร เขมรหรือกัมพูชามีอาณาเขตอยู่ทางตะวันออกของกรุงศรีอยุธยา ลักษณะความสัมพันธ์ที่กรุงศรีอยุธยามีต่อเขมรส่วนใหญ่จะเป็นความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรม ด้านการทำสงคราม และด้านการเมืองในฐานะที่เขมรเป็นเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา กรุงศรีอยุธยาได้รับวัฒนธรรมหลายอย่างมาจากเขมร เช่น รูปแบบศิลปกรรม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี การปกครองแบบจตุสดมภ์ และแนวคิดสมมติเทพที่ยกย่องฐานะของกษัตริย์ว่ามีความสูงส่งประดุจตั้งเทพเจ้า เป็นต้น

1.6 ความสัมพันธ์กับล้านช้าง ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการผูกมิตรเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีให้แน่นแฟ้น กรุงศรีอยุธยามีความสัมพันธ์อันดีกับล้านช้าง ซึ่งมีกรุงศรีสัตนาคนหุตเป็นราชธานี นับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) และ

ภายหลังต่อมาได้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้นในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์ของล้านช้างได้แต่งตั้งทูตอัญเชิญพระราชสาส์น พร้อมเครื่องราชบรรณาการ มาถวายและกราบทูลขอพระเทพกษัตริ์ พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิไปเป็นพระอัครมเหสี สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทรงตอบรับไมตรีเพราะเล็งเห็นประโยชน์ที่ได้ล้านช้างไว้เป็นพันธมิตรในการทำศึกสงครามกับพม่า แต่พระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์ของพม่าได้ส่งทหารมาชิงตัวพระเทพกษัตริ์ในระหว่างเดินทางไปยังล้านช้าง แล้วนำตัวไปไว้ที่กรุงหงสาวดี ถึงแม้การอภิเษกสมรสในครั้งนี้จะได้บังเกิดขึ้น แต่กรุงศรีอยุธยาก็ยังคงรักษาสัมพันธไมตรีอันดีกับล้านช้างเอาไว้ จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยาต่อล้านช้างก็ลดน้อยลงไป และไม่ปรากฏเรื่องราวความสัมพันธ์ให้ทราบมากนัก จนกระทั่งสิ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา

1.7 ความสัมพันธ์กับญวน ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับญวนเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยลักษณะความสัมพันธ์จะเป็นการทำสงครามเพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่เหนือเขมร

1.8 ความสัมพันธ์กับหัวเมืองมลายู หัวเมืองมลายูอยู่ทางตอนใต้ของกรุงศรีอยุธยาบริเวณปลายคาบสมุทรมลายู มีเมืองสำคัญ เช่น ปัตตานี ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู มะละกา เป็นต้น ความสัมพันธ์ที่กรุงศรีอยุธยาดำเนินกับหัวเมืองเหล่านี้ เป็นความสัมพันธ์ทางการค้า การทำสงคราม การผูกสัมพันธไมตรีให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ในสมัยกรุงศรีอยุธยานอกจากจะมีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง กรุงศรีอยุธยายังมีความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียและทวีปยุโรปหลายประเทศ โดยมีประเทศสำคัญ คือ

2. ความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปเอเชีย

2.1 ความสัมพันธ์กับจีน ประเทศไทยกับจีนมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยทั้งด้านการทูตและด้านการค้า ครั้งเมื่อในสมัยกรุงศรีอยุธยาพระเจ้าหงหวู่หรือหงอู่ (หรือจู่หยวงจาง) ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์แรกของราชวงศ์หมิงขึ้นปกครองจีนได้ทรงส่งทูตไปยังอาณาจักรต่าง ๆ รวมทั้งกรุงศรีอยุธยาด้วย ในปี พ.ศ. 1913 ได้ทรงส่งราชทูตอัญเชิญพระบรมราชาโองการมายังกรุงศรีอยุธยา ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) ในปี พ.ศ. 1914 ทางกรุงศรีอยุธยาได้ส่งคณะราชทูตไทยอัญเชิญพระราชสาส์นและเครื่องบรรณาการไปถวาย ซึ่งนับได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งแรกระหว่างกรุงศรีอยุธยากับจีน หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนเป็นไปด้วยความราบรื่น ไทยได้ส่งทูตไปเมืองจีนเป็นประจำทุกปีและบางปีมากกว่าหนึ่งครั้ง คือ ระหว่างปี พ.ศ. 1914 – ปี พ.ศ. 2054 กรุงศรีอยุธยาส่งทูตไปเมืองจีนถึง 89 ครั้ง การที่ไทยได้ส่งคณะทูตบรรณาการไปจีนบ่อยครั้งเป็นผลให้ไทยได้สิทธิพิเศษทางการค้ากับจีน เพราะคณะทูตได้นำสินค้าจากกรุงศรีอยุธยามาขายที่จีนและตอนขากลับก็ได้นำสินค้าจากเมืองจีนไปขายที่กรุงศรีอยุธยาด้วย ในการติดต่อค้าขายระหว่างกรุงศรีอยุธยากับจีนนั้นต่างก็มีความต้องการสินค้าของกันและกัน สินค้าที่ไทยต้องการจากจีน

ได้แก่ ผ้าไหม ผ้าแพร เครื่องกระเบื้อง เป็นต้น ส่วนสินค้าที่จีนต้องการจากไทย เช่น เครื่องเทศ รังนก ข้าว พริกไทย เป็นต้น

2.2 ความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนและเข้ามาทำมาหากินอยู่ในกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2083 ซึ่งตรงกับปลายรัชกาลของสมเด็จพระไชยราชาธิราช ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเริ่มอย่างเป็นทางการในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ (ปี พ.ศ. 2148 – พ.ศ. 2153) กับโชกุนโตกุงาวะ อิเอยาสุ ในปี พ.ศ. 2149 ญี่ปุ่นได้ส่งสาส์นมาเจริญสัมพันธไมตรีกับสมเด็จพระเอกาทศรถพร้อมด้วยเครื่องราชบรรณาการ ได้แก่ ดาบ เลื่อยเกราะ และในขณะเดียวกันได้ทูลขอปืนใหญ่และไม้หอมจากไทย สมเด็จพระเอกาทศรถจึงส่งสาส์นตอบไปที่ญี่ปุ่นเป็นการตอบแทน ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเจริญสูงสุดในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (ปี พ.ศ. 2153 – ปี พ.ศ. 2171) เพราะในสมัยนี้ทางกรุงศรีอยุธยาได้ส่งคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่นถึง 4 ครั้ง คือ ในปี พ.ศ. 2159, พ.ศ. 2164, พ.ศ. 2166 และ พ.ศ. 2168 ส่วนความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ซึ่งนับว่ามีความสำคัญมาก โดยที่ญี่ปุ่นต้องการสินค้าจากไทย คือ ข้าว ดีบุก น้ำตาล ไม้ หนังกวาง สินค้าที่ไทยต้องการจากญี่ปุ่น คือ ทองแดง เงินเหรียญ ฉากลับแล เป็นต้น ชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา นอกจากเป็นทหารอาสาแล้ว มีชาวญี่ปุ่นบางคนเข้ารับราชการในกรุงศรีอยุธยาในตำแหน่งที่สูงคือ ยามาตนา นางามาซา ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นออกญาเสนาภิมุข ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเริ่มเสื่อมลงหลังจากสิ้นสุดสมัยของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม เช่น ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองส่งคณะทูตไปญี่ปุ่น 5 ครั้ง แต่ไม่ได้รับการต้อนรับจากญี่ปุ่น เพราะญี่ปุ่นมีนโยบายที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยว และปิดประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2182 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสิ้นสุดลง เป็นต้น

2.3 ความสัมพันธ์กับอิหร่าน ชาวอิหร่านหรือชาวอาหรับได้เข้ามาติดต่อกับค้าขายกับกรุงศรีอยุธยาและเข้ามารับราชการในราชสำนักไทยตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม เช่น เฉกอะหมัด หรือต่อมา คือต้นตระกูลบุณนาค ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับอิหร่านนั้นอิหร่านได้ส่งทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา แต่ความสัมพันธ์ไม่ค่อยราบรื่นนักเพราะถูกออกญาวิชเยนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) กีดกัน

2.4 ความสัมพันธ์กับลังกา ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีความสัมพันธ์กับลังกา เพราะทางลังกาได้ส่งทูตมาขอพระสงฆ์จากไทย เพื่อไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ลังกาจึงเรียกพระสงฆ์ที่ไปปฏิบัติพระธรรมที่ลังกาว่า ลัทธิสยามวงศ์

3. ความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปยุโรป (ชนชาติตะวันตก)

ชาวยุโรปหรือชาวชาติตะวันตกได้เข้ามาติดต่อกับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ต้องการเครื่องเทศ พริกไทย และ

ในขณะเดียวกัน เพื่อต้องการเผยแผ่คริสต์ศาสนา โดยประเทศต่าง ๆ ที่เข้ามาติดต่อกับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ได้แก่

- 1) ประเทศโปรตุเกสเข้ามาในปี พ.ศ. 2054 ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2
- 2) ประเทศฮอลันดาเข้ามาในปี พ.ศ. 2147 ในสมัยตอนปลายของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- 3) ประเทศอังกฤษ เข้ามาในปี พ.ศ. 2155 สมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม
- 4) ประเทศฝรั่งเศสเข้ามาในปี พ.ศ. 2205 สมัยสมเด็จพระนารายณ์

มหาราช

- 5) ประเทศสเปนเข้ามาในปี พ.ศ. 2141 ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

3.1 ความสัมพันธ์กับโปรตุเกส

โปรตุเกสเป็นชาวตะวันตกชาติแรกที่เดินทางเข้ามาติดต่อกับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2054 ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ด้วยการส่งทูตชื่อ คูอาร์เต้ เฟอร์นันเดส มาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา ส่วนทางกรุงศรีอยุธยาได้ส่งทูตไปมะละกา และส่งพระราชสาส์นไปถวายกษัตริย์ของโปรตุเกส ต่อมาในปี พ.ศ. 2059 ไทยกับโปรตุเกสได้ทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรี และการค้าต่อกัน โดยให้ชาวโปรตุเกสเข้ามาทำการค้าและเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในกรุงศรีอยุธยา และหัวเมืองต่าง ๆ ของไทย เช่น มะริด ตะนาวศรี ปัตตานี และนครศรีธรรมราช เป็นต้น สำหรับสินค้าของโปรตุเกสที่ทางกรุงศรีอยุธยามีความสนใจมากเป็นพิเศษ คือ ปืนไฟ กระจกสนูปิน และดินปืน สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ทรงสนพระทัยในอาวุธและยุทธวิธีของโปรตุเกสเป็นอย่างมาก ทรงนำความสนพระทัยในเรื่องอาวุธยุทธวิธีไปแต่งเป็นตำราพิชัยสงคราม อีกทั้งได้เชิญชาวโปรตุเกสเข้ามาเป็นทหารอาสาในไทย และช่วยไทยรบกับพม่าที่เมืองเชียงกราน จนกระทั่งในสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราชได้โปรดฯ ให้ชาวโปรตุเกสสามารถตั้งบ้านเรือนอยู่ในกรุงศรีอยุธยาได้ เรียกว่า “หมู่บ้านโปรตุเกส” ตลอดทั้งได้พระราชทานที่ดิน เพื่อให้สร้างโบสถ์สำหรับคริสต์ศาสนา ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกรุงศรีอยุธยากับโปรตุเกสเริ่มเสื่อมลงเมื่อชาวตะวันตกชาติอื่นได้เข้ามายังดินแดนแถบนี้ เช่น ฮอลันดา ซึ่งเป็นคู่แข่งทางการค้าที่สำคัญของโปรตุเกส และทางกรุงศรีอยุธยาก็ยินดีติดต่อการค้าด้วย จนกระทั่งหลังสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมอำนาจของโปรตุเกสก็ลดบทบาทสำคัญจนไม่มีความสำคัญในที่สุด

3.2 ความสัมพันธ์กับฮอลันดา

ฮอลันดาปัจจุบันคือประเทศเนเธอร์แลนด์หรือดัตช์ เข้ามาติดต่อกับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาในสมัยตอนปลายรัชกาลของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งหลังจากโปรตุเกสประมาณเกือบหนึ่งศตวรรษ การเข้ามาติดต่อของฮอลันดาจะแตกต่างกับโปรตุเกส คือ ฮอลันดาสนใจเฉพาะด้านการค้า โดยไม่ได้สนใจในเรื่องการเผยแผ่คริสต์ศาสนา สำหรับสินค้าที่ชาวฮอลันดาต้องการจากกรุงศรีอยุธยา คือ เครื่องเทศ พริกไทย หนังกวาง และข้าว ตลอดสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ไทยกับฮอลันดามีความผูกพันกันเป็นอย่างดี ในสมัยรัชกาลของสมเด็จพระเอกาทศรถได้ส่งราชทูตไปฮอลันดาเพื่อเจรจาด้านการค้าและศึกษาความเจริญของฮอลันดา ในปี พ.ศ. 2150 และได้เข้าเฝ้ากษัตริย์แห่งฮอลันดา

และตอนขากลับทางกษัตริย์ฮอลันดาได้ฝากปืนใหญ่และอาวุธอื่น ๆ มาถวายแต่สมเด็จพระเอกาทศรถ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฮอลันดาเป็นไปด้วยดี จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2176 ฮอลันดาได้ตั้งสถานีการค้าขึ้นในกรุงศรีอยุธยาในระยะแรก การค้าระหว่างไทยกับฮอลันดาเป็นไปด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางไทยให้สิทธิพิเศษแก่พ่อค้าฮอลันดาในการผูกขาดการค้าหนังสัตว์จากไทย ต่อมาในสมัยพระเจ้าปราสาททอง ความผูกพันที่มีต่อกันเริ่มมีปัญหาเนื่องจากฮอลันดาไม่ช่วยไทยปราบกบฏ และทำให้พระเจ้าปราสาททองต้องเข้มงวดกับฮอลันดามากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้ไทยค้าขายอย่างอิสระ แต่ฮอลันดาพยายามจะผูกขาดการค้า จนกระทั่งฮอลันดาต้องใช้กำลังกองทัพเรือมาบีบบังคับไทยเกี่ยวกับการค้า ความบาดหมางใจกันระหว่างไทยกับฮอลันดาเพิ่มขึ้นอย่างรุนแรงในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ฮอลันดาได้ส่งเรือรบมาปิดอ่าวไทย และเรียกร้องสิทธิพิเศษต่าง ๆ จากไทยมากมาย เช่น ฮอลันดาขอมีสิทธิในการค้าขายที่นครศรีธรรมราช ฤๅลา และหัวเมืองอื่น ๆ รวมทั้งสิทธิพิเศษในการพิจารณาพิพากษาคดี คือ ชาวฮอลันดากระทำผิดไม่ต้องขึ้นศาลไทย เป็นต้น จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับฮอลันดาทำให้ไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก แต่ไทยเราก็ยังสามารถรักษาความเป็นเอกราชไว้ได้ ต่อมาในสมัยพระเจ้าทรงธรรม ฮอลันดาเกิดมีปัญหากับอังกฤษเกี่ยวกับเรื่องการค้า จนทำให้ทั้งสองประเทศมีการต่อสู้กันทางเรือ ผลปรากฏว่า อังกฤษเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และได้เลิกติดต่อค้าขายกับกรุงศรีอยุธยา แต่อิทธิพลของฮอลันดาได้เริ่มเสื่อมลงในตอนกลางสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะทางกรุงศรีอยุธยาได้ติดต่อกับอังกฤษและฝรั่งเศส เพื่อเป็นการคานอำนาจกับฮอลันดา ทำให้ฮอลันดาค่อย ๆ ลดปริมาณการค้าและถอนตัวออกจากกรุงศรีอยุธยาในที่สุด

3.3 ความสัมพันธ์กับอังกฤษ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับอังกฤษเข้ามาติดต่อกันเกี่ยวกับการค้าขาย และในบางช่วงมีความสัมพันธ์ทางการเมืองด้วย กรุงศรีอยุธยาเริ่มมีความสัมพันธ์กับอังกฤษในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม พระองค์ทรงอนุญาตให้อังกฤษมาตั้งสถานีการค้าที่กรุงศรีอยุธยาได้ แต่ได้รับการขัดขวางจากฮอลันดา ในที่สุดอังกฤษจึงปิดกิจการบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษในกรุงศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. 2167 ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยาเริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์กับอังกฤษอีกครั้งหนึ่ง เพราะพระองค์ทรงต้องการให้อังกฤษเข้ามาถ่วงดุลอำนาจกับฮอลันดา ซึ่งกำลังเข้ามามีอิทธิพลและพยายามมีอำนาจเหนือการบริหารบ้านเมืองของพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยา อังกฤษจึงเข้ามาตั้งสถานีการค้าในกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2204 โดยมุ่งค้าขายเพียงอย่างเดียว ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฮอลันดา เนื่องจากอังกฤษไม่ประสบความสำเร็จในการแข่งขันการค้ากับฮอลันดา ขณะเดียวกันอังกฤษต้องเข้าไปจัดการแก้ไขปัญหาในทวีปยุโรปด้วย และเมื่อเรือค้าขายของอังกฤษถูกโจรสลันสะตมในน่านน้ำเมืองมะริด จนต้องสู้รบกับกรุงศรีอยุธยา ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับอังกฤษห่างเหินไปจนสิ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา อย่างไรก็ตาม อังกฤษมุ่งประโยชน์ทางการค้ากับกรุงศรีอยุธยาเป็นสำคัญ ดังนั้น อังกฤษจึงไม่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ศาสนาตั้งเช่นฝรั่งเศส

3.4 ความสัมพันธ์กับฝรั่งเศส เป็นชาติตะวันตกชาติสุดท้ายที่เข้ามาติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ต้องการเผยแผ่คริสต์ศาสนา สำหรับชาวฝรั่งเศสที่เดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาชุดแรก คือ กลุ่มของสังฆราชเบริต ชื่อ เดอลาบ็อด ลัมแปต์ กับบาทหลวงอีก 2 องค์ โดยความประสงค์สำคัญของคณะนี้ คือ ต้องการที่จะใช้กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา และคณะของสังฆราชเบริต ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ซึ่งได้รับการต้อนรับจากพระนารายณ์เป็นอย่างดี จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2233 ฝรั่งเศสได้เข้ามาตั้งสถานการค้าในกรุงศรีอยุธยา และเพื่อต้องการเป็นมิตรกับฝรั่งเศส สมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงทรงส่งทูตไปฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2223 แต่ไปไม่ถึงเพราะเรืออับปางเสียก่อน อีกสามปีต่อมาสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ส่งขุนพิชัยวาทิตและขุนพิชิตไมตรี เป็นทูตไปฝรั่งเศสอีกครั้ง ซึ่งได้รับการต้อนรับจากฝรั่งเศสเป็นอย่างดี เมื่อเดินทางกลับทางฝรั่งเศสได้ส่งเซอร์วาเลีย เดอ โชมองต์ เป็นทูต นับได้ว่าไทยได้รับการต้อนรับจากฝรั่งเศสเป็นอย่างดี และเป็นการส่งเสริมให้ศาสนาคริสต์แพร่หลายมากขึ้น ฝรั่งเศสได้ส่งคณะทูตมายังกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงให้การต้อนรับอย่างดี โดยให้ออกญาวิชเยนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) เป็นผู้แสดงบทบาทสำคัญในการที่จะให้ฝรั่งเศสเผยแผ่ศาสนาคริสต์และขยายการค้าซึ่งเป็นทีพอใจของฝรั่งเศสเป็นอย่างยิ่ง แต่การที่ฝรั่งเศสทูลให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเปลี่ยนศาสนานั้นไม่เป็นผลสำเร็จ ต่อมาในปี พ.ศ. 2229 สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ส่งทูตไทยซึ่งมีออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน) เป็นหัวหน้าคณะทูตไทยไปฝรั่งเศส พร้อมกับการกลับไปของคณะทูตเดอ โชมองต์ ได้พำนักอยู่ในฝรั่งเศสนาน 8 เดือน และได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสที่พระราชวังแวร์ซายส์ ตลอดทั้งได้ศึกษาถึงความเจริญในด้านต่าง ๆ ของฝรั่งเศส และเมื่อคณะทูตไทยเดินทางกลับ ฝรั่งเศสได้ส่งทหารจำนวน 636 คน พร้อมทูตที่มี เดอ ลา บูแบร์ เป็นหัวหน้าคณะ และในการมาครั้งนี้จะเห็นว่าฝรั่งเศสเริ่มเข้ามามีอำนาจในกรุงศรีอยุธยาด้วยการสนับสนุนของออกญาวิชเยนทร์ ในปี พ.ศ. 2231 ทูตฝรั่งเศสได้เดินทางกลับโดยมีขุนนางผู้น้อยกลุ่มหนึ่งของไทยเดินทางไปด้วย แต่กองทหารฝรั่งเศสยังอยู่ในไทยบริเวณเมืองบางกอก และเมืองมะริด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวของทหารฝรั่งเศสและออกญาวิชเยนทร์เป็นสิ่งที่ขุนนางไทยไม่พอใจจึงได้ต่อต้านฝรั่งเศสและกำจัดออกญาวิชเยนทร์ ในการติดต่อกับฝรั่งเศสทำให้ไทยได้นำความเจริญในด้านต่าง ๆ เข้ามาหลายด้าน เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ ได้เรียนรู้การแพทย์สมัยใหม่และสร้างหอดูดาวที่พระราชวังจันทรถกษมพระนครศรีอยุธยา ด้านการทหาร มีการสร้างป้อมแบบตะวันตก ด้านการศึกษา ตั้งโรงเรียนที่กรุงศรีอยุธยาของบาทหลวง และได้ส่งนักเรียนไทยไปเรียนที่ฝรั่งเศส ด้านสถาปัตยกรรม มีการสร้างพระราชวังแบบไทยผสมฝรั่งเศสที่ลพบุรี เป็นต้น ความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในระยะหลังไม่ค่อยราบรื่น และมีการสู้รบกันขึ้นระหว่างคนไทยกับทหารฝรั่งเศส และเป็นระยะเวลาที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช สวรรคต ในปี พ.ศ. 2231 สมเด็จพระเพทราชาขึ้นครองราชย์ ทรงขับไล่ทหารฝรั่งเศสได้สำเร็จ ทำให้ความสัมพันธ์ไมตรีของทั้งสองประเทศเสื่อมลงเป็นลำดับ

3.5 ความสัมพันธ์กับสเปน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสเปนไม่ค่อยราบรื่น เนื่องจากสเปนสนับสนุนให้เขมร ซึ่งเป็นประเทศราชของไทย เป็นอิสระจากกรุงศรีอยุธยา โดยหวังจะใช้เขมรเป็นศูนย์กลางการค้า และเป็นแหล่งเผยแผ่คริสต์ศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดความบาดหมางกับไทย ชาวสเปนไม่ได้เข้ามาตั้งรกรากในอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ดังนั้น จึงไม่มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมของสเปนหลงเหลือให้เห็นเด่นชัด

ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้นอยู่กับนโยบายด้านเศรษฐกิจและการเมือง การปกครอง การทูต ศาสนา วัฒนธรรม และด้านการศึกษา แบ่งเป็นด้าน ๆ ได้ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ กรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ในทำเลที่เป็นศูนย์กลางของรัฐต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอยู่ใกล้ทะเลที่เป็นเส้นทางการค้าระหว่างอินเดียและจีน กรุงศรีอยุธยาจึงมีการติดต่อค้าขายกับรัฐอื่น ๆ เช่น จีน อินเดียชาติต่าง ๆ ทางด้านตะวันตก และผลักดันนโยบายการเมืองในการขยายอำนาจไปยังรัฐใกล้เคียง เพราะต้องการสินค้าประเภทของป่า บรรณาการ และควบคุมเมืองท่าอื่น ๆ เช่น มะริด ทวาย ตะนาวศรี หัวเมืองมลายู ที่เป็นเมืองท่าค้าขาย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความมั่นคงของอาณาจักรเป็นสำคัญ

2) ด้านการเมือง อาณาจักรกรุงศรีอยุธยาขยายอิทธิพลเพื่อความมั่นคงเป็นปีกแผ่น โดยการขยายอำนาจไปยังสุโขทัย นครศรีธรรมราช และเมืองอื่น ๆ ทำให้อาณาจักรเข้มแข็งขึ้น แล้วขยายอำนาจสู่ล้านนาทางเหนือ เขมรทางตะวันออกเฉียงใต้ และหัวเมืองมลายูทางใต้ เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่และเป็นศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองในภูมิภาคนี้

3) ด้านการทูต กรุงศรีอยุธยามีความสัมพันธ์ด้านการทูตทั้งประเทศในทวีปเอเชียและทวีปยุโรป ได้แก่

(3.1) ญี่ปุ่น ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เจริญสูงสุดในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ระหว่าง ปี พ.ศ. 2153 - ปี พ.ศ. 2171 ในสมัยนี้ กรุงศรีอยุธยาได้ส่งคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศญี่ปุ่น จำนวน 4 ครั้ง คือ ในปี พ.ศ. 2159 พ.ศ. 2164 พ.ศ. 2166 และ พ.ศ. 2168

(3.2) อิหร่าน ชาวอิหร่านหรือชาวอาหรับได้มาติดต่อค้าขายกับกรุงศรีอยุธยาและเข้ามารับราชการในราชสำนักไทยตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม อิหร่านได้ส่งทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา แต่ไม่ค่อยราบรื่นเพราะถูกออกญาวิเชนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) กีดกัน

(3.3) ลังกา กรุงศรีอยุธยามีความสัมพันธ์กับลังกา เพราะลังกาส่งทูตมาขอพระสงฆ์จากไทย เพื่อไปฟื้นฟูพุทธศาสนาในลังกา ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ลังกา จึงเรียกพระสงฆ์ที่ไปปฏิบัติธรรมที่ลังกว่า ลัทธิสยามวงศ์

(3.4) โปรตุเกส ส่งทูตมาเจรจาทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2059 ตรงกับสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ทำให้โปรตุเกสได้สิทธิด้านการค้า การตั้งถิ่นฐานในกรุงศรีอยุธยา การทำสัญญาดังกล่าว ทำให้การค้าระหว่างกรุงศรีอยุธยากับโปรตุเกส เเฟื่องฟูขึ้น จนกรุงศรีอยุธยากลายเป็นแหล่งสินค้าสำคัญสำหรับพ่อค้าโปรตุเกส

(3.5) ฮอลันดา ปี พ.ศ. 2146 ฮอลันดาได้เข้ามาตั้งสถานีการค้าที่ปัตตานี ซึ่งเป็นเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยาในขณะนั้น ฮอลันดาส่งทูตเข้ามาติดต่อกับกรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เพื่อก่อตั้งสถานีการค้า แต่การค้าและความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฮอลันดาในระยะหลังไม่ค่อยราบรื่นนัก ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฮอลันดาเสื่อมลงตามลำดับ จนฮอลันดาต้องปิดสถานีการค้าไปในที่สุด

(3.6) ฝรั่งเศส สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต้องการให้ฝรั่งเศสเป็นพันธมิตรกับกรุงศรีอยุธยา เพื่อถ่วงดุลอำนาจของฮอลันดา ซึ่งมีท่าทีคุกคามไทย จึงมีการติดต่อทางการค้าและทางการทูต พ่อค้าฝรั่งเศสได้เข้ามาตั้งสถานีการค้าในกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งแรก ฝรั่งเศสได้จัดส่งคณะทูตชุดใหญ่ ซึ่งมี เซอวาเลีย เดอ โชมองต์ เป็นหัวหน้าเดินทางมาเยือนกรุงศรีอยุธยา ต่อมาภายหลังกรุงศรีอยุธยาได้ส่งออกพระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน) ราชทูตไทยไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส ในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่พระราชวังแวร์ซาย

(3.7) สเปน ได้มีทูตของสเปนเดินทางมาเพื่อทำสัญญาสัมพันธไมตรีและการค้าโดยฝ่ายกรุงศรีอยุธยาอนุญาตให้สเปนตั้งสถานีการค้าบนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

4) ด้านการศึกษา สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงสนพระทัยในการทำนุบำรุงทางการศึกษา พระองค์ได้จัดส่งบุตรออกไปศึกษา ณ ประเทศฝรั่งเศส และนำเอาวิชาการต่าง ๆ มาเผยแพร่และพัฒนาในประเทศไทย มีการฝึกทางด้านกรทหารแบบยุโรปการอักษรศาสตร์และวรรณคดี

5) ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ศาสนาและวัฒนธรรมสมัยอยุธยาต่างชาติที่รับเข้ามามากที่สุดคือ วัฒนธรรมอินเดีย แต่มีได้รับโดยตรง รับผิดชอบต่อขอม มอญ และจากพราหมณ์ที่สืบเชื้อสายต่อ ๆ กันมา ปัจจุบันที่เห็นได้เด่นชัด คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา นอกจากนั้น อยุธยายังรับวัฒนธรรมจากอาณาจักรไทยอื่น ๆ เช่น รับเอารูปแบบตัวอักษรและการเขียนหนังสือจากสุโขทัย

กล่าวโดยสรุป อาณาจักรกรุงศรีอยุธยามีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับรัฐที่อยู่ใกล้เคียงและกับรัฐที่อยู่ห่างไกลออกไปทั้งในทวีปเอเชียและทวีปยุโรป ส่วนใหญ่ก็เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและการค้า ความมั่นคงของราชอาณาจักร และวัฒนธรรม นโยบายส่วนใหญ่มีลักษณะของการสร้างความเป็นมิตรไมตรี การถ่วงดุลอำนาจ และการเผชิญหน้าทางการทหาร อย่างไรก็ตาม กรุงศรีอยุธยาต้องเผชิญปัญหาการถูกรุกรานจากรัฐที่อยู่ใกล้เคียงกับกรุงศรีอยุธยา ตลอดแนวพระราชอาณาเขตทางด้านตะวันตก ดังนั้น กรุงศรีอยุธยาจึงต้องใช้นโยบายการเผชิญหน้าทางการทหาร เพื่อป้องกันราชอาณาจักรให้พ้นจากการคุกคาม

มากกว่าที่จะเข้าไปรุกราน ส่วนความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตก เนื่องจากมีมหาอำนาจตะวันตกหลายประเทศต้องการติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา กรุงศรีอยุธยาจึงสามารถใช้นโยบายการถ่วงดุลอำนาจอย่างได้ผลพอสมควร แต่บางครั้งเมื่อการถ่วงดุลอำนาจไม่ได้ผล กรุงศรีอยุธยาก็ต้องอาศัยการป้องกันการคุกคามจากมหาอำนาจตะวันตกก่อนที่สถานการณ์ร้ายแรงจะเกิดขึ้น

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 1 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยา

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมท้ายเรื่องที่ 1 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

เรื่องที่ 2 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรี

ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรี

อาณาจักรกรุงธนบุรี แม้จะดำรงอยู่ได้เพียง 15 ปี แต่กรุงธนบุรีก็ได้มีการพัฒนาทางด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศอย่างรวดเร็ว ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรี มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) การป้องกันประเทศจากการรุกรานของต่างชาติ 2) การแผ่ขยายอำนาจไปยังอาณาจักรข้างเคียง เป็นลักษณะการเผชิญหน้าทางการทหารเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแก่บ้านเมือง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางด้านความมั่นคงและความปลอดภัยจากการรุกรานของข้าศึก อีกทั้งเพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและการค้าของอาณาจักรธนบุรี

ลักษณะความสัมพันธ์กับต่างชาติสมัยกรุงธนบุรีเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในระยะสั้น ๆ เพียง 15 ปี ได้แก่ ความสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปเอเชีย และความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปยุโรป

1. ความสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้าน

1.1 ความสัมพันธ์กับพม่า

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในสมัยกรุงธนบุรี จะเป็นไปในรูปของความขัดแย้ง การทำสงคราม โดยไทยเป็นฝ่ายตั้งรับการรุกรานของพม่า หลังจากได้รับเอกราชต้องทำสงครามกับพม่าถึง 10 ครั้ง ส่วนใหญ่พม่าเป็นฝ่ายปราชัย ครั้งสำคัญที่สุด คือ ศึกอะแซหุ่นกี้ตีเมืองเหนือ ในปี พ.ศ. 2318 ครั้งนั้น เจ้าพระยาจักรี (รัชกาลที่ 1) และเจ้าพระยาสุรสีห์ สองพี่น้องได้ร่วมกันป้องกันเมืองพิษณุโลกอย่างสุดความสามารถ แต่พมามีกำลังไพร่พลเหนือกว่าจึงตีหักเอาเมืองได้

ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่า เกิดขึ้นเกือบตลอดรัชกาล ในสมัยกรุงธนบุรี และเป็นบ่อเกิดของสงคราม ดังนี้

ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2310 เป็นการรบที่ค่ายโพธิ์สามต้น ก่อนหน้าที่จะสถาปนากรุงธนบุรี ไทยเป็นฝ่ายชนะ เป็นการกอบกู้เอกราชของพระเจ้าตากสินมหาราช

ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2310 เป็นการรบกันที่บางกุ้ง เขตแดนระหว่างเมืองสมุทรสงครามกับราชบุรี ไทยเป็นฝ่ายชนะ

ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2313 เป็นการรบเมื่อพม่าตีเมืองสวรรคโลก ไทยสามารถตีกองทัพพม่าแตกพ่ายหนีไป

ครั้งที่ 4 ปี พ.ศ. 2313 เป็นการรบเมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยกทัพไปตีนครเชียงใหม่ครั้งแรก แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากขาดเสบียง

ครั้งที่ 5 ปี พ.ศ. 2315 เป็นการรบเมื่อพม่ายกทัพมาตีเมืองพิษัย ในครั้งแรกไปสุพลา แม่ทัพพม่ายกทัพไปช่วยเมืองเวียงจันทน์รบกับหลวงพระบาง ขากลับแควตีเมืองพิษัย แต่พม่ากลับถูกไทยตีแตกพ่ายไป

ครั้งที่ 6 ปี พ.ศ. 2316 เป็นการรบเมื่อพม่ายกทัพมาตีเมืองพิษัย เป็นครั้งที่ 2 แต่กองทัพพม่าตีไม่สำเร็จ กองทัพไทยตีทัพพม่าแตกพ่ายไปในการรบครั้งนี้พระยาพิชัย ได้ต่อสู้จนได้วีรกรรม เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนาม “พระยาพิชัยดาบหัก”

ครั้งที่ 7 ปี พ.ศ. 2317 เป็นการรบกับพม่าเมื่อไทยยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ ครั้งที่ 2 ปรากฏว่า กองทัพไทยชนะ ยึดนครเชียงใหม่กลับคืนจากพม่าได้ เพราะชาวล้านนาออกมาสวามิภักดิ์กับไทย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงแต่งตั้งให้ พระยาจำบ้าน เป็น พระยาวิเชียร-ปราการ ปกครองนครเชียงใหม่ พระยาภาวโลหะ ซึ่งเป็นต้นราชวงศ์ภาวโลหะ ปกครองนครลำปาง และพระยาลำพูน เป็น พระยาวิยวงศา ปกครองเมืองลำพูน การรบในครั้งนี้ได้เมืองเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และน่าน กลับมาอยู่ในราชอาณาจักรไทย

ครั้งที่ 8 ปี พ.ศ. 2318 เป็นการรบกับพม่าที่บางแก้ว ราชบุรี ในขณะที่เดินทัพ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตรัสว่า “อย่าให้ผู้ใดแวงบ้านเรือนเด็ดขาด” แต่พระยาโยธาฯ ด้รับสั่งแวงเข้าบ้าน เมื่อพระองค์ทรงทราบจึงพิโรธ ทรงตัดศีรษะพระยาโยธาด้วยพระหัตถ์ของพระองค์ และนำศีรษะไปเสียบประจานที่ป้อมวิชัยประสิทธิ์ ในการรบครั้งนี้กองทัพพม่าถูกกองทัพไทยตีแตกพ่ายกลับไป

ครั้งที่ 9 ปี พ.ศ. 2319 เป็นการรบกับพม่าครั้งสำคัญ เพราะการทำสงครามครั้งนี้ศึกใหญ่กว่าทุกครั้ง ในสมัยกรุงธนบุรี การรบครั้งนี้กองทัพพม่ามีแม่ทัพ คือ อะแซหุ่ญนี่ เป็นผู้นำที่เชี่ยวชาญศึก ยกทัพมาตีหัวเมืองทางเหนือของไทย ฝ่ายกรุงธนบุรีมีแม่ทัพหน้าที่สำคัญ คือ เจ้าพระยาจักรี (ทองด้วง) (ต่อมา คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) และเจ้าพระยาสุรสีห์พิชฌนาธิราช (บุญมา) ในการรบครั้งนี้พม่ายกพลมา 30,000 คน เข้าล้อมเมืองพิษณุโลก อีก 5,000 คน ล้อมเมืองสุโขทัย ส่วนเมืองพิษณุโลก มีพลประมาณ 10,000 คน เท่านั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงยกทัพไปช่วยรบหลายครั้ง แต่พม่าไม่สามารถยึดเมืองพิษณุโลกได้ ต้องยกทัพกลับไป

ครั้งที่ 10 ปี พ.ศ. 2319 เป็นการรบเมื่อพม่ายกทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ พระเจ้าจิงกูจา โปรดให้เกณฑ์ทัพพม่า มอญ 6,000 คน ยกมาตีเมืองเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2319

พระยาวิเชียรปราการได้พิจารณาเห็นว่า นครเชียงใหม่ไม่มีพลมากมายขนาดที่จะป้องกันเมืองได้ จึงให้ประชาชนพลเรือนอพยพลงมาอยู่ที่เมืองสวรรคโลก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุรสีห์คุมกองทัพเมืองเหนือขึ้นไปสมทบกองกำลังพระยาภาวโลหะ เจ้าเมือง นครลำปาง ยกไปตีเมืองเชียงใหม่คืนสำเร็จ และทรงปล่อยให้นครเชียงใหม่เป็นเมืองร้างถึง 15 ปี จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จึงได้ฟื้นฟูขึ้นอีกครั้ง

ตลอดเวลาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2310 - 2319 อาณาจักรธนบุรีต้องทำสงคราม เพื่อปกป้องอาณาจักรไทยให้พ้นจากการคุกคามของกองทัพพม่า โดยที่กองทัพพม่าไม่สามารถ ยึดครองเอาดินแดนของกรุงธนบุรีได้ จึงนับว่าอำนาจทางการทหารและกองทัพไทยมีความเข้มแข็ง จนพม่าไม่อาจเอาชนะไทยได้

1.2 ความสัมพันธ์กับกัมพูชา กัมพูชาเป็นเมืองขึ้นของไทยมาตั้งแต่สมัย กรุงศรีอยุธยา หลังกรุงศรีอยุธยาเสียกรุงให้แก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 กัมพูชาก็ตั้งตนเป็นอิสระ จากไทย แต่ครั้นเวลาล่วงมา 2 ปี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดให้ยกกองทัพไปตีเมือง เสียมราช และพระตะบอง ได้ทั้ง 2 เมือง สมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี กษัตริย์กัมพูชาใน ขณะนั้นส่งกองทัพกัมพูชาโจมตีเมืองตราด เมืองจันทบุรี แต่ไม่สำเร็จเพราะถูกกองทัพจันทบุรี ตีแตกพ่ายไปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงให้ยกทัพไปตีกัมพูชา การรบครั้งนี้ไทยจึงได้ เมืองบันทายมาศ จากนั้นจึงเตรียมการเข้าโจมตีเมืองพนมเปญ อีกทั้งให้พระยาจักรี ยกทัพไปตี เมืองพระตะบอง เมืองโพธิสัตว์ เมืองบริบูรณ และเมืองบันทายเพชร สมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี เห็นว่าสู้ไม่ได้จึงทิ้งเมืองบันทายเพชรหนีไปขอพึ่งญวนให้มาช่วยรบกับไทย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงยกทัพตีได้เมืองพนมเปญ และทรงอภิเษกพระรามาธราช พระราชวงศ์ของสมเด็จพระนารายณ์-รามาธิบดี เป็นกษัตริย์กัมพูชาโดยขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรี

ต่อมาในปี พ.ศ. 2323 เกิดการแย่งชิงอำนาจในอาณาจักรกัมพูชา ทำให้ เกิดการจลาจลขึ้น กษัตริย์กัมพูชาที่กรุงธนบุรีให้การสนับสนุนถูกสำเร็จโทษในปี พ.ศ. 2322 ทำให้ กัมพูชาตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของญวน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (ทองด้วง) เป็นแม่ทัพใหญ่ และเจ้าพระยาสุรสีห์ เป็นแม่ทัพหน้า ยกทัพไปตีกัมพูชา ในปี พ.ศ. 2323 และหากตีกัมพูชาได้แล้ว โปรดให้สมเด็จพระยามหา-กษัตริย์ศึกจัดการอภิเษกให้เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ พระราชโอรสขึ้นเป็นกษัตริย์ครองกัมพูชา แต่ขณะที่กองทัพไทยกำลังจะตีกัมพูชาอยู่นั้น เกิดการจลาจลในกรุงธนบุรี สมเด็จพระยามหา-กษัตริย์ศึก ซึ่งเป็นแม่ทัพใหญ่จำเป็นต้องยกทัพกลับกรุงธนบุรี สงครามระหว่างไทยกับ กัมพูชาจึงยุติลง

1.3 ความสัมพันธ์กับล้านช้าง (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน)

ในสมัยนี้ พระยานางรอง เจ้าเมืองนางรอง ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของเมืองนครราชสีมา ได้เอาเมืองนางรองไปขึ้นต่อเจ้าโอ เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ ซึ่งตั้งตนเป็นอิสระในสมัยนั้น อาณาจักร

ล้านช้างมีปัญหาภายในราชวงศ์ จึงได้แตกพรรคพวก ได้แบ่งเป็น 3 อาณาจักร ได้แก่ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ ทำให้อาณาจักรล้านช้างอ่อนกำลังลง พระเจ้าตากสินมหาราชได้ทีเลี้ยหาข้ออ้างทำศึกกับล้านช้าง การทำศึกกับล้านช้างเกิดขึ้น 2 ครั้ง ดังนี้

การตีเมืองจำปาศักดิ์ ในปี พ.ศ. 2319 สาเหตุเนื่องจากพระยานางรอง (คาดว่าเมืองนครนายก) เกิดขัดใจกับเจ้าเมืองนครราชสีมา จึงคิดกบฏต่อไทยไปขอขึ้นกับ **เจ้าโอ** เจ้าเมืองจำปาศักดิ์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงทรงโปรดให้ เจ้าพระยาจักรี ยกทัพไปตีเมืองนางรอง เจ้าเมืองนางรองถูกจับประหารชีวิต ในปี พ.ศ. 2320 และโปรดให้เจ้าพระยาสุรสีห์ ยกทัพไปปราบนครจำปาศักดิ์ที่เตรียมยกทัพมาตีเมืองนครราชสีมาหรือเมืองใดเมืองหนึ่ง มีผลทำให้กรุงธนบุรี ได้เมืองจำปาศักดิ์ เมืองอัตตะปือ สุรินทร์ สังขะ และขุขันธ์ เป็นเมืองขึ้น หลังจากเสร็จสงคราม สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดให้เลื่อนเจ้าพระยาจักรี เป็น **สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก พิฤกษหิมา ทูกันครระอาเดช นเรศราชสุริยวงษ์ องค์อรรธบาท มุสิกการ บวรรัตนปรีนายก** ดำรงตำแหน่ง สมุหนายก นับเป็นการพระราชทานยศสูงที่สุดเท่าที่เคยมี

ในปี พ.ศ. 2321 เจ้านครเวียงจันทน์แห่งล้านช้างส่งกองทัพมาจับ **พระวอ** เสนาบดีเมืองเวียงจันทน์ พระวอ จึงพาสมัครพรรคพวกหนีมาอ่อนน้อมต่อกรุงธนบุรี โดยมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ ตำบลดอนมดแดง ริมแม่น้ำมูล จังหวัดอุบลราชธานี และเจ้าสิริบุญสารได้ส่งกองทัพมาปราบและจับพระวอฆ่าจนเสียชีวิต สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงโปรดให้ สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก และพระยาสุรสีห์ ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ได้เป็นผลสำเร็จ ขณะที่ไทยยกทัพไปนั้น เจ้าม้าขาว เจ้าผู้ครองหลวงพระบาง มาขอสวามิภักดิ์ต่อไทย และส่งกองทัพมาช่วยตีเวียงจันทน์ เจ้าสิริบุญสาร สู้ไม่ได้จึงหลบหนีไป ทำให้กรุงธนบุรีได้เมืองเวียงจันทน์ หลวงพระบาง และหัวเมืองอื่น ๆ ที่อยู่ติดกับอาณาจักรญวนเป็นหัวเมืองประเทศราช นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้อัญเชิญ พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) และพระบาง ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่เวียงจันทน์กลับมาประดิษฐานที่กรุงธนบุรี

1.4 ความสัมพันธ์กับล้านนา ล้านนาเป็นเมืองที่กองทัพพม่าเข้ามาคุกคามบ่อยครั้ง แต่ไทยก็พยายามขับไล่พม่าออกไปจากล้านนาได้สำเร็จทุกครั้ง แต่ไทยก็ไม่สามารถรักษาเมืองล้านนาไว้ได้ เพราะเมื่อทัพกรุงธนบุรีออกจากเมืองล้านนา ทัพพม่าก็เข้ามาคุกคามเมืองล้านนาอีก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเห็นว่าเมืองล้านนาเป็นเมืองซึ่งพม่าใช้เป็นฐานทัพทุกครั้งทัพพม่ายกทัพมาตีเมืองไทย ทุกครั้งที่พม่ามารบกับไทย พม่าจะใช้เมืองล้านนาเป็นสถานที่เก็บคลังเสบียง ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2317 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงต้องทรงยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ และเมื่อตีเมืองเชียงใหม่ได้สำเร็จ เมืองล้านนาก็เป็นอิสระ โดยมีกรุงธนบุรี คุ่มครองป้องกัน

1.5 ความสัมพันธ์กับมลายู หลังจากกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า ในปี พ.ศ. 2310 หัวเมืองมลายู ได้แก่ เมืองปัตตานี ไทรบุรี กลันตัน และตรังกานู ที่เคยเป็นเมืองขึ้นของไทยมาตลอด

สมัยกรุงศรีอยุธยา ได้ตั้งตนเป็นอิสระในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยกทัพไปตีเมืองนครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุง แต่มิได้ยกทัพไปตีเมืองมลายู มีแต่ออกอุบายให้เจ้าพระยา-นครศรีธรรมราชไปยืมเงินเมืองปัตตานี และไทรบุรี เมืองละ 1,000 ชั่ง สำหรับที่จะซื้อเครื่องศาสตราวุธเพื่อหยั่งท่าที่พระยาไทรบุรี และพระยาปัตตานี ดูว่าจะทำประการใด แต่ทั้งสองเมืองไม่ยอมให้ขอยืม สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็มิได้ยกทัพไปตีหัวเมืองมลายู เพราะเห็นว่าขณะนั้นเป็นการเกิ่นกำลังของพระองค์ที่จะยกทัพไปปราบ จึงปล่อยให้หัวเมืองมลายูเป็นอิสระต่อไป

1.6 ความสัมพันธ์กับจีน คนไทยกับคนจีนในสังคมไทยสมัยกรุงธนบุรีต่างก็มีความสัมพันธ์ภาพอันดี เพราะทั้งสองฝ่ายนับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกัน แม้จะต่างนิกายก็ตาม แม้แต่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ทรงมีเชื้อสายจีนทางพระบิดา อีกทั้งทหารไทยและจีนต่างร่วมป้องกันกรุงธนบุรีในการสู้รบกับพม่า แต่ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ของไทยกับจีนเป็นเรื่องการค้าขาย ในสมัยกรุงธนบุรี ปรากฏว่า มีสำเภาของพ่อค้าจีนเข้ามาติดต่อกับค้าขายตลอดรัชกาล และทางไทยก็ได้เอาใจใส่ในการทำนุบำรุงการค้าขายทางเรือเป็นอย่างมาก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงส่งสำเภาหลวงออกไปทำการติดต่อกับเมืองจีนอยู่เสมอ นับได้ว่าจีนเป็นชาติที่สำคัญที่สุดที่ติดต่อทางการค้าด้วย ในสมัยกรุงธนบุรี ในปี พ.ศ. 2324 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ทรงส่งคณะทูตชุดหนึ่ง มีเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิราช เป็นหัวหน้าคณะ ออกไปเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้ากรุงจีน ในแผ่นดินพระเจ้าเกาจงสุนฮ่องเต้ (พระเจ้ากรุงต้าฉิง) ณ กรุงปักกิ่ง เพื่อขอให้ทางจีนอำนวยความสะดวกให้แก่ไทยในการจัดตั้งสำเภาหลวง บรรทุกสินค้าออกไปค้าขายที่เมืองจีนต่อไป โดยขอให้จีนยกเว้นค่าจังกอบและขอซื้อสิ่งของบางอย่าง เช่น อัญมณี เพื่อนำมาใช้ในการสร้างพระนคร และขอให้ทางจีนช่วยหาต้นหนสำเภา สำหรับจะแต่งเรือออกไปซื้อทองแดงที่ประเทศญี่ปุ่น เข้ามาใช้สร้างพระนครเช่นเดียวกัน ปรากฏว่า คณะทูตไทยที่ออกไปเจริญสัมพันธทางพระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงจีนครั้งนี้คุมเรือสำเภาบรรทุกสินค้าออกไปด้วยถึง 11 ลำ ในพระราชสาส์นที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงมีไปยังพระเจ้ากรุงต้าฉิงในครั้งนั้น ปรากฏในจดหมายเหตุจีนว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงออกพระนามของพระองค์เองเป็นภาษาจีนว่า “แต่เจียว” มีคำเต็มว่า เสี่ยมหลอก๊กเจียงแต่เจียว ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงธนบุรีและจีนก่อให้เกิดผลดีในด้านเศรษฐกิจของกรุงธนบุรี เนื่องจากพ่อค้าจีนสามารถเดินทางเข้ามาค้าขายได้สะดวก ทำให้เศรษฐกิจของประเทศฟื้นตัวได้รวดเร็ว ด้านการเมืองทำให้ฐานะของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีความชอบธรรม และด้านความมั่นคง ทำให้กรุงธนบุรีสามารถซื้อยุทธปัจจัย เช่น กำมะถันและกระซอกเหล็กจากจีน เพื่อนำมาทำปืนใหญ่ไว้ต่อสู้กับข้าศึก โดยเฉพาะพม่าสำหรับป้องกันอาณาจักร เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปยุโรป

2.1 ความสัมพันธ์กับฮอลันดา

ในปี พ.ศ. 2313 ชาวฮอลันดาจากเมืองปัตตาเวีย (จาการ์ตา) และพวกแขกเมืองตรังگانู ได้เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เพื่อถวายปืนคาบศิลา จำนวน 2,200 กระบอก และต้นไม้เงินต้นไม้ทอง เป็นการแสดงความสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกัน

2.2 ความสัมพันธ์กับอังกฤษ

ในตอนปลายสมัยกรุงธนบุรี มีความสัมพันธ์กับอังกฤษ แต่มิได้เป็นการค้าขายกับพ่อค้าอังกฤษเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา บรรดาฝรั่งชาติต่าง ๆ ที่เดินทางเข้ามาค้าขายในเอเชียมีการแย่งชิงอำนาจทางการค้ากันเป็นอันมาก ด้วยเหตุนี้ อังกฤษจึงมีความประสงค์ที่จะได้สถานที่ตั้งทางด้านแหลมมลายูสักแห่ง สำหรับการการค้าขายแข่งกับพวกชาวฮอลันดา อังกฤษเห็นว่า เกาะหมาก (ปีนัง) มีความเหมาะสม จึงได้พยายามเจรจาเกลี้ยกล่อมกับพระยาไทรบุรีผู้มีอำนาจปกครองเกาะนี้เพื่อจะขอเช่า ในปี พ.ศ. 2319 พ่อค้าชาวอังกฤษชื่อ ร้อยเอก ฟรานซิส ไลต์ หรือที่ไทยเรียกว่า กะปิตันเหล็ก ซึ่งสำนักกรุงธนบุรีติดต่อให้เป็นผู้จัดหาอาวุธให้ไทยสำหรับใช้ต่อสู้กับพม่า ภายหลัง ฟรานซิส ไลต์ ได้รับพระราชทานยศเป็น พระยาราชกปิตัน ในฐานะที่มีความดีความชอบเป็นผู้จัดหาอาวุธให้กับไทย

2.3 ความสัมพันธ์กับโปรตุเกส

กรุงธนบุรีมีความสัมพันธ์ด้านการค้าขายกับโปรตุเกส โดยมีหลักฐานปรากฏในจดหมายเหตุของบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาอยู่ในกรุงธนบุรีในตอนนั้น มีความตอนหนึ่งว่า เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2322 มีเรือแขกมัวร์จากเมืองสุรัต ซึ่งขณะนั้นเป็นเมืองขึ้นของโปรตุเกสเข้ามาค้าขาย ณ กรุงธนบุรี และที่ภูเก็ตมีพวกโปรตุเกสอยู่ 2-3 คน อยู่ในความปกครองของบาทหลวงฟรังซิสแกงของโปรตุเกส จึงอาจเชื่อได้ว่า ในสมัยกรุงธนบุรีไทยได้มีการติดต่การค้าขายสมาคมกับชาวโปรตุเกสอยู่บ้าง โดยทางไทยได้เคยส่งสำเภาหลวงออกไปค้าขายยังประเทศอินเดียจนถึงเขตเมืองแก้ว เมืองสุรัต อันเป็นอาณานิคมของโปรตุเกสอยู่ในครั้งนั้น แต่ทว่าในตอนนั้นยังมิได้ถึงกับมีการส่งทูตเข้ามาหรือออกไปเจริญทางสัมพันธ์ไมตรีอย่างเป็นทางการแต่อย่างใด

กล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยสมัยกรุงธนบุรี โดยส่วนใหญ่ จะมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรทวิปเอเชียที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เพราะเป็นช่วงที่ไทยต้องทำการสู้รบกับอาณาจักรเพื่อนบ้านหลายครั้ง ภายหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า ในปี พ.ศ. 2310 ทั้งนี้ เพื่อความมั่นคงและป้องกันอาณาจักรให้พ้นจากภัยยึดครองของข้าศึกศัตรู และในขณะเดียวกันก็เป็นการขยายพระราชอาณาเขตออกไปให้กว้างขวาง ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในทวีปเอเชียสำหรับกรุงธนบุรี ก็เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า

สำหรับความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปยุโรปนั้น กรุงธนบุรียังไม่ได้มีความสัมพันธ์กับทวีปยุโรป (ชนชาติตะวันตก) ในทางการทูต แต่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเปิดโอกาสให้บาทหลวงชาติตะวันตกที่นับถือคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาเผยแพร่ศาสนาในกรุงธนบุรีได้ และในบางครั้งก็ให้บาทหลวงได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและกราบทูลเกี่ยวกับเรื่องศาสนาแต่พระองค์อีกด้วย

กิจกรรมท้ายเรื่องที่ 2 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรี

(ให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมท้ายเรื่องที่ 2 , 3 , 4 ที่สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา)

บรรณานุกรม

- กฎหมายตรา 3 ดวง เล่ม 1 ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง.
กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ. 2548.
- กรมศิลปากร. วรรณกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2540.
- การกอบกู้เอกราชของพระเจ้าตาก. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://oil003love.wordpress.com/2013/09/23/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).
- การสงครามสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).
- การสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<https://siwakon19.wordpress.com/tag/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 26
มีนาคม 2561).
- การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).
- ขุนรองปลัดชู. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่
ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).
- ความสัมพันธ์กับต่างชาติสมัยกรุงธนบุรี.. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : (วันที่ค้นข้อมูล
: 26 มีนาคม 2561).
- ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรอยุธยาชาติตะวันตก. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
SITES.google.com = (วันที่ค้นข้อมูล : 26 มีนาคม 2561).
- ความสำคัญของสถาบันกษัตริย์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.chaoprayanews.com/> 2013/04/12/. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม
2561).
- ศีกฤทธิ ปราโมช, ม.ร.ว.. คำอธิบายว่าด้วย “สถาบันพระมหากษัตริย์”.
[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.siamrath.co.th/n/4768>.
(วันที่ค้นข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).
- ชัยสิทธิ์ ปะนันวงศ์. “สมัยสุโขทัย” ประวัติศาสตร์ชาติไทย. กรมศิลปากร,
กระทรวงวัฒนธรรม. 2558.
- ชาลี ชลिया. “วันสิ้นชาติ” . [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/422909>; (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).
- दनัย ไชโยผด. พระมหากษัตริย์ไทย ๕ ทรงครองใจไทยทั้งชาติ. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2553.

ธานีรินทร์ พร้อมสุข และกาญจน์มณี จรุงพรสวัสดิ์. (โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย).

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaigoodview.com/node/45064>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

บัณฑิต ลีวชัยชาญ และสุริยา สุดสวาท. “แผ่นดิน ผู้คน และพัฒนาการบ้านเมือง
ในดินแดนประเทศไทย” ประวัติศาสตร์ชาติไทย; กรมศิลปากร, กระทรวง
วัฒนธรรม; พ.ศ. 2558.

บางระจัน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้น
ข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

ประวัติศาสตร์. แจกฟรี (เฉพาะครูผู้สอน). กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรเจริญทัศน์ จ่า
กัต.ม.ป.ป.

ประวัติศาสตร์ไทย/ประวัติศาสตร์ไทยสมัย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://th.wikibooks.org/wiki/ธนบุรี>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม
2561).

ประวัติศาสตร์อิสลาม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).

พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้. . [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

พระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
[https://www.baanjomyut.com/library_2/extension-
1/buddhism_to_the_country/10.html](https://www.baanjomyut.com/library_2/extension-1/buddhism_to_the_country/10.html). (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม
2561).

พระพุทธศาสนาสมัยอยุธยา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
[https://www.baanjomyut.com/library_2/extension-
1/buddhism_to_the_country/13.html](https://www.baanjomyut.com/library_2/extension-1/buddhism_to_the_country/13.html). (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม
2561).

พระมหากษัตริย์/ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก
: <https://th.wikibooks.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

พระยาพิชัยดาบหัก. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>
(วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น.
นนทบุรี : ศรีปัญญา, 2559.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น.
นนทบุรี : ศรีปัญญา, 2559.

พระสุพรรณกัลยา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>.
(วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).

พุทธประวัติ, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
www.onb.go.th. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

มีความรักชาติ ศาสน์ พระมหากษัตริย์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<https://sites.google.com/site/rakchatisasnphramhaksatriy/home/khwam-hmay>. (วันที่ค้น
ข้อมูล : 26 มีนาคม 2561).

มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, 2554

ยุทธหัตถี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้น
ข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).

ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).

ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/> (วันที่ค้นข้อมูล 28 มีนาคม 2561).

ศาสนาพุทธในประเทศไทย. . [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
www.dhammadharmathai.org/thailand/thailand.php/. (วันที่ค้นข้อมูล :
27 มีนาคม 2561).

ศาสนาอิสลาม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/> (วันที่
ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).

ศาสนาอิสลามในประเทศไทย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).

ศุทธิรัตน์ ทองภูมิพันธ์. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุดที่ 5 อยู่ยากกับความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://th.wikibooks.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

สงครามข้างเผือก. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>.
(วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).

สงครามยุทธหัตถี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>.
(วันที่ค้นข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).

สถาบันกษัตริย์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<https://positioningmag.com/11370/> (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).

สถาบันพระปกเกล้า. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://wiki.kpi.ac.th/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561)

สมเด็จพระสุริโยทัย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

สมพร เทพสิทธา. **ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย, 2549. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://dharma.thaiware.com/mobile/article_mobile_detail.php?article_id=270. (วันที่ค้นข้อมูล : 26 มีนาคม 2561)

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.royin.go.th, (วันที่ค้นข้อมูล : 26 มีนาคม 2561)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **สรุปผลที่สำคัญการสำรวจสถานะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ. 2554**. สำนักงานสถิติแห่งชาติ คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา. 2555.

อาณาจักรอยุธยา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

เอก ธารณา คชเสนี. และ น้ำเพชร คชเสนี สัตยารักษ์. **ประวัติศาสตร์ชาติไทย**. บุรีรัมย์ : เพ็ชรสายสวรรค์ จำกัด; 2559

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<https://www.sites.google.com/site/aumsarunya303/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://manechan.wordpress.com>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://thainationhistory.blogspot.com/p/18-1800-1.html>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561)
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.baanjommyut.com/library/2552/taksin/11.html>. (วันที่ค้นข้อมูล : 26 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=9580000093949>. (วันที่ค้นข้อมูล : 26 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaigoodview.com/node/29909>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.trueplookpanya.com/true/webboard_detail.php?postid=313; (วันที่ค้นข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://pawatsadsukhothai.wordpress.com/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 26 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://sites.google.com/site/kanda4749/haelng-xarythrrm-khxng-lok>, (วันที่ค้นข้อมูล : 26 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://sites.google.com/site/pongsagorn45434/hetukarn-sakhay/seiy-krung-khrang-thi-1>. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://sutasinee101.wordpress.com/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : https://teams.unesco.org/ORG/fu/bangkok/public_events/. (วันที่ค้นข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/พระมหากษัตริย์ไทย>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ>; สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2561
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://traditionthailand.wikispaces.com>. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561).
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.facebook.com/weloveayodia/photos/a.../368851193320692/?type=3>. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561)
- [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.sites.google.com/site/aumsarunya303/>. (วันที่ค้น

ข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.baanjomyut.com/library_2/king_ramkhamhaeng_inscription. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

[ออนไลน์]. AlGoodview.com = ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยในสมัยอยุธยา. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561).

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://historytactic.blogspot.com/2015/08/blog-post_55.html. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561)

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://thammapedia.com/ceremonial/buddhismorg_center.php; (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561)

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://patlabua.wordpress.com/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 27 มีนาคม 2561)

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/ประวัติศาสตร์นาคริสต์>. (วันที่ค้นข้อมูล : 28 มีนาคม 2561)

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/258623>. (วันที่ค้นข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.sites.google.com/site/aumsarunya303>. (วันที่ค้นข้อมูล : 29 มีนาคม 2561).

คณะผู้จัดทำ

คณะที่ปรึกษา

นายกฤตชัย อรุณรัตน์

นางสาววิเลขา ลีสุวรรณ

นางรุ่งอรุณ ไสยโสภณ

เลขาธิการ กศน.

รองเลขาธิการ กศน.

ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัย

คณะทำงาน

นางกมลวรรณ มโนวงศ์

นายปวิตร พุทธิรานนท์

นายจิรพงศ์ ผลนาค

นางสารอรพร อินทรนัญ

นางมณฑนา กาศสนุก

ข้าราชการบำนาญ

โรงเรียนฤทธิณรงค์รอน

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นางสาวอนงค์ ชูชัยมงคล

นางสาวพนัญญ์ สวัสดิ์รัตน์

นายโยธิน สมโนนนท์

นางมยุรี ช้อนทอง

นางสาวหทัยรัตน์ ศิริแก้ว

นางสาววรรณพร ปัทมานนท์

นายสุภโชค ศรีรัตนศิลป์

นางเยาวรัตน์ ปิ่นมณีวงศ์

นางกมลทิพย์ ช่วยแก้ว

นางสาวทิพวรรณ วงค์เรื่อน

นางสุกัญญา กุลเลิศพิทยา

นางสาววิยะดา ทองดี

นางสาวนภาพร อมรเดชาวัฒน์

นางสาวชมพูนท สังข์พิชัย

ศูนย์วงเดือนอาคมสุรทัศน์ จังหวัดอุทัยธานี

กศน.อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

กศน.อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

กศน.อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ

กศน.อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

คณะบรรณาธิการ

นางสาวพิมพ์พร อินทจักร์	ข้าราชการบำนาญ
นางสาวชนิตา จิตต์ธรรม	ข้าราชการบำนาญ
นางนพรัตน์ เวโรจน์เสรีวงศ์	ข้าราชการบำนาญ
นางสาวประภารัตน์ พจนพิมล	ข้าราชการบำนาญ
นางสาวสุภรณ์ ปรีชาอนันต์	ข้าราชการบำนาญ
นางสาวชนิตา ตี๋ยิ่ง	ข้าราชการบำนาญ
นางพรทิพย์ เข้มทอง	ข้าราชการบำนาญ
นางดุขฎิ ศรีวัฒนาโรทัย	ข้าราชการบำนาญ
นายวิวัฒน์ไชย จันทน์สุคนธ์	ข้าราชการบำนาญ
นายสมชาย เตือนเพ็ญ	ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มจังหวัดมรดกโลกทางวัฒนธรรม รางวัลวัฒนคุณาธร กระทรวงวัฒนธรรม 2557
นางสาวจิราภรณ์ ตันติถาวร	ผู้อำนวยการ กศน.เขตบางกอกใหญ่
นายจิรพงศ์ ผลนาค	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอสุวรรณโคโลก จังหวัดสุโขทัย
นางสาวอนงค์ ชูชัยมงคล	ศูนย์วงเดือนอาคมสุรทัณฑ์ จังหวัดอุทัยธานี
นางสาวพจนีย์ สวัสดิ์รัตน์	กศน.อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร
นายโยธิน สมโนนนท์	กศน.อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
นางพรทิพย์ เอื้อประเสริฐ	กศน. อำเภอบางแพะ จังหวัดราชบุรี
นางสาวอนงค์ เชื้อนนท์	กศน.เขตบางเขน กทม.

ผู้ออกแบบปก

นายสุภโชค ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
------------------------	---

ห้ามจำหน่าย

ชุดวิชาเล่มนี้ ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ